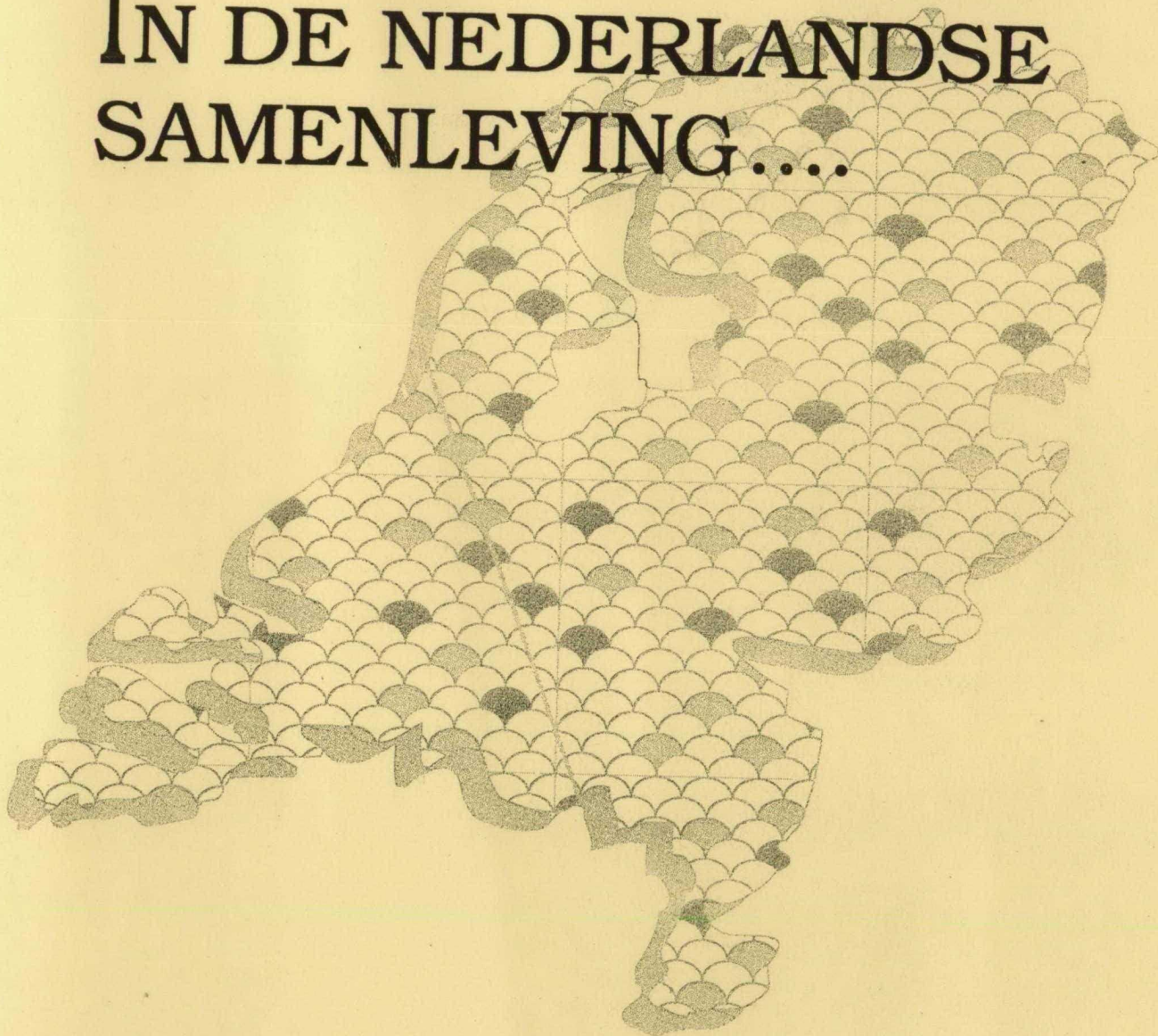

INTEGRATIE IN DE NEDERLANDSE SAMENLEVING....

Een onderzoek naar percepties en beleidsvisies
van de gemeente Tilburg en erkende asielzoekers

INTEGRATIE

IN DE

NEDERLANDSE SAMENLEVING....

Een onderzoek naar percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg en erkende asielzoekers

Jason Nisbet

Januari 1997

*Katholieke Universiteit Brabant, Tilburg
Faculteit der Sociale Wetenschappen
Vakgroep: Beleids- en Organisationswetenschappen*

Supervisor: Dr. F.Joldersma

Deze scriptie wordt opgedragen aan vier sterke vrouwen die een speciale bijdrage hebben geleverd aan mijn onderwijscarrière. Deze vrouwen hebben noch tijd noch moeite bespaart om mij te ondersteunen in dit proces.

Mamma, bedankt voor je vertrouwen in mijn kunnen en voor je onvermoeide inzet om mij vooruit te helpen.

Glenda, bedankt voor de vele middagen waarop je in je vrije tijd op een heel fijne en strategische wijze mijn kennis hebt bijgespijkerd.

Nooi, bedankt voor de vele jaren waarin u mij met veel geduld heeft geholpen als ik aan de deur klopte.

Sheryl, bedankt voor de zeven studiejaren en de vele late uurtjes die wij samen achter de computer hebben doorgebracht.

Ik hoop dat ik jullie door middel van deze scriptie een stukje dankbaarheid voor de moeite en liefde heb bewezen !!!

Jason Nisbet

Januari, 1997

VOORWOORD

Ter afsluiting van mijn studie Beleids- en Organisationswetenschappen aan de Katholieke Universiteit Brabant heb ik een onderzoek verricht naar de percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg en erkende asielzoekers inzake integratie, in de periode september 1996 tot en met januari 1997.

Voor mij was dit een zeer leerzame periode waarin ik een antwoord kreeg op veel onbeantwoorde vragen, die ik al heel lang voorafgaand aan dit onderzoek had. Deze leerzame periode, ging gepaard met de algemene bekende moeilijkheden die ik moest overwinnen. Deze moeilijkheden heb ik vaak gerelativeerd aan de uitzichtloze situatie en positie van erkende asielzoekers in deze maatschappij, waardoor ik zonder verdere beklag te doen mijn werkzaamheden voortzette.

Een speciaal dankwoord gaat uit naar mijn begeleidster Dr. F. Foldersma voor haar betrokkenheid, geduld, onuitputtelijke energie, enthousiaste houding en het getoonde begrip voor de praktische problemen en waardevolle suggesties. Ondanks haar overbezette agenda kon ik altijd bij haar terecht, om uren over dit onderzoek te praten. Op een fijne manier, maar af en toe met keiharde kritiek - waar ik overigens zelf om vroeg - heeft zij mij ingeleid in de wereld van het wetenschappelijk onderzoek.

Bij deze wil ik ook de medewerkers van de Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg bedanken voor hun medewerking en betrokkenheid.

Tevens gaat er een speciaal dankwoord uit naar de Somalische en ex-Joegoslavische respondenten die ondanks de vaak moeilijke situatie waarin zij verkeren, hun medewerking aan dit onderzoek hebben gegeven. Bedankt voor jullie openhartige gesprekken en ik hoop dat dit onderzoek een aanzet is tot verder onderzoek op dit terrein of zelfs een bijdrage kan leveren in de verbetering van jullie situatie!

Zonder de hulp van veel mensen had ik dit onderzoek niet kunnen verrichten. Ik zou pagina's aan deze mensen kunnen wijden om hen mijn dankbaarheid te tonen, maar aangezien deze scriptie nogal omvangrijk is, wil ik jullie noodgedwongen in twee regels bedanken. Iedereen maar dan ook iedereen - familie, vrienden en kennissen - bedankt voor jullie begrip, steun en hulp.

And last but not least wil ik mijn lieve ouders, Walter Nisbet en Silva Nisbet-Scoop vanuit mijn hart bedanken voor de wijze en bemoedigende woorden, die zij mij hebben toegesproken vanaf het moment dat ik voor het eerst de schoolbanken betrad.

Tur hende masha masha danki !

Jason Nisbet

Januari, 1997

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

Hoofdstuk 1 Probleemstelling en onderzoeksopzet

1.1	Achtergronden van het onderzoek	1
1.2	Doelstelling van het onderzoek	1
1.3	De probleemstelling	2
1.4	Het onderzoeksontwerp	3
1.5	Instrumentarium	4
1.6	Definiëring en afbakening van de actoren	5
1.7	Opbouw van het rapport	8

Hoofdstuk 2 Percepties, beleidsvisies en cultuur

2.1	Inleiding	9
2.2	Maatschappelijke problemen en overheidsbeleid	9
2.3	Beleidsproblemen en inhoudsanalyse	11
2.4	Toelichting op de theoretische begrippen van het onderzoek	12
2.5	Cultuur als verklarende factor	13
	2.5.1 Definitie van het begrip cultuur	13
	2.5.2 Relatie tussen enerzijds cultuur en anderzijds percepties en beleidsvisies	15
	2.5.3 De drie niveaus van cultuur	16
2.6	Samenvatting	18

Hoofdstuk 3 De integratieproblematiek en het nationaal overheidsbeleid

3.1	Inleiding	19
3.2	De integratieproblematiek	19
	3.2.1 Vluchtgeschiedenis als achtergrondkenmerk	20
	3.2.2 Acculturatieproblemen	20
3.3	Sociale integratie	22
	3.3.1 Sociale integratie als omstreden begrip	22
	3.3.2 Dimensies van integratie	23
	3.3.3 Sferen van integratie	24
3.4	Het overheidsbeleid met betrekking tot integratie	28
	3.4.1 Het huidige integratiebeleid etnische minderheden	28
	3.4.2 Contourennota 'integratiebeleid etnische minderheden'	29
	3.4.3 Huidige demografische ontwikkelingen	30
3.5	Het overheidsbeleid in 1994 met betrekking tot integratie	31
	3.5.1 Nieuwkomers en inburgering	31
	3.5.2 Concentratievorming en de bestrijding van segregatie	32
	3.5.3 Realisatie van onderwijs dat mensen weerbaar maakt	33
	3.5.4 Werkgelegenheid	35
3.6	Integratiebeleid in 1996-1997	36
3.7	Samenvatting	36

Hoofdstuk 4	<i>Concretisering van de integratieproblematiek</i>	37
4.1	<i>Inleiding</i>	37
4.2	<i>De maatschappelijke sferen van integratie en de betrokken actoren</i>	37
4.3	<i>De dataverzameling</i>	38
4.4	<i>De reconstructie van percepties en beleidsvisies</i>	39
4.4.1	<i>De reconstructiemethode voor het opsporen van percepties en beleidsvisies</i>	40
4.4.2	<i>De eigen reconstructiemethode</i>	40
4.4.3	<i>Het vergelijken van percepties en beleidsvisies en het afleiden van basisassumpties</i>	41
4.5	<i>Operationalisering van de begrippen percepties, beleidsvisies en cultuur</i>	41
4.6	<i>De validiteit en betrouwbaarheid van de onderzoeksmethode</i>	43
4.7	<i>Samenvatting</i>	44
Hoofdstuk 5	<i>De resultaten; percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren</i>	45
5.1	<i>Inleiding</i>	45
5.2	<i>Algemene Minderhedenbeleid gemeente Tilburg</i>	46
5.3	<i>Percepties en beleidsvisies van het gemeentebestuur met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via arbeid</i>	47
5.3.1	<i>Arbeid 1992-1994</i>	47
5.3.2	<i>Arbeid 1993-1996</i>	49
5.4	<i>Percepties en beleidsvisies van het gemeentebestuur met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via huisvesting</i>	51
5.4.1	<i>Huisvesting 1992-1994</i>	51
5.4.2	<i>Huisvesting 1993-1996</i>	52
5.5	<i>Percepties en beleidsvisies van het gemeentebestuur met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via onderwijs</i>	53
5.5.1	<i>Onderwijs 1992-1994</i>	53
5.5.2	<i>Onderwijs 1993-1996</i>	56
5.6	<i>Conclusie</i>	57
Hoofdstuk 6	<i>Resultaten; percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers</i>	59
6.1	<i>Inleiding</i>	59
6.2	<i>Percepties en (beleids)visies van de Somalische respondenten</i>	59
6.2.1	<i>Arbeid</i>	60
6.2.2	<i>Huisvesting</i>	62
6.2.3	<i>Onderwijs</i>	63
6.2.4	<i>Conclusie</i>	64
6.3	<i>Percepties en (beleids)visies van de ex-Joegoslavische respondenten</i>	64
6.3.1	<i>Arbeid</i>	65
6.3.2	<i>Huisvesting</i>	67
6.3.3	<i>Onderwijs</i>	68
6.3.4	<i>Conclusie</i>	69
6.4	<i>Conclusie ten aanzien van beide groepen respondenten</i>	69

Hoofdstuk 7	<i>Basisassumpties van de gemeenschappelijke actoren en erkende asielzoekers met betrekking tot integratie</i>	72
7.1	<i>Inleiding</i>	72
7.2	<i>Vergelijking van de percepties en (beleids)visies</i>	72
7.3	<i>Overeenkomsten en verschillen tussen de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en de erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sfeer arbeid</i>	73
	7.3.1 <i>Overeenkomsten en verschillen in percepties</i>	73
	7.3.2 <i>Overeenkomsten en verschillen in beleidsvisies</i>	74
7.4	<i>Overeenkomsten en verschillen tussen de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en de erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sfeer huisvesting</i>	75
	7.4.1 <i>Overeenkomsten en verschillen in percepties</i>	75
	7.4.2 <i>Overeenkomsten en verschillen in beleidsvisies</i>	75
7.5	<i>Overeenkomsten en verschillen tussen de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en de erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sfeer onderwijs</i>	76
	7.5.1 <i>Overeenkomsten en verschillen in percepties</i>	76
	7.5.2 <i>Overeenkomsten en verschillen in beleidsvisies</i>	77
7.6	<i>Basisassumpties</i>	77
	7.6.1 <i>Basisassumptie van de gemeente Tilburg</i>	78
	7.6.2 <i>Basisassumptie van de erkende asielzoekers</i>	78
	7.6.3 <i>Overeenkomsten en verschillen tussen de basisassumpties</i>	78
	7.6.4 <i>Relaties en samenhang tussen de basisassumpties en overkoepelende basisassumpties</i>	79
7.7	<i>Conclusie</i>	81
8	<i>Conclusie en aanbevelingen</i>	82
8.1	<i>Conclusie</i>	82
	8.1.1 <i>Percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg</i>	83
	8.1.2 <i>Percepties en (beleids)visies van de erkende asielzoekers</i>	83
	8.1.3 <i>Basisassumpties</i>	85
8.2	<i>Aanbevelingen</i>	86
Literatuurlijst		88
<i>Bijlage I:</i>	<i>Vragen voor opsporing van percepties en beleidsvisies</i>	92
<i>Bijlage II:</i>	<i>Interview erkende asielzoekers</i>	96
<i>Bijlage III:</i>	<i>Interview Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg</i>	130
<i>Bijlage IV:</i>	<i>Het nationaal vreemdelingenbeleid, het minderhedenbeleid en de ontstaansgeschiedenis van het mindehedenbeleid met betrekking integratie</i>	132

HOOFDSTUK 1 PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSOPZET

1.1 *Achtergrond van het onderzoek*

De Nederlandse samenleving wordt in toenemende mate een multi-culturele samenleving. Allochtonen zullen in Nederland, en zeker in de Randstad, een aanzienlijk deel van de bevolking gaan vormen. Dit zal de nodige complicaties met zich meebrengen. Integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving blijkt niet vanzelfsprekend te gaan. Om dit integratieproces te ondersteunen, worden er in Nederland op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau steeds meer initiatieven ontplooid.

Ondanks dat er verschillende pogingen ondernomen zijn in de private en publieke sfeer om deze problematiek aan te pakken, is het opvallend dat er vanuit verschillende hoeken in de Nederlandse samenleving geluiden van ontevredenheid te bespeuren zijn met betrekking tot de integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving. De constante ontevredenheid en de vele pogingen tot integratie van allochtonen in deze samenleving kunnen als kenmerken van een maatschappelijk probleem worden gezien. Een maatschappelijk probleem ontstaat niet spontaan, maar wordt in het 'leven' geroepen doordat mensen het definiëren (Spector en Kitsuse, 1977: 75-76 aangehaald door Joldersma, 1993: 1). Zolang mensen aandacht aan het probleem blijven schenken, is er sprake van het voortbestaan hiervan. Deze constante ontevredenheid heeft mij op het idee gebracht een onderzoek te verrichten naar het gemeentelijk integratiebeleid van allochtonen en met name van de groep erkende asielzoekers in de gemeente Tilburg.

1.2 *Doelstelling van het onderzoek*

Het doel van dit onderzoek is het verkrijgen van een concreter en vollediger beeld van de integratieproblematiek in de gemeente Tilburg en het formuleren van adviezen voor een beter integratiebeleid voor de groep erkende asielzoekers. Het integratiebeleid van de gemeente Tilburg zal worden onderzocht, aan de hand van de percepties en beleidsvisies¹ die aan dit beleid ten grondslag liggen. Daarnaast zal onderzocht worden welke percepties en (beleids)visies² de groep erkende asielzoekers hebben over hun eigen integratie in de Tilburgse samenleving.

¹ Percepties en beleidsvisies maken onderdeel uit van een beleidstheorie. Een beleidstheorie is het geheel van veronderstellingen dat aan een beleid ten grondslag ligt (Joldersma, 1993: 22).

² Voor de groep erkende asielzoekers zal de term 'beleid' tussen haakjes geplaatst worden omdat in dit onderzoek er niet vanzelfsprekend wordt uitgegaan dat deze groep een beleidsvisie heeft.

1.3 De probleemstelling

De vraag die in dit onderzoek centraal staat, is:

Welke percepties en beleidsvisies inzake integratie van de groep erkende asielzoekers leven er bij de gemeente Tilburg en wat zijn de percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers in Tilburg inzake integratie in de Tilburgse samenleving?

Deze vraag wordt gesteld omdat:

- naar aanleiding van verrichte literatuurstudie en gevoerde gesprekken het opgevallen is dat er tot op heden weinig tot geen specifiek onderzoek verricht is naar het integratiebeleid voor de groep erkende asielzoekers.
- indien er onderzoek verricht wordt naar erkende asielzoekers, de erkende asielzoeker zelf nauwelijks de mogelijkheid krijgt om zijn/haar beeld te geven omtrent het te formuleren beleid.

Onderzoeksvragen:

1. Wat houden de begrippen percepties, beleidsvisies en cultuur in en wat is de relatie tussen deze begrippen?
2. Wat houdt de integratieproblematiek in? Welk beleid voert de Nederlandse overheid inzake integratie?
3. Op welke wijze kunnen enerzijds de percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg en anderzijds de percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers met betrekking tot de integratie van erkende asielzoekers in de gemeente Tilburg achterhaald worden?
4. Welk beleid voert de gemeente Tilburg met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs ten aanzien van erkende asielzoekers en welke percepties en beleidsvisies liggen aan dit beleid ten grondslag?
5. Welke percepties en (beleids)visies hebben erkende asielzoekers ten aanzien van de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs en het gevoerde integratiebeleid met betrekking tot deze drie maatschappelijke sferen in de Tilburgse samenleving?

6. Welke overeenkomsten en/of verschillen zijn er enerzijds inzake de percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via arbeid, huisvesting en onderwijs en anderzijds de percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers omtrent deze integratie?
7. Welke basisassumpties liggen ten grondslag aan deze verschillen en overeenkomsten tussen de percepties en (beleids)visies van de actoren?
8. Welke conclusies en adviezen kunnen voor de gemeente Tilburg geformuleerd worden aan de hand van de verkregen antwoorden op de onderzoeksvragen?

Dit onderzoek heeft zowel een maatschappelijke als een wetenschappelijke relevantie. De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek betreft het verkrijgen van een completer beeld van integratie door het direct betrekken van erkende asielzoekers in het onderzoek. Met dit completer beeld wordt bedoeld dat door het achterhalen van de percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers de integratieproblematiek vanuit meer dan een perspectief benaderd wordt. Dit beeld kan ondersteuning bieden aan de beleidsmakers bij de uitoefening van hun taak. De kennis van de opvattingen van de doelgroep kan mogelijk-kerwijs de inhoud, implementatie en acceptatie van het beleid bevorderen.

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant, aangezien het een interdisciplinair karakter heeft. Sociologische en antropologische inzichten en theorieën op het gebied van cultuur worden gecombineerd met beleidswetenschappelijke inzichten over percepties en beleidsvisies. In dit onderzoek is de relatie tussen enerzijds cultuur en anderzijds percepties en beleidsvisies van belang. In de literatuur komt de vraag naar deze relatie tussen deze begrippen vaak aan de orde, maar ontbreekt het aan een eenduidigheid inzake de wijze waarop deze begrippen zich tot elkaar verhouden.

1.4 *Het onderzoeksontwerp*

Er zijn verschillende motieven voor sociaal-wetenschappelijke studies van overheidsbeleid. Een vrij algemeen motief is dat de studie van beleid informatie en inzicht verschaft in een stukje maatschappelijk gebeuren. De morele verplichting om de beleidsdiscussie te informeren en het politieke bewustzijn te stimuleren is een specifiek motief. Het meest concrete motief is het gebruiken van de sociaal-wetenschappelijke studie als een instrument om beleid te verbeteren (Glasbergen, 1984:10).

In dit onderzoek staat de vraag centraal welk integratiebeleid er gevoerd wordt, welke percepties en beleidsvisies aan dit beleid ten grondslag liggen en welke percepties en (beleids)visies erkende asielzoekers hebben omtrent integratie in de Tilburgse samenleving. Volgens Glasbergen gaat het hier om het verwerven van inzicht in het beleid: waarom een beleid niet leidt tot de beoogde doelen, waarom bepaalde problemen wel en andere niet aangepakt worden, etcetera.

Dit kan descriptief onderzoek genoemd worden omdat het is gericht op het beantwoorden van de vraag *welk* beleid er gevoerd wordt, *waarom* (beleidstheorie), en *wat* de consequenties daarvan zijn. Beleidsverbetering wordt niet primair beoogd, maar kan er wel een gevolg van zijn: de studie is conclusiegericht.

Een beschrijvend of descriptief onderzoek kan tevens uitgevoerd worden als men al over een bepaald theoretisch vertrekpunt beschikt van waaruit een probleem kan worden bekeken. Uit de gekozen theorie worden dan termen gehanteerd waarmee het concrete probleem of verschijnsel kan worden beschreven (Van der Zwaan, 1992: 43).

In dit onderzoek zullen de begrippen cultuur, percepties en beleidsvisies en de relatie tussen deze begrippen, alsmede drie maatschappelijke sferen van integratie als theoretisch vertrekpunt genomen worden om de percepties en beleidsvisies van het integratiebeleid van de gemeente Tilburg en de percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers op te sporen.

Het meest gebruikte onderzoekstype binnen de grondvorm beschrijving of verklaring is de gevalstudie of casestudie. Een gevalstudie heeft over het algemeen twee functies: de verkenning van een onvoldoende doorzien probleem en de verdieping van het inzicht door middel van verklaring en interpretatie. Er is sprake van verkenning van een onvoldoende doorzien probleem als de onderzoeker met een aantal sleutelfiguren gaat praten ter kennisgeving en ter algemene oriëntatie in de problematiek. De onderzoeker zou kunnen waarnemen hoe door de verschillende personen tegen het probleem aangekeken wordt, hoe het door de verschillende personen uitgelegd wordt, welke verschillende oplossingen er aangeboden worden en welke belangen er in het spel een rol spelen. Naast het interviewen van sleutelfiguren kan de onderzoeker ook door middel van dossieronderzoek tot de probleemverkenning komen. Een combinatie van deze twee onderzoeksmethoden kan ook tot de beoogde resultaten leiden. De verklaring en interpretatie komen pas later in beeld, als er meer behoefte is aan een gedetailleerde en nauwgezette studie van de aspecten van het probleem.

1.5 Instrumentarium

Volgens Hutjes en van Buren (1992: 97) zijn er drie hoofdtypen van waarnemingstechnieken te onderscheiden:

- * de documentatiestudie of het bureau-onderzoek: de studie van bestaand schriftelijk- zoals beleidsstukken of ander communicatiemateriaal;
- * het vraaggesprek of interview, gebaseerd op een verbale communicatie tussen onderzoeker en onderzochten;
- * de observatie als een directe vorm van waarneming van menselijk gedrag.

In dit onderzoek zal de dataverzameling gebaseerd worden op het triangulatieprincipe om de geldigheid en betrouwbaarheid van de gegevens te bevorderen. Er wordt zoveel mogelijk informatie verzameld door middel van zowel documentatiestudie (inhoudsanalyse), interviews als literatuuronderzoek. De observatiemethode zal in dit onderzoek een impliciet karakter krijgen.

De methode zal tijdens het voeren van vraaggesprekken of interviews gehanteerd worden. De percepties en beleidsvisies van gemeentelijke actoren zullen door middel van inhoudsanalyses van schriftelijke beleidsstukken opgespoord worden. Deze schriftelijke beleidsstukken bestaan vooral uit beleidsnota's. Indien het nodig is zal er gebruik gemaakt worden van andere bronnen zoals jaarverslagen, Handelingen van de Eerste en Tweede Kamer, enzovoorts. Naast deze waarnemingstechniek zullen door middel van eventuele interviews met gemeentelijke ambtenaren en wethouders onduidelijkheden opgehelderd worden. Deze techniek kan mogelijk ook voor aanvullende informatie zorg dragen. De percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers zullen uitsluitend via interviews achterhaald worden, omdat deze groep niet over schriftelijke stukken beschikt. De observatiemethode fungeert in dit geval als hulpmiddel tijdens de vraaggesprekken met de respondenten.

De Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg en eventuele andere maatschappelijke organisaties die als schakel tussen de gemeente Tilburg en de erkende asielzoekers fungeren, kunnen aanvullende en controlerende informatie verschaffen omtrent de percepties en beleidsvisies van de gemeente en erkende asielzoekers. De informatie zal voornamelijk via interviews verkregen worden. Indien mogelijk en beschikbaar, zal er tevens gebruik gemaakt worden van gedocumenteerd materiaal.

1.6 Definiëring en afbakening van actoren

In deze paragraaf zullen de centrale actoren te weten gemeente(beleid), erkende asielzoekers en Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg toegelicht worden.

Gemeente

De formele structuur van de lokale bestuursorganisatie of gemeente is volgens Rosenthal e.a. (1987: 65) minder makkelijk te beschrijven dan die van de centrale overheidsorganisatie. Gemeenten hebben over het algemeen een grote mate van autonomie in veel facetten in het organiseren van de eigen huishouding. Tussen de formele uitgangspunten en de politiek-bestuurlijke praktijk van het gemeentelijk functioneren bestaat aanzienlijk veel verschil.

(Gemeentelijk) beleid

Hoogerwerf (1978) inventariseert verschillende definities van beleid. Hieruit blijkt dat sommige auteurs beleid als een handelen zien, anderen als een voorgenomen gedragslijn, en weer anderen zowel als een voornemen als een handelen. Gewezen wordt op auteurs die spreken van doeleinden en middelen, anderen die slechts spreken van doeleinden en weer anderen onderkennen noch doeleinden, noch middelen. Het tijdselement kan als een derde element gezien worden dat wel in bepaalde definities terugkomt en in andere definities niet.

Hoogerwerf zelf definieert beleid als volgt: 'het streven naar het bereiken van bepaalde doeleinden met bepaalde middelen in een bepaalde tijdsvolgorde' (Hoogerwerf, 1978). Hoogerwerf gaat in deze begripsomschrijving er vanuit dat beleidsvoerders systematisch, met andere woorden, in termen van doeleinden en middelen, denken en handelen.

Tevens wordt er een relatie gesuggereerd tussen datgene wat beleidsvoerders zeggen na te streven en datgene wat ze daadwerkelijk doen.

Glasbergen (1984: 22) geeft de voorkeur aan een ruimere begripsomschrijving. Deze begripsomschrijving kan volgens Glasbergen als een leidraad beschouwd worden voor het vergelijken van de verschillende visies op beleid. Beleid wordt omschreven als een complex van handelen (of niet-handelen) ten aanzien van een probleem of een doelgroep. Glasbergen concentreert zich in het bijzonder op het overheidsbeleid.

Als de definitie van Glasbergen vertaald wordt naar het gemeentelijk beleid, gaat het om het handelen van een bepaalde categorie van actoren, namelijk gemeentefunctionarissen en gemeente-instanties.

Aan het handelen van de actoren is volgens Glasbergen een aantal specifieke karakteristieken te onderkennen.

1. Bij het beleid gaat het om een reeks van aan elkaar gerelateerde handelingen in de tijd, om patronen van handelingen, de consistentie in het gedrag van beleidsvoerders en de regelmaat die waarneembaar is.
2. Volgens Glasbergen is beleid verbonden met een zekere mate van doelgerichtheid. Er is wel altijd een bedoeling bij beleid. Dit betekent niet dat allen betrokkenen bij het beleid, hetzelfde nastreven of beogen. Beleid kan gericht zijn zowel op het tot stand brengen van iets, als op het verhinderen dat iets tot stand komt.
3. Een karakteristiek kenmerk van beleid is de verbondenheid met een gestructureerde en geformaliseerde procesgang. Dit uit zich in de conventies, stelsels van regels en organisatorische verbanden. Deze formele stappen gelden ook voor ad hoc beleid, dit wil zeggen beleid waarvan de inhoud snel verandert. Dit sluit uiteraard niet uit dat de formele procedures plaats maken voor de informele procedures.
4. Als laatste karakteristiek kenmerk van beleid wordt de betrokkenheid van een samenstel van actoren genoemd.

Erkende asielzoekers

Asielzoekers zijn degenen die op eigen gelegenheid naar Nederland komen en om politiek asiel hebben gevraagd. Hun asielverzoek is nog in behandeling. Zij hebben zowel een A- als een C-status aangevraagd (VNG, 1983: 12). Specifiek in dit onderzoek wordt de term erkende asielzoekers gehanteerd om de groep vluchtelingen met een A-, B- en C-status aan te duiden.

Tevens wordt in dit onderzoek onder erkende asielzoekers, asielzoekers met een vergunning tot verblijf (VTV) en de voorwaardelijke vergunning tot verblijf (VVTV) gerekend, aangezien deze twee vergunningen de houders hiervan het recht verlenen om deel te nemen aan de inburgering in de samenleving. In het onderstaande worden de statussen nader beschreven.

* A-status

Erkenning en toelating als vluchteling: Hoedanigheid van vluchtelingen in de zin van artikel 1(A) van het vluchtelingenverdrag van Genève. Bevestigd is dat hij op grond daarvan op basis van artikel 15 van de Vreemdelingenwet kan worden toegelaten (VNG, 1983: 13).

- * **B-status**
Toekenning van de status als asielgerechtigde: Men wordt hier niet erkend als vluchteling, maar men staat verblijf in Nederland toe op basis van humanitaire redenen die verband houden met de politieke situatie in het land van herkomst van de betrokkene. Van hem kan niet worden verlangd dat hij er naar terugkeert (VNG, 1983: 14).
- * **C-status**
Verlening van een 'gewone' verblijfstitel. De asielzoeker die niet voldoet aan de criteria voor een A- of B-status, kan door de minister van Justitie de C-status verkrijgen. Het verkrijgen van de C-status kan op grond van studie, gezinshereniging, verblijf van echtgeno(o)t(e) en voor het verrichten van arbeid in loondienst (VNG, 1983: 15).
- * **VTV-humanitair en VVTV**
Naast de A-, B- en C statussen die asielzoekers van oudsher kunnen verwerven, zijn er sinds kort VTV- en VVTV-statussen van kracht. Als een land als gedoogden land wordt aangewezen, is het vanuit beleidsmatig oogpunt onverantwoord om uitgeprocedeerde asielzoekers naar het land van herkomst terug te sturen in verband met de algemene situatie van dat land. Aanvankelijk is op dergelijke aanvragen om toelating als vluchteling beslist door middel van het verlenen van vluchtelingenstatussen of vergunningen tot verblijf zonder beperking (VTV-humanitair). Vanaf 1994 is in de voorkomende gevallen ook de voorwaardelijke vergunningen tot verblijf (VVTV) toegekend, voor zover de asielzoekers niet voor een vluchtelingenstatus of VTV-humanitair in aanmerking komen (TK, vergaderjaar 1994-1995, 19 637, nr:134: 1).

Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg

De Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg werd in 1983 opgericht als een zelfstandige organisatie voor het behartigen van de belangen van asielzoekers en vluchtelingen (erkende asielzoekers). Het Vluchtelingenwerk Tilburg is een onafhankelijke organisatie, wat inhoudt dat het niet gebonden is aan een bepaalde politieke partij of enige religieuze groepering. De Stichting helpt iedere vluchteling, ongeacht zijn/haar politieke of levensbeschouwelijke overtuiging (SVT, 1992: 5). Vluchtelingenwerk heeft als doel asielzoekers en vluchtelingen zodanig toe te rusten dat ze volledig kunnen deelnemen aan de Nederlandse maatschappij. De Stichting beschouwt zichzelf als een verbindende factor tussen de Nederlandse samenleving en de vluchteling die nieuwkomer is in die samenleving. Het integratieproces van de nieuwkomers staat voorop (S.V.T, 1994: 6).

1.7 Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 zal er een theoretisch kader voor dit onderzoek uiteengezet worden. In dit theoretisch kader zullen de centrale begrippen - percepties, beleidsvisies en cultuur en de relatie tussen enerzijds percepties, beleidsvisies en anderzijds cultuur - aan de orde gesteld worden. Na dit theoretisch kader volgt in hoofdstuk 3 een uiteenzetting van de integratieproblematiek met onder andere de verschillende dimensies van integratie. Tevens zal in dit hoofdstuk het nationaal overheidsbeleid met betrekking tot integratie van nieuwkomers beschreven worden.

Hoofdstuk 4 omvat de structuur, werkwijze en methoden waarmee de percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg en de erkende asielzoekers worden achterhaald. Bovendien worden de centrale begrippen in dit hoofdstuk geoperationaliseerd.

In hoofdstuk 5 en 6 zullen respectievelijk de percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg en de percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers gereconstrueerd worden.

De resultaten van de percepties en beleidsvisies van enerzijds de gemeente Tilburg en anderzijds de erkende asielzoekers zullen in hoofdstuk 7 met elkaar vergeleken worden. Tevens zullen in dit hoofdstuk op basis van verschillen en overeenkomsten tussen de percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg en de erkende asielzoekers basisassumpties afgeleid worden. In het laatste hoofdstuk van dit onderzoek zullen aan de hand van de onderzoeksvragen conclusies en aanbevelingen geformuleerd worden.

HOOFDSTUK 2 PERCEPTIES, BELEIDSVISIES EN CULTUUR

2.1 Inleiding

In het eerste hoofdstuk van dit rapport zijn onder andere de onderzoeksopzet, probleemstelling en onderzoeksmethode aan de orde gesteld. Centraal staat het integratiebeleid van de gemeente Tilburg ten aanzien van erkende asielzoekers en met name de percepties en beleidsvisies die hieraan ten grondslag liggen, alsmede de percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers in Tilburg betreffende dit beleid.

In dit hoofdstuk zullen de centrale begrippen percepties, beleidsvisies en cultuur besproken worden. Tevens zal de relatie tussen enerzijds percepties en beleidsvisies en anderzijds cultuur aan de orde gesteld worden. Het belang van de begrippen percepties en beleidsvisies ligt in de mogelijkheid die ze de onderzoeker verschaffen de inzichten, opvattingen of standpunten van de betrokken actoren af te leiden. Het begrip cultuur is in dit onderzoek van belang om te achterhalen wat voor invloed deze heeft op inzichten, opvattingen of standpunten van de betrokken actoren. Voorafgaand aan een begripsdefinitie, zal een paragraaf aan maatschappelijke problemen en het overheidsbeleid gewijd worden, aangezien het onderwerp van dit onderzoek - de integratie van de erkende asielzoekers - tot een maatschappelijk probleem gerekend kan worden. Vervolgens zullen de begrippen percepties en beleidsvisies en cultuur nader gespecificeerd worden. De eerste twee begrippen kunnen tot de beleidstheorie worden gerekend. Het begrip beleidstheorie heeft voor een discussie gezorgd in de Nederlandse beleidswetenschap waarin verschillende auteurs zich hebben gemengd.

2.2 Maatschappelijke problemen en overheidsbeleid

Er wordt vaak beweerd dat onze huidige samenleving getypeerd kan worden als een problematische samenleving. Als reden hiervoor wordt gegeven dat tot voorheen deze maatschappij nooit zo'n complex aan problemen gekend heeft als vandaag de dag. Tegelijkertijd wordt verondersteld dat de moderne westerse samenleving als de meest welvarende in de menselijke geschiedenis beschouwd kan worden en beter dan welke samenleving dan ook in staat is maatschappelijke problemen zoals armoede, ongelijkheid, onrechtvaardigheid enzovoorts aan te pakken (Nelissen e.a., 1985: 23).

Deze auteurs maken een onderscheid tussen het aanpakken van maatschappelijke problemen van onderop en bovenaf.

Bij de aanpak van maatschappelijke problemen van onderaf zullen individuen of groepen die door maatschappelijke problemen in hun bestaanszekerheid of levensgeluk geraakt worden, trachten een oplossing te vinden voor de problemen. Uit praktijkvoorbeelden kan geconstateerd worden dat weinig mensen of groepen daadwerkelijk iets ondernemen om de problemen te beheersen. Voor de redenen hiervoor wordt verwezen naar Nelissen e.a. (1985: 37-38).

Met de aanpak van maatschappelijke problemen van bovenop wordt bedoeld de initiatieven die een overheid neemt met betrekking tot regulering van het maatschappelijk leven.

Door allerlei wetten en regels worden kaders vervaardigd waarmee de overheid in al haar geledingen het maatschappelijk gebeuren kan reguleren.

Nelissen e.a. (1985) hanteren verscheidene perspectieven om inzicht te verkrijgen in concrete maatschappelijke problemen. Deze perspectieven worden door Joldersma (1993:13-14) rond twee posities gegroepeerd. Ten eerste kan een bepaald verschijnsel gezien worden als een probleem. Ten tweede worden maatschappelijke problemen benaderd als verschijnselen die door actoren als problematisch worden gemaakt. Welke benadering er ook gehanteerd wordt met betrekking tot het verkrijgen van inzicht in concrete maatschappelijke problemen, uiteindelijk gaat het erom hoe het probleem gedefinieerd wordt.

Naast de perspectieven om inzicht te verkrijgen in concrete maatschappelijke problemen, is het tevens zinvol de vraag te stellen wat de overheid aan deze problemen kan doen. Hiervoor kan een inventarisatie gemaakt worden van het juridische, organisatorische en financiële kader waarmee een overheid maatschappelijke problemen kan bestrijden. Nelissen e.a., wijzen erop dat vanwege de complexiteit van het overheidsbestel - uitgebreidheid en diversificatie van het overheidshandelen en het vaak moeilijk te overziene geheel van beleidsnota's, indicatieve programma's enzovoorts - het vaak moeilijk voor de verkenner van beleidsopties is om in deze materie snel en correct het vereiste inzicht te verwerven.

Een andere belangrijke vraag is wat de overheid daadwerkelijk aan maatschappelijke problemen doet. Wettelijke, bestuurlijke en financiële mogelijkheden worden helaas niet altijd gebruikt of benut op een manier die ieders instemming heeft. Soms is de overheid sterk gericht op intern-organisatorische zaken waardoor de aanvankelijke taakstelling uit het oog verloren wordt. Een andere reden hiervoor is dat door geringe motivatie en onvoldoende verantwoordelijkheidsgevoel de taakuitoefening te wensen overlaat. In de omgeving van het overheidsapparaat, maar tevens binnen het overheidsapparaat zelf zijn er allerlei factoren aan te wijzen die een effectieve aanpak van maatschappelijke problemen in de weg staan of zelfs compleet onmogelijk maken. Een voorbeeld is het bestaan van tegenstrijdige opvattingen in de maatschappij over hoe de maatschappelijke problemen aan te pakken, met als gevolg dat een onvoldoende maatschappelijk draagvlak voor de besluitvorming ontstaat. De middelen om het probleem aan te pakken, zijn soms ook ontoereikend of de uitvoering van een beleid wordt door interne aangelegenheden belemmerd.

Vaak blijkt in de praktijk dat het overheidsbeleid door een overmatige inzet van instrumenten aan instrumenten een beperkte effectiviteit heeft, en het probleem alleen maar vergroot. Glasbergen (1984) wijst tevens op de bijzonder ongemakkelijke relatie tussen maatschappelijke problemen en het overheidsbeleid.

Het ontbreken van objectieve criteria waarmee problemen geïdentificeerd kunnen worden om vervolgens opgelost te worden, is een typisch voorbeeld van deze bijzonder ongemakkelijke relatie. De overheid wordt vaak geconfronteerd met tal van verwachtingen, eisen, wensen en voorwaarden. Ze zijn vaak niet eenduidig geformuleerd en veelal zeer conflictueus. Het resultaat hiervan zijn divergerende percepties en maatschappelijke belangen. De overheid krijgt vaak een dubbele rol toegewezen. Enerzijds wordt de overheid als veroorzaker van het maatschappelijk probleem gezien en tegelijkertijd als de oplosser van hetzelfde probleem. Verder kan het overheidsbeleid als een moeilijk te doorbreken cirkel gezien worden.

De oplossing van het ene maatschappelijke probleem is meestal de creatie van een ander probleem. Sommige problemen zijn moeilijk tot niet oplosbaar, aangezien het middel erger is dan het probleem of men gewoon niet een oplossing voor handen heeft.

Ondanks al deze kritiekpunten op het functioneren van de overheid met betrekking tot de aanpak van maatschappelijke problemen, speelt de overheid nog steeds een belangrijke rol in het oplossen van maatschappelijke problemen. Deze kritiekpunten mogen zeker niet tot de gedachte leiden dat men maatschappelijke problemen dan maar moet laten voor wat ze zijn. Volgens Glasbergen (1984: 10) heerst er nog steeds vertrouwen in het vermogen van een overheid om problemen te signaleren en op te lossen. Er moet weliswaar een vraagteken geplaatst worden bij de omvattendheid van het probleem-oplossend vermogen en de probleemgerichtheid van het overheidsbeleid.

De klassieker Lindblom (1968, aangehaald door Glasbergen, 1984: 11) heeft in een van zijn studies veel aandacht aan het probleem-oplossend vermogen en de probleemgerichtheid van het overheidsbeleid besteed. Volgens Lindblom komt beleid soms voort uit nieuwe mogelijkheden die zich spontaan voordoen. Een overheidsbeleid kan tevens de resultante zijn van een compromis dat geen van de deelnemende actoren oorspronkelijk in gedachten had. Soms is het zelfs zo dat er niets over beleid besloten is, doch dat het gewoon gebeurt. Veelvuldig is er geen begin noch een eind te onderscheiden.

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er een aantal knelpunten zijn in het overheidsbeleid en de maatschappelijke problemen. Het betreft voornamelijk het ontbreken van criteria waarmee een overheid maatschappelijke problemen kan identificeren en oplossen.

Ondanks al deze knelpunten rond maatschappelijke problemen en het overheidsbeleid is het een vereiste dat de overheid aandacht blijft besteden aan maatschappelijke problemen. Dit overheidsbeleid dat als doel heeft de oplossing van maatschappelijke problemen kan onderzocht worden naar de inhoud, de processen en/of de gesorteerde effecten. In de volgende paragraaf zal er aandacht besteed worden aan beleidsproblemen en inhoudsanalyse.

2.3 Beleidsproblemen en inhoudsanalyse

Inleiding

In de vorige paragraaf is stilgestaan bij de relatie tussen maatschappelijke problemen en het overheidsbeleid. De overheid ondervindt moeilijkheden bij het definiëren van maatschappelijke problemen. Eveneens heeft de overheid te maken met zowel interne als externe factoren die de oplossing van maatschappelijke problemen in de weg staan. Deze belemmerende factoren kunnen door middel van een inhoudsanalyse achterhaald worden. In deze paragraaf zal aandacht besteed worden aan de benadering van beleidsproblemen door middel van een inhoudsanalyse.

Benadering van beleidsproblemen door middel van een inhoudsanalyse

Als er onderzoek verricht wordt naar het overheidsbeleid, kan dit onderzoek betrekking hebben op de inhoud, de processen en/of de effecten van een beleid. Gezien de probleemstelling van dit onderzoek - namelijk de reconstructie van opvattingen over integratie - zal in deze paragraaf voornamelijk aandacht besteed worden aan de inhoud van het beleid. Bij het verrichten van onderzoek naar de inhoud van een beleid richt de aandacht zich met name op de reconstructie van de inhoud van het beleid in kwestie.

Behalve de beleidsinhoud, kunnen ook de veronderstellingen/opvattingen of argumentaties die aan de inhoud van een beleid ten grondslag liggen, worden gereconstrueerd (Joldersma, 1993:17). De veronderstellingen die aan een beleid ten grondslag liggen, kunnen betrekking hebben op maatschappelijke problemen en worden ook wel gerekend tot de beleidstheorie. Het begrip 'beleidstheorie' is een bekend begrip in de sociale wetenschappen. De socioloog Van Doorn is de eerste die in 1955 de term beleidstheorie gebruikte. Het beleidstheoretisch onderzoek van toendertijd verschilde nogal in uitvoering van het onderzoek zoals het tegenwoordig wordt gedaan. Dit heeft met name te maken met de vage omschrijving die destijds aan het begrip gegeven werd. Het begrip werd beschouwd als een synoniem voor het begrip 'beleidsideologie'. In tegenstelling tot Van Doorn is een beleidstheorie volgens Leeuw (1993: 89) 'de tot een geheel van hypothesen gereconstrueerde of samengevatte veronderstellingen die aan een beleid ten grondslag liggen'. Het gaat hier niet om een wetenschappelijke theorie over beleid, maar om de reconstructie van de assumpties van beleidsmakers. Een andere auteur die een definitie van dit begrip geeft, is Hoogerwerf (1989: 322). Hoogerwerf definieert beleidstheorie als 'het geheel van veronderstellingen dat aan een beleid ten grondslag ligt'. Bij de twee laatste auteurs wordt het begrip beleidstheorie hanteerbaarder gemaakt dan bij Van Doorn. Zij bakenen het begrip af tot veronderstellingen die, in schriftelijke of mondelinge argumentaties van de beleidsontwerpers en de beleidsbepalers, over een bepaald beleid worden gegeven.

In de argumentaties wordt een onderscheid gemaakt tussen normatieve, causale en finale relaties. Deze begrippen en relaties worden in de volgende paragraaf behandeld.

2.4 Toelichting op de theoretische begrippen van het onderzoek

Inleiding

In deze paragraaf zal aandacht worden besteed aan de percepties en beleidsvisies van actoren. Percepties en beleidsvisies kunnen gerekend worden tot de veronderstellingen die aan het specifieke beleid ten grondslag liggen. Deze kunnen aangemerkt worden als onderdelen van een beleidstheorie (Joldersma, 1993: 22).

Percepties en beleidsvisie

Percepties

Percepties kunnen betrekking hebben op een probleem en de oorzaken en gevolgen ervan. Een probleemperceptie geeft aan dat er volgens een actor sprake is van een probleem.

Door afwijking van bepaalde normbeelden die een actor hanteert, ontstaat een situatie die de actor als problematisch ervaart. Een probleemperceptie behoort toe aan een actor.

Datgene wat mensen of actoren over het algemeen ervaren, is een problematische situatie (Dunn, 1981: 99). Door de constatering van een problematische situatie kan naar een oplossing voor de situatie gezocht worden.

Een causale perceptie kan worden omschreven als 'het geheel van oorzaken en gevolgen dat moet worden waargenomen ten aanzien van een bepaald probleemgebied' (Joldersma, 1993: 26). Evenals de probleemperceptie, behoort de causale perceptie toe aan een actor.

Voor dit onderzoek zal er geen onderscheid gemaakt worden tussen probleempercepties en causale percepties. Beide begrippen vallen hier onder de term percepties. Percepties worden in dit onderzoek gedefinieerd als het geheel van oorzaken en gevolgen op een bepaald beleidsgebied dat moet worden waargenomen en dat door specifieke normbeelden als problematisch beschouwd kan worden.

Beleidsvisie

De definitie die Joldersma (1993: 27) geeft aan een beleidsvisie is 'het geheel van doelen en middelen dat met betrekking tot een bepaald beleidsgebied moet worden nagestreefd'. Evenals de perceptie behoort ook de beleidsvisie tot een actor. Een steeds terugkerende vraag bij een beleidsvisie is 'wat er gedaan moet worden' (Rokeach, 1973: 6,7; Dunn, 1981: 37 aangehaald door Joldersma, 1993: 27).

Een doel wordt gedefinieerd als een verlangen dat een actor besloten heeft te realiseren. Een middel of de middelen duiden op al datgene dat een actor verlangt in te zetten voor de realisering van een of meerdere doelen (Bressers en Klok, 1989: 54-56).

Voor dit onderzoek wordt een beleidsvisie gedefinieerd als de doelen die een actor wenst te bereiken op een bepaald beleidsgebied, en de middelen die volgens de actor ingezet dienen te worden ter realisering van de doelen.

2.5 Cultuur als verklarende factor

Inleiding

Na de uiteenzetting van de begrippen perceptie en beleidsvisie in de vorige paragraaf, zal in deze paragraaf aandacht besteed worden aan het begrip cultuur. Tevens zal de relatie tussen dit begrip en perceptie en beleidsvisie aan de orde gesteld worden.

2.5.1 Definitie van het begrip cultuur

Het begrip cultuur kent talloze definities. Zo definieert Kloos (1981: 14) cultuur als het gedrag van mensen dat aangeleerd wordt en niet aangeboren is.

De Jager en Mok omschrijven het begrip cultuur als '..... het min of meer samenhangend geheel van voorstellingen, opvattingen, waarden en normen, die mensen zich als lid van hun maatschappij door middel van leerprocessen hebben verworven'.

De auteurs constateren dat door culturele beïnvloeding van het gedrag er een onderscheid ontstaat tussen de leden van de ene samenleving en de andere (De Jager en Mok, 1978: 174). In tegenstelling tot deze auteurs legt Eppink het accent op cultuurverschillen in de zin van referentiekaders die gevormd worden door ervaringsgegevens die iemands 'kijk' op de zogenaamde werkelijkheid bepalen. Volgens Eppink kan men aan de hand van 'communicatiecodes' die mensen gebruiken, referentiekaders leren kennen en analyseren. Verschillen in communicatiecodes is volgens de auteur gelijk aan cultuurverschillen. 'Gedrag, in dit geval communicatie, is de waarneembare oppervlakte structuur, waaruit een dieptestructuur valt te herleiden, namelijk de referentiekaders'. De dieptestructuur is slechts te kennen en te bestuderen via haar manifestaties, aldus Eppink (1987: 64).

Enigszins vergelijkbaar met de definitie van Eppink hanteert de auteur Tennekens het begrip cultuur als een samenhangend complex van betekenissen, waarbij hij drie dimensies onderscheidt, namelijk die van voorstellingen, van waarde-oriëntaties en van symbolen. Met andere woorden, cultuur is al datgene wat mensen die met elkaar een samenleving vormen allemaal 'weten'. Het 'weten' duidt hier op hoe de werkelijkheid in elkaar zit en het waarom hiervan. De auteur wijst ook op een andere functie van het 'weten' namelijk welke doeleinden nastrevenswaardig zijn en wat de eigenlijke belangen zijn van de leden van een samenleving. Cultuur is in deze context enerzijds een beeld van de realiteit - een bepaald samenhangend beeld van de gegeven werkelijkheid - en anderzijds een model voor de realiteit - een geheel van regels voor denken en handelen dat is afgestemd op de gegeven werkelijkheid - (Tennekens, 1985: 25). Tennekens definieert cultuur tevens als een levenswijze. Het zou hierdoor onjuist zijn om 'cultuur' en 'gedrag' als verschillende zaken te zien. In een bepaalde culturele context worden gedragingen als vanzelfsprekend beschouwd. De betekenis van het gedrag wordt dan uiteraard afgemeten aan de regels die binnen die specifieke cultuur gelden. Gedrag kan dan ook als 'regel-geleid' getypeerd worden. Deze regels zijn verondersteld in de vanzelfsprekendheden van de alledaagse werkelijkheden en worden daarom nauwelijks ter discussie gesteld. Tennekens ziet cultuur als dynamisch. Dit impliceert dat werkelijkheidsbeelden en gedragsregels constant aan veranderingen onderhevig zijn. Het zou onjuist zijn om regelgeleid gedrag als statisch te beschouwen.

Geconcludeerd kan worden dat de verschillende definities van cultuur in grote lijnen gelijkenis met elkaar vertonen. De verschillende auteurs gebruiken weliswaar verschillende termen en bewoordingen, maar in principe komt het erop neer dat cultuur menselijk gedrag is. Dit menselijk gedrag is niet aangeboren, maar aangeleerd en aan veranderingen onderhevig. Afhankelijk van de regels die in een bepaalde cultuur gelden, wordt bepaald welk gedrag als 'juist' beschouwd wordt.

De bovengenoemde auteurs brengen over het algemeen het begrip cultuur in verband met samenlevingen. Andere auteurs zoals Shafritz en Ott (1992), Neuijen (1995), van Muijen (1994) en Alvesson (1993) combineren het begrip cultuur met het veel gebruikte begrip 'organisaties'. Het blijkt dat de verschillen tussen de cultuur van een samenleving en een organisatiecultuur minimaal zijn. Organizationalcultuur kan dan ook beschouwd worden als het aangeleerde menselijk rolgedrag in een specifieke organisatie, dat tevens door allerlei factoren aan veranderingen onderhevig is.

De definitie die in dit onderzoek aan het begrip cultuur gegeven wordt, verschilt niet veel met de verschillende omschrijvingen van het begrip zoals in deze paragraaf is aangegeven. Cultuur wordt gedefinieerd als menselijk gedrag dat in een bepaalde omgeving waar bepaalde regels gelden aangeleerd wordt. Cultuur is aangeleerd en daarmee dynamisch. Cultuur of gedrag van een individu of groep kan dan ook onder bepaalde omstandigheden veranderen.

2.5.2 *Relatie tussen enerzijds cultuur en anderzijds percepties en beleidsvisies*

In de voorafgaande subparagraaf is het begrip cultuur toegelicht. In deze subparagraaf zal aandacht besteed worden aan de relatie tussen enerzijds cultuur en anderzijds percepties en beleidsvisies.

"Een steeds terugkerende vraag in de literatuur is of handelingen per definitie voortvloeien uit de gegeven cultuur, of daardoor slechts worden beïnvloed. Andere vragen die op dit terrein gesteld worden, omvat cultuur beleid, of beïnvloedt cultuur beleid? Is cultuur de latente factor achter concrete beleidskeuzen, of is cultuur een oorzakelijke factor waardoor beleid beïnvloed wordt?" (Kleinnijenhuis en Rietberg, 1996: 112). Deze vragen over de rol van cultuur met betrekking tot beleid, beleidskeuzen of handelingen kunnen in twee categorieën ondergebracht worden.

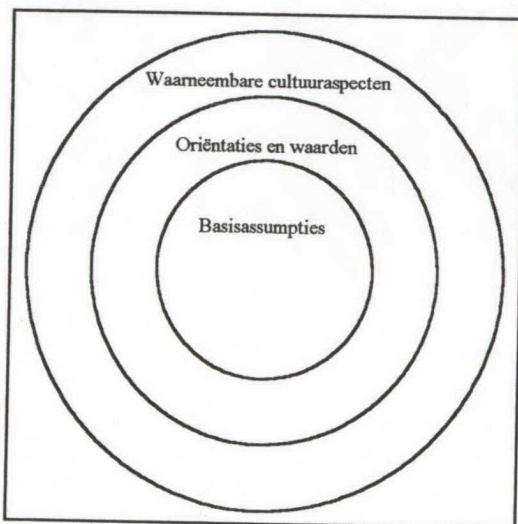
In de eerste categorie wordt cultuur als breed of ruim gedefinieerd en omvat cultuur handelingen, beleid en beleidskeuzen.

In de tweede categorie wordt cultuur als smal of eng gedefinieerd en heeft cultuur invloed op handelingen, beleid en beleidskeuzen. Er is sprake van een invloedsrelatie tussen enerzijds cultuur en anderzijds percepties en beleidsvisies.

Voor dit onderzoek wordt gekozen voor de ruime benadering van cultuur. De relatie tussen enerzijds cultuur en anderzijds percepties en beleidsvisies is dan een relatie waarin cultuur de percepties en beleidsvisies van actoren omvat. Anders geformuleerd percepties en beleidsvisies vloeien voort uit de gegeven cultuur. De keuze voor deze relatie tussen enerzijds cultuur en anderzijds percepties en beleidsvisies is het gevolg van de keuze om cultuur in dit onderzoek te definiëren als synoniem voor het menselijk gedrag dat in een bepaalde omgeving waar bepaalde regels gelden, aangeleerd is. Dit aangeleerde gedrag hangt samen met de denkbeelden en handelingen van een individu of groep en aangezien het aangeleerd is en niet aangeboren, kan het in de tijd en ruimte veranderen. Percepties en beleidsvisies van een individu of een groep kunnen veranderen als het gevolg van een verandering in de cultuur.

2.5.3 De drie niveaus van cultuur

De keuze voor de ruime benadering van cultuur, waarin cultuur percepties en beleidsvisies omvat, impliceert dat gebruik kan worden gemaakt van bevindingen van verschillende auteurs die het betekenisstelsel van organisaties opvatten als een gelaagd verschijnsel (Schein, 1985; Hofstede, 1980; Van der Vlist, 1992 aangehaald door Kickert e.a., 1993: 247). De metafoer van de 'ui' wordt in dit verband wel gehanteerd (Van Hoewijk, 1988). Hiermee wordt bedoeld dat een organisatiecultuur of de cultuur van een samenleving vergeleken kan worden met de schillen van een ui (zie model 1). De 'kern' van de organisatiecultuur en/of cultuur van de samenleving zou in dit geval in het binnenste deel gelegen zijn. De meest prominente auteur met betrekking tot dit systeem is Schein die spreekt van 'cultural levels'. Deze levels zijn analytisch van elkaar te onderscheiden niveaus van werkelijkheidsdefinities in een cultureel systeem. Schein verduidelijkt deze niveaus of levels met het volgende voorbeeld. 'Assumptions arise in many areas, some of them more superficial and peripheral than others. Thus, my assumptions about the right way to do things are more superficial than my assumptions about ultimate goals, the right things to do. My assumptions about the right way to treat authority figures are more superficial than my assumptions about human natures' (Schein, 1991: 85).

Model 1: Het Ui-model van Schein

Bron : Cummings & Worley (1993) en Kickert (1993).

Het ui-model bestaat uit drie schillen. Deze drie niveaus zijn de basisassumpties, de oriëntaties en waarden en de 'waarneembare' cultuuraspecten. Deze drie niveaus zullen toegelicht worden.

Basisassumpties

De basisassumpties worden op het eerste niveau of in het binnenste deel van het model geplaatst. Zij betreffen de kern van het cultureel systeem en bepalen de meer concrete oriëntaties en waardenpatronen in een specifiek organisatie- of samenlevingsverband. Ze hebben betrekking op de impliciete veronderstellingen over oorzaak en gevolg, causale relaties, waardoor vastgesteld wordt wat de existentiële betekenis is van de organisatie/samenleving en haar leden. De basisassumpties zijn meestal gericht op een bepaald onderwerp, in dit geval de integratie van erkende asielzoekers.

Oriëntaties en waarden

Basisassumpties kunnen door hun onbewuste en meer impliciete karakter enkel via de meer concrete oriëntaties en waardenpatronen worden gereconstrueerd. Door het impliciete karakter zijn ze moeilijk direct te onderzoeken. In elke organisatie of samenleving zijn er oriëntaties en waardenpatronen aanwezig die bepalen wat wel en wat niet mag. Deze oriëntaties zijn aangeleerd en worden overgedragen door het zogenaamde proces van 'enculturatie'. Als deze oriëntaties niet nageleefd of doorbroken worden, leidt dit tot sancties van organisatiegenoten, of tot aanpassing van het dominante waardenstelsel.

Om verwarring tussen waarden en basisassumpties - verschil tussen wat er gedaan wordt en wat er gezegd wordt - te voorkomen, maakt Schein een parallel met het onderscheid van Argyris, van aan de ene kant 'theories in use' en aan de andere kant 'espoused theories' en 'espoused values' (Argyris en Schön, 1974 aangehaald door Kickert e.a., 1993: 248). 'Theories in use' duidt op de in hoge mate instinctieve denkbeelden die de leidraad vormen voor het gedrag aangezien zij de sturing van denken, voelen en waarnemen zijn. Dit zijn de impliciete basisassumpties. In tegenstelling tot de 'theories in use' geven de 'espoused theories' en 'espoused values' aan welke opvattingen en waarden door de leden van een organisatie officieel aangehangen worden. Het expliciete karakter van deze waarden impliceert een bewuste formulering hiervan door actoren.

'Waarneembare' cultuuraspecten

Het derde niveau wordt volgens Schein gevormd door de 'waarneembare' cultuuraspecten. Voorbeelden hiervan zijn de gehanteerde technologie en vooral de interactie- en communicatiepatronen. Dit niveau levert in tegenstelling tot de twee andere niveaus het probleem op dat het niet altijd even duidelijk is of bepaalde interactiepatronen cultureel dan wel toevallig van aard zijn (Kickert e.a., 1993: 248).

De basisassumpties vormen de kern van het culturele systeem en verbergen dan ook de basisprincipes van een organisatie- of samenlevingscultuur. De andere twee niveaus geven de meer oppervlakkige aspecten van een cultuur aan die vaak zichtbaar zijn voor een buitenstaander. Dit wil echter niet zeggen dat de twee laatste niveaus - oriëntaties, waarden en communicatie - minder belangrijk zijn dan de basisassumpties. Om de basisassumpties van een organisatie of samenleving te achterhalen, is het noodzakelijk om eerst de oriëntaties en waarden of 'waarneembare' cultuuraspecten van het systeem te weten.

In dit onderzoek zullen de percepties en beleidsvisies van de actoren op de laatste twee niveaus van het ui-model geplaatst worden. Door middel van vergelijkingen van de percepties en beleidsvisies van de actoren, zullen de geconstateerde overeenkomsten en verschillen geabstraheerd worden naar niveau 1 - basisassumpties - van het ui-model.

2.6 *Samenvatting*

Dit onderzoek richt zich op de opsporing van percepties en beleidsvisies van actoren met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers. Percepties en beleidsvisies kunnen gezien worden als onderdeel van een beleidstheorie.

Cultuur wordt in dit onderzoek beschouwd als de verklarende factor voor percepties en beleidsvisies. Met andere woorden, cultuur omvat de handelingen en keuzen van een actor. Met behulp van het ui-model van Schein kan de relatie tussen enerzijds cultuur en anderzijds percepties en beleidsvisies worden weergegeven. Essentieel in dit model is de basisassumptie die de kern van een cultureel systeem aangeeft, waaruit de percepties en beleidsvisies van een actor voortvloeien.

HOOFDSTUK 3 **DE INTEGRATIEPROBLEMATIEK EN HET NATIONAAL OVERHEIDSBELEID**

3.1 *Inleiding*

Ter voorbereiding op mijn afstudeerproject heb ik bij de vakgroep Sociologie de cursus ongelijke ontwikkeling gevolgd. De toepassingscursus ontwikkelingswerk was een vervolg hierop. In deze cursus werden studenten in de gelegenheid gesteld om onder andere in het kader van het afstudeerproject zelfstandig het programma in te vullen. Er is door mij in deze cursus een literatuurstudie verricht naar de integratieproblematiek en het nationaal overheidsbeleid in het verleden en heden inzake integratie van nieuwkomers. De integratieproblematiek en het huidige nationaal overheidsbeleid zullen in dit hoofdstuk aan de orde gesteld worden.

Nederland staat bekend als een immigratieland. Het wordt steeds duidelijker dat de Nederlandse samenleving verandert onder invloed van nieuwkomers. De migranten die zich door de tijd heen in Nederland gevestigd hebben en de migranten die zich momenteel in Nederland vestigen, kunnen in drie migrantentypen verdeeld worden. Het eerste migrantentype omvat de migratie in het proces van dekolonisatie. Vervolgens is er sprake van de arbeidsmigratie. De laatste groep migranten zijn de vluchtelingen. Het mag duidelijk zijn dat het hier niet om een homogene groep, maar om mensen met verschillende culturen, talen en geloofsovertuiging. Het integratieproces van al deze groepen in de Nederlandse samenleving verloopt verre van soepel. Vanuit alle hoeken in de samenleving wordt er heftig gediscussieerd over de wijze waarop allochtonen kunnen, mogen en moeten integreren in de Nederlandse samenleving.

In dit hoofdstuk worden de bovengenoemde aspecten aan de hand van literatuur op het gebied van integratie van nieuwkomers nader bestudeerd. Tevens zal in dit hoofdstuk het nationaal overheidsbeleid met betrekking tot de integratie van de nieuwkomers bekeken worden.

3.2 *De integratieproblematiek*

Als men spreekt over 'buitenlanders' en vluchtelingen, is het aanbevelenswaardig om rekening te houden met de integratieproblematiek van de verscheidene groepen in onze samenleving met de verschillende achtergrondkenmerken.

Ten eerste zijn ze migranten of vluchtelingen en kan respectievelijk hun migratie- en vluchtelingengeschiedenis opgevat worden als een belangrijke achtergrond waartegen hun problemen gezien moeten worden.

Op de tweede plaats is er sprake van een cultuurspecifieke achtergrond, die vaak anders is dan de Nederlandse cultuur. Dit kan problemen opleveren bij de integratie in de Nederlandse samenleving.

Op de derde plaats zijn migranten mensen die de nieuwe waarden en normen van het nieuwe land moeten leren, willen ze kunnen meedraaien in deze samenleving.

Vluchtelingen hebben evenals migranten problemen met acculturatie en ervaren ook een cultuur-schok na aankomst in Nederland (Aerts en Van Liempt, 1994: 8).

De problematiek van immigranten en vluchtelingen kent verschillende aspecten te weten, de vluchtgeschiedenis en de acculturatie-problemen (cultuur-schok, aanpassingsproblemen en sociaal isolement en marginalisering). De twee aspecten zullen achtereenvolgens aan-gehaald worden.

3.2.1 *Vluchtgeschiedenis als achtergrondkenmerk*

Van Willigen en Hondius vestigen de aandacht op een mogelijk gefaseerd verwerkings-proces dat vluchtelingen door zouden maken. Ten eerste moet er rekening mee gehouden worden dat vluchtelingen eigenlijk noodgedwongen emigreren in tegenstelling tot de 'vrijwillige' emigratie van migranten. Dit gedwongen karakter is meestal op zichzelf al een probleem. Daarbij dient men er rekening mee te houden dat de vluchteling voordat hij/zij in een gastland aankomt al een hele geschiedenis achter de rug heeft en meestal nog geen kans heeft gehad deze te verwerken (Van Willigen en Hondius, 1992: 222-225). Deze geschiedenis heeft betrekking op traumatische ervaringen die de vluchtelingen voor en tijdens de vlucht naar een ander land hebben opgedaan. Er is vaak sprake van politieke repressie die verder gaat dan het intimideren of gevangen nemen van individuele personen. Bovendien wordt men ook na de vrijlating nog lastig gevallen, waarop men besluit te vluchten.

3.2.2 *Acculturatieproblemen*

Cultuur-schok

Cultuur-schok is een term die gebruikt wordt om aan te geven welke heftige emoties zich kunnen voordoen bij mensen die naar een andere culturele omgeving verplaatst zijn. Deze emoties kunnen zich beperken tot verwondering. Volgens Coelho (1992, aangehaald door Aerts en Van Liempt, 1994: 8) kunnen deze emoties een negatieve betekenis voor het individu hebben en met de term 'verlies' getypeerd worden. Hij doelt daarbij op:

- * het verlies van liefde en respect zoals die ondervonden werd in het land van herkomst van de kant van familie en vrienden;
- * het verlies van sociale status die men in het herkomstland had, al dan niet gepaard gaande met het ervaren van discriminatie;
- * het verlies van allerlei met de vertrouwde sociale omgeving verbonden wederzijdse verplichtingen of afhankelijkheden welke betekenis aan het leven gaven.

De verliezen veroorzaakt door deze cultuur-schok hebben tot gevolg dat het vermogen om nieuwe ervaringen te integreren sterk is verminderd: de referentiekaders van de oorspronkelijke cultuur kunnen vaak niet meer worden gebruikt om de overmaat aan nieuwe indrukken te verwerken. Volgens Herz (1987, aangehaald door Aerts en Van Liempt, 1994: 8) kunnen aan de cultuur-schok intra-psychische en interpersoonlijke aspecten worden onderscheiden.

Bij intra-psychische aspecten kan men denken aan innerlijke conflicten omtrent waarden en normen. Wie zich in een andere cultuur vestigt, maakt onvermijdelijk kennis met de van de eigen cultuur afwijkende normen en waarden. Hij staat onder druk om deze nieuwe waarden en normen over te nemen en dit zou kunnen leiden tot een innerlijk conflict.

Dikwijls worden innerlijke conflicten opgelost in communicatie met andere mensen. Deze communicatie wordt echter belemmerd door culturele verschillen en dit is het interpersoonlijke aspect (Van der Veer, 1988: 114-115).

Dit betekent dat de voor het oplossen van de innerlijke conflicten benodigde communicatie schaars is en de conflicten lang kunnen blijven voortbestaan.

Een cultuur-schok kan in drie op elkaar volgende fasen ingedeeld worden.

De eerste fase die ongeveer loopt tot aan het eerste jaar van het verblijf in het gastland wordt voornamelijk gekenmerkt door euforie; men heeft weten te overleven.

In fase twee ontstaat er een angst, wantrouwen jegens het gastland, met name voor die instituties en personen waarmee men in het land van herkomst slechte ervaringen heeft (Van Willigen en Hondius, 1992: 226-228). Als de vluchteling stil gaat staan bij zijn verleden, heden en toekomst spreekt men van een derde fase. Vaak treedt dit bezinningsproces op als men inmiddels al een jaar in het gastland verblijft en men bezig is de taal en de cultuur te leren.

Aanpassingsproblemen en sociaal isolement

'Politieke vluchtelingen maken in Nederland kennis met andere gewoonten en omgangsvormen dan zij in hun eigen land gewoon waren. Dit leidt tot allerlei aanpassingsproblemen. De specifieke inhoud van die aanpassingsproblemen is ondermeer afhankelijk van de culturele achtergrond van de vluchteling. Dergelijke verschillen in waarden, normen en omgangsvormen kunnen vluchtelingen die niet zo lang in Nederland verblijven in grote verwarring brengen' (Van der Veer, 1988: 51).

In de omgang met Nederlanders ontstaan onvermijdelijk misverstanden of ongemakkelijke situaties. Het is niet meer vanzelfsprekend hoe men zich moet gedragen tegenover andere mensen. De vreemdelingen die met dit probleem te kampen hebben, komen snel in de verleiding om contacten met Nederlanders tot een minimum te beperken. Taalproblemen maken het bovendien nog extra moeilijk om contacten met Nederlanders aan te gaan, waardoor ze tevens de noodzakelijke emotionele steun ontberen.

Aangezien aanpassingsproblemen en sociaal isolement sterk met elkaar samenhangen, zijn ze erg moeilijk van elkaar te scheiden. Als voorbeeld kunnen de politieke meningsverschillen tussen vluchtelingen uit hetzelfde land genomen worden. Deze maken de sociale contacten en aanpassing aan de nieuwe situatie heel erg moeilijk. Vluchtelingen blijven zich lang richten op het land van herkomst. Door gericht te blijven op de eigen groep vinden ze weinig aansluiting bij de Nederlandse leefsituatie (Van der Veer, 1988: 51-52).

Marginalisering

Marginalisering is een proces van duurzame werkloosheid en blijvende uitkeringsafhankelijkheid en impliceert uitsluiting van deelname aan het maatschappelijke bestaan (Keune, 1995: 83).

Veel problemen zijn terug te voeren op de marginale positie die vluchtelingen in Nederland innemen. Marginaliteit, de toestand van marginalisering, is het gevolg van het hebben van weinig mogelijkheden om de eigen cultuur voort te zetten en het hebben van weinig tot geen mogelijkheid om te participeren in de nieuwe cultuur. Dit tekort aan mogelijkheden tot participatie kan verweten worden aan zaken zoals discriminatie en buitensluiting. Men voelt zich verloren tussen twee culturen. De essentie van gemarginaliseerd zijn, is volgens Stonequist (1935) dat men balanceert in een psychologische onzekerheid tussen twee werelden en het onmogelijk is volledig te participeren in beide werelden. Daarbij komt ook nog vaak kijken dat vluchtelingen niet overal met respect worden ontvangen. Van tijd tot tijd worden ze geconfronteerd met racisme, vooroordelen en vreemdelingenhaat. Zij ervaren dat het land waaruit zij gevlucht zijn door veel mensen als een onderontwikkeld land beschouwd wordt. Als gevolg hiervan worden zij ook gezien als minder ontwikkelde/beschaafde mensen. Dergelijke onaangename ervaringen leiden vaak opnieuw tot moeilijk te verwerken emoties.

Aangezien vluchtelingen weinig mogelijkheden hebben om volledig te participeren in de Nederlandse samenleving, zijn hun kansen op het krijgen van een baan veel kleiner dan die voor de Nederlanders.

3.3 *Sociale integratie*

Inleiding

'Het thema van sociale integratie heeft betrekking op het klassieke orde vraagstuk. Filosofen en sociologen stellen zich van oudsher de vraag hoe de diverse handelingen van individuen, tot een geordende samenleving leiden' (Engbersen en Gabriëls, 1995: 17-18). Er is thans sprake van hernieuwde aandacht voor het integratievraagstuk onder invloed van maatschappelijke processen als individualisering, culturele pluralisering en economische polarisering. Ondanks deze hernieuwde aandacht kan gewezen worden op de omstredeheid van het begrip sociale integratie.

3.3.1 *Sociale integratie als omstreden begrip*

In de politieke filosofie en sociologie is het begrip sociale integratie zeer omstreden. Volgens Engbersen en Gabriëls zijn er twee redenen daarvoor te geven.

De eerste reden is dat het begrip sociale integratie altijd een normatieve betekenis heeft. Dit wordt duidelijk wanneer men het tegengestelde van dit begrip onder de loep neemt: anomie, desintegratie, entropie, wanorde, enzovoort.

Sociale integratie hoeft niet per se als positief ervaren te worden. Het vaak normatieve aspect van sociale integratie speelt een nadrukkelijke rol in discussies over de noodzakelijkheid van assimilatie van allochtonen. Een voorbeeld hiervan is het actuele 'inburgeringsplan' van Van der Zwan en Entzinger.

In dit 'inburgeringsplan' worden nieuwkomers verplicht een inburgeringstraject van scholing en werk te accepteren (Engbersen en Gabriëls, 1995: 18).

De tweede reden die Engbersen en Gabriëls aangeven waarom het begrip sociale integratie omstreden is, is dat 'filosofen en sociologen meestal slechts één dimensie van sociale integratie benadrukken', namelijk hoe sociale orde tot stand komt. Naar aanleiding hiervan worden ze door anderen bekritiseerd, aangezien zij een andere zeer relevante dimensie - participatie - verwaarlozen (Engbersen en Gabriëls, 1995: 18-19). Engbersen en Gabriëls proberen dit probleem te ondervangen door drie dimensies van sociale integratie te onderscheiden. De auteurs geven eerst een tentatieve en abstracte definitie van dit omstreden begrip. Zij spreken van sociale integratie wanneer van diverse afzonderlijke sociale eenheden een eenheid is of wordt gesmeed zodanig dat individuen op een volwaardige manier deel kunnen uitmaken van deze eenheden. In dit opzicht kan sociale integratie als een gesteldheid gezien worden, voorzover er uit een verscheidenheid van sociale eenheden een eenheid is gesmeed en individuen metterdaad deel uitmaken van deze eenheden. Cultuur als sociale eenheid kan hier goed als voorbeeld dienen. Er is alleen sprake van sociale integratie in een multiculturele samenleving, wanneer zeer uiteenlopende culturen een zodanige eenheid vormen dat tolerantie en respect voor elkaar vanzelfsprekend zijn. Een dergelijke integratie moet niet verward worden met de realisatie van een eenheidscultuur.

Sociale integratie kan als een proces beschouwd worden, aangezien de afgrenzing en integratie van de sociale eenheden steeds opnieuw ge(re)produceerd wordt. Zo moeten volgens de auteurs in een multiculturele samenleving voortdurend de juiste condities geschapen en in stand gehouden worden voor het vreedzaam samenleven van mensen uit verschillende culturen.

3.3.2 Dimensies van integratie

In de Nederlandse literatuur over sociale integratie veelvuldig van tweedelingen gebruik gemaakt. De intellectuele bron achter deze tweedelingen is doorgaans terug te vinden in de studie van Gordon (1964, aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 19) over processen van assimilatie in de Amerikaanse samenleving. Vermeulen en Penninx maken een onderscheid tussen *structurele integratie* en *sociaal-culturele integratie*. Structurele integratie wordt hierbij gedefinieerd als een 'volwaardige deelname aan maatschappelijke instituties' en sociaal culturele integratie als 'de sociale contacten die leden en organisaties van minderheden onderhouden met de wijdere samenleving en de culturele aanpassing aan die samenleving' (Vermeulen en Penninx, 1994: 3 aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 19).

In tegenstelling tot het onderscheid gemaakt door Vermeulen en Penninx maakt Veenman een onderscheid tussen twee aspecten van integratie: een *participatie-aspect* '(enerzijds de formele participatie in maatschappelijke sectoren als onderwijs en arbeidsmarkt, en anderzijds de informele participatie met autochtonen in de sfeer van vrije tijd) en een *oriëntatie-aspect* (de houding die allochtonen hebben ten aanzien van het belang van participatie tezamen met de oriëntatie op de ontvangende samenleving)' (Veenman, 1995 aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 20).

Van Doorn maakt een ander onderscheid. Hij maakt, zich baserend op de Nederlandse confessionele traditie, een onderscheid tussen *sociale emancipatie* (het verwerven van een gerespecteerde plaats in de samenleving, maatschappelijk, economisch en politiek) en *culturele bevestiging* (traditionele waarden die in de specifieke cultuur van de betreffende minderheidsgroep voorkomen) (Van Doorn, 1991 aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 20).

Zoals eerder vermeld werd, is er sprake van sociale integratie wanneer van diverse sociale eenheden een eenheid gesmeed wordt. Verder dienen individuen in de gelegenheid gesteld te worden op een volwaardige wijze deel uit te maken van deze eenheden. Een vraag die hierbij gesteld kan worden, is welke 'sociale eenheden' onder de aandacht gebracht moeten worden voor de integratie van allochtonen. Engbersen en Gabriëls kiezen voor een benadering die de aandacht richt op de wijzen waarop burgers geïntegreerd zijn in verschillende maatschappelijke sferen.

In de Nederlandse literatuur wordt met name het accent gelegd op het belang van drie maatschappelijke sferen, namelijk arbeid, onderwijs en huisvesting (Veenman, 1994). De sfeer van arbeid krijgt overigens de meeste aandacht. 'Daarbij wordt er stilzwijgend vanuit gegaan dat het hebben van werk voorwaarde is voor de integratie van allochtonen in andere sferen' (Entzinger, 1994a: 149). Engbersen en Gabriëls gaan er echter vanuit dat ook andere sferen van belang zijn voor de integratie van allochtonen.

3.3.3 Sferen van integratie

≡
domein gebaseerd

Onder 'sferen' verstaan Engbersen en Gabriëls sociale eenheden die vorm krijgen door typerende handelingen, goederen en instituties. Binnen elke sfeer worden goederen verdeeld die een sfeergebonden betekenis hebben. Binnen de sfeer van het onderwijs worden bijvoorbeeld diploma's verdeeld en mandaten in de sfeer van politiek. Wel is het zo dat voor het verwerven en behouden van deze goederen specifieke handelingen nodig zijn die per sfeer verschillen. Een voorbeeld is dat iemand die in de sfeer van het onderwijs doceert, andere taalhandelingen beheerst en over andere vaardigheden beschikt dan een advocaat.

De sociale betekenis die aan de te verdelen goederen wordt toebedeeld, kan overigens van samenleving tot samenleving verschillen. Volgens Bell, (1973) en Collins, (1979) (aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 23) werd in de industriële samenleving minder betekenis gegeven aan diploma's dan in de post-industriële samenleving.

Welke zijn de sferen die in de moderne, gedifferentieerde samenleving worden onderscheiden? Peters noemt als kenmerkende sferen: de arbeid, de cultuur, de familie, de politiek en de religie. Verder noemt Peters de gezondheidszorg, het onderwijs, het recht en de wetenschap (Peters, 1993 aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 24). Engbersen en Gabriëls kiezen met het oog op het vraagstuk van integratie van allochtonen voor de behandeling van de volgende sferen: recht, politiek, arbeid, huisvesting, onderwijs, cultuur en religie.

De vraag die voor elk van deze sferen gesteld kan worden, is in hoeverre allochtonen in de verschillende sferen geïntegreerd zijn. De mate waarin en de wijze waarop allochtonen geslaagd zijn zich in één van deze sferen te integreren, kan als een indicator beschouwd worden voor de sociale integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving (Engbersen en Gabriëls, 1995: 24).

De sferen van het recht, politiek, arbeid, huisvesting, onderwijs, cultuur en de religie zullen achtereenvolgens behandeld worden.

De *sfeer van het recht* bepaalt de regeling van binnenkomst en het verblijfsrecht.

'Wat betreft het recht om in Nederland te verblijven, kunnen allochtonen een reeks van uiteenlopende posities innemen tussen twee uitersten: een onaantastbaar verblijfsrecht en geen enkel verblijfsrecht' (Clermonts e.a., 1991; Groenendijk en Minderhoud, 1992 aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 25). Als er sprake is van uitsluiting in de sfeer van het recht leidt dit tot een accumulatie van ongelijkheden in de andere sferen. Als voorbeeld kunnen illegalen genomen worden; zij hebben geen recht op verblijf in de Nederlandse samenleving en hebben dan vanzelfsprekend ook geen toegang tot collectieve voorzieningen. Wel worden er uitzonderingen gemaakt als het gaat om acute medische nood en is de toegang tot het basisonderwijs vrij voor kinderen van illegalen.

Als het om asielzoekers gaat ligt de zaak gecompliceerder. De toegenomen migratiedruk van de laatste jaren heeft geleid tot een zeer ingewikkeld systeem van juridische onderscheidingen die belangrijke consequenties hebben voor de integratie van asielzoekers. Nederland telt op het moment vier verblijfsrechtelijke mogelijkheden voor asielzoekers. Elk van deze vier mogelijkheden biedt afwijkende toegangen tot de sferen van arbeid, scholing en huisvesting. Hiermee zijn er dus ook verschillende mogelijkheden tot integratie in de Nederlandse samenleving. Degenen die in aanmerking komen voor de A-status of de humanitaire status hebben vrijwel volledige toegang tot de voorzieningen van de Nederlandse samenleving. Dit geldt niet voor de twee andere statussen. Houders van een 'Voorwaardelijke Vergunning tot Verblijf' (VVTV) mogen gedurende hun voorlopig verblijf van drie jaar gefaseerd integreren in de Nederlandse samenleving. In het eerste jaar is de toegang tot de basiseducatie en andere onderwijsvoorzieningen vrij. In het tweede jaar wordt de toegang tot beroepsonderwijs vrijgemaakt en de mogelijkheid tot kortdurend werken gecreëerd. In het derde jaar is er sprake van verwerven van de vrije toegang tot de arbeidsmarkt. Deze faseringen gelden ook voor de 'gedoogde' asielzoeker.

De Commissie Geelhoed heeft het asielzoekersbeleid geëvalueerd. Zij wijst op het gevaar van marginalisering van VVTV'ers, aangezien zij niet volwaardig kunnen participeren in de (lokale) samenleving (Heroverwegingswerkgroep asielzoekersbeleid, 1994: 17 aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 26).

Er is sprake van een verbetering in de positie van allochtonen sinds de jaren tachtig. Formeel gezien zijn collectieve voorzieningen even toegankelijk voor hun als voor autochtone Nederlanders. Tevens is de 'Algemene Wet Gelijke behandeling' van kracht geworden. De resultaten zijn het passief en actief kiesrecht voor de gemeenteraad, en het verbieden van de strafrechtelijke discriminatie. Verder is het bezitten van een dubbele nationaliteit mogelijk gemaakt en het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit vergemakkelijkt.

De tweede sfeer wordt gevormd door de *sfeer van de politiek*.

Er zijn twee belangrijke graadmeters die de politieke integratie van allochtonen bepalen. De burgerrechten die allochtonen hebben, vormt de eerste graadmeter. De gestelde vraag bij deze graadmeter is in hoeverre allochtonen dezelfde civiele, politieke en sociale rechten als autochtonen hebben? 'Voor wat dit betreft zijn er vanzelfsprekend grote verschillen tussen aspirant-burgers en allochtonen die reeds een verblijfsvergunning op zak hebben' (Nauta, 1994 aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 26).

Veel vluchtelingen hebben geen enkel recht waarop ze zich zouden kunnen beroepen.

De tweede graadmeter voor de politieke integratie van allochtonen vormen de mogelijkheden om inderdaad te participeren in de sfeer van de politiek. Voorzover ze niet gebruik maken van hun mogelijkheden zal de oorzaak hiervan achterhaald moeten worden.

Een derde sfeer is de *sfeer van de arbeid*.

Arbeid wordt in de literatuur over migratie en integratie als een fundamenteel integratiemiddel gezien. De Amerikaanse socioloog Gans, (1991 aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1994: 27) heeft in dit verband de these geponeerd dat laaggeschoolde migranten eerst via de arbeidsmarkt integreerden in de Amerikaanse samenleving en dat vervolgens nadere integratie van hun kinderen via het onderwijssysteem bewerkstelligd werd. Gans concludeert uit zijn these dat het integratiebeleid van overheden in de eerste plaats arbeidsmarktgericht moet zijn. Arbeid kan ook desintegrerend werken met name wanneer allochtonen uitsluitend zijn aangewezen op een 'ge-gettoïseerde' arbeidsmarkt. Het gevolg van arbeid is dan sociale isolatie in plaats van maatschappelijke integratie.

Veel allochtonen zijn momenteel werkloos. Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) schrijft dat het voorstelbaar is dat het werkloosheidspercentage van allochtonen in het jaar 2010 gestegen is tot boven de vijfentwintig procent (SCP, 1994 aangehaald door Engbersen en Gabriëls, 1995: 27). Gezien de hoge werkloosheidspercentage onder allochtonen en de vooruitzichten hiervan stellen de auteurs zich de vraag naar het integratievermogen van de sfeer van de arbeid.

De vierde sfeer is de *sfeer van huisvesting*.

Het bezitten van een vaste woon- en verblijfplaats is een voorwaarde voor sociale integratie. Het hebben van een dak boven het hoofd betekent lokaal geworteld zijn en is een van de onmiskenbare vormen van maatschappelijke verbondenheid. In de publieke sfeer waar mensen louter partieel, als roldrager functioneren, is een eigen woning een plek waar mensen tot zichzelf kunnen komen. Het niet beschikken over een eigen woning kan gezien worden als de ultieme vorm van maatschappelijke deprivatie.

'De plaats die door middel van huisvesting letterlijk aan mensen in de samenleving geboden wordt, kan op niveaus bekeken worden: op dat van de woning en dat van de woonomgeving' (Engbersen en Gabriëls, 1995: 138).

Op het niveau van de woning gaat het erom dat mensen een eigen onderkomen krijgen dat voldoet aan moderne eisen van veiligheid, hygiëne, behaaglijkheid en privacy.

Op het niveau van de woonomgeving biedt de ruimtelijke situering van de woning de bewoners de mogelijkheid zich in te passen in een groter gemeenschap.

Voor de allochtonen die zich in Nederland door de jaren heen gevestigd hebben, hebben zowel de lokale en centrale overheid zich zorgen gemaakt voor de verschillende woonsituaties en de wooncultuur van deze groepen. Deze bezorgdheid richt zich op de verschillen die zich voordoen in woonkwaliteit, woonlasten en woongedrag als autochtonen en allochtonen met elkaar vergeleken worden. Een ander punt van bezorgdheid betreft de mate waarin allochtonen gesegregeerd wonen van autochtonen.

De vijfde sfeer betreft de sfeer *van het onderwijs*.

Engbersen en Gabriëls (1995: 28) refereren naar Veenman (1995) die in dit verband de 'paradox van vooruitgang en achteruitgang' heeft geformuleerd. Ondanks een snelle stijging van het onderwijspeil van allochtonen is er sprake van een afstandsvergroting in het onderwijssysteem. Het onderwijspeil van allochtonen stijgt, maar het onderwijspeil van autochtonen stijgt sneller. Dit verklaart een steeds toenemende afstand tussen autochtonen en allochtonen in het onderwijssysteem.

Voor de allochtone jongeren die zich inspinnen op school en weinig tot geen rendement op de arbeidsmarkt hebben, kan dit een reëel gevaar vormen. Vaak is het zo dat deze jongeren opgroeien in een omgeving waarin velen werkloos zijn en dezelfde ontmoedigende ervaringen kennen. Overigens kan deze pessimistische visie op de betekenis van onderwijsbeleid worden aangevuld met bevindingen van allochtonen die wel baat hebben gehad van het onderwijssysteem.

De *sfeer van de cultuur* is de zesde sfeer.

Gowrichan (1993, aangehaald door Engbersen en Gabriëls 1995: 29) heeft in Nederland herhaaldelijk de aandacht gevraagd voor de culturele factor. Volgens Gowrichan bepaalt de culturele bagage van allochtonen voor een groot gedeelte hun integratieproblemen en -mogelijkheden. Gowrichan spreekt ook wel van etniciteit of de etnische factor. Hij is daarnaast van mening dat integratie een cultureel proces is, waarbij de dominante samenleving culturele normbeelden hanteert die de integratie van allochtonen kunnen verhinderen.

De zevende en laatste sfeer die in dit rapport behandeld wordt, is de *sfeer van de religie*.

De klassieke sociologen Durkheim (1968) en Weber (1963), aangehaald door Engbersen en Gabriëls (1995: 29) hebben gewezen op de sociaal-integratieve functie die 'de sfeer van de religie' vervult. De vraag die hierbij gesteld wordt, is of deze functie door een proces als secularisatie afneemt en overgenomen wordt door andere sferen.

In Nederland hebben de religieuze zuilen een essentiële rol gespeeld bij de gelijktijdige integratie en emancipatie van groepen burgers. Dit betreft de positie van de islam. Ondanks een stijgend aantal moslims in Nederland, de bouw van moskeeën, het bestaan van een landelijke islamitische omroeporganisatie, islamitische winkels en islamitische scholen voor basisonderwijs is de organisatiegraad van islamieten in Nederland beperkt.

3.4 *Het overheidsbeleid met betrekking tot integratie*

Inleiding

Door middel van wet- en regelgeving regelt en beïnvloedt de overheid de positie van individuen en groepen in de samenleving. Naast deze regulerende taak kent de overheid ook een presterende taak. Via belasting- en premieheffing kan de overheid schaarse goederen en diensten in de samenleving herverdelen ten einde te voorkomen dat bepaalde groepen de overhand hebben op deze goederen.

In de komende paragrafen zal aan de hand van Tweede Kamerstukken 1994-1995 en 1995-1996 het beleid van de Nederlandse overheid ten aanzien van de integratieproblematiek aan de orde gesteld worden. Het nationaal vreemdelingenbeleid, minderhedenbeleid en de ontstaansgeschiedenis van het minderhedenbeleid met betrekking tot integratie van nieuwkomers is in bijlage IV opgenomen.

3.4.1 *Het huidige integratiebeleid etnische minderheden*

Het internationale karakter en de dynamiek van onze samenleving is te danken aan grensoverschrijdend verkeer, immigratie en emigratie. Volgens de regering moet rekening worden gehouden met de bedreiging van de vanzelfsprekendheid met betrekking tot solidariteit met vervolgd en tolerantie ten aanzien van andere cultuuruitingen. 'De in het afgelopen decennium sterk toegenomen groei van het aantal asielzoekers, vluchtelingen en nieuwkomers in het kader van gezinshereniging en gezinsvorming stelt onze samenleving echter voor een aantal problemen' (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2: 3).

Ondanks de groeiende intolerantie jegens andere culturen, kiest het huidige kabinet voor de bevordering van saamhorigheid en verdraagzaamheid. De overheid voert een beleid met het oog op een open en ontspannen samenleving waar iedereen zich op zijn plaats voelt.

'In het regeerakkoord onderkent het kabinet het hechte verband tussen de voortgaande immigratie en de mogelijkheden om te komen tot een samenleving waarin voor iedereen plaats tot zelfontplooiing bestaat' (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2: 3).

De samenwerking met de verschillende gemeentebesturen is van essentieel belang bij de verdere vormgeving van het integratiebeleid. Met gemeentebesturen wordt niet alleen verwezen naar de grote steden, maar naar overal waar een actief integratiebeleid een noodzaak is.

Bij de ordening van de Nederlandse samenleving staat het beginsel van de gelijke behandeling voorop. In gelijke gevallen is iemand in staat een beroep te doen op gelijke behandeling. Als dit niet het geval is, bestaat er een onrecht. De overheden zijn verantwoordelijk voor het verbannen van zulk onrecht. Door de Algemene Wet Gelijke Behandeling die op 21 maart 1995 door de Commissie Gelijke Behandeling werd geïnstalleerd, wordt extra aandacht besteed aan klachten vanwege ongeoorloofd onderscheid.

3.4.2 Contourennota 'Integratiebeleid etnische minderheden'

Alle legale ingezetenen die gerekend worden tot etnische minderheden hebben het recht op gelijke behandeling. Het is volgens de regering een feit dat leden van minderheidsgroepen niet een gelijke startpositie hebben in vergelijking met de autochtone Nederlander. Vaak vormt deze achterstand een belemmering om op verschillende maatschappelijke terreinen te kunnen participeren.

Er wordt geconcludeerd dat leden van deze minderheidsgroepen vaak niet over voldoende taalkennis, een toereikende opleiding en de benodigde ervaring beschikken om in een westerse, industriële samenleving te functioneren. Het logische gevolg is het onwennig staan tegenover de Nederlandse dominante cultuur met haar gebruiken en spelregels. De beschikbare hulpmiddelen zijn hun niet bekend met het gevolg dat ze geen gebruik kunnen maken van rechten en volwaardige participatie. De samenleving waarin zij verkeren, toont aan haar kant steeds minder bereidheid om zich aan hun behoeften aan te passen en ruimte te scheppen voor andere leefstijlen. De verschillende inspanningen die de overheid op het vlak van onderwijs heeft verricht, leiden nog steeds niet tot bevredigende resultaten. Het lukt veel leden van etnische minderheden niet om een perspectiefvolle plaats op de arbeidsmarkt te veroveren.

De meerderheid van etnische groepen is aangewezen op het segment van de arbeidsmarkt waar weinig scholing en beroepservaring verwacht wordt. De forse groei van de Nederlandse economie vertaalt zich voor een groot deel niet in de toenemende vraag naar onvoldoende geschoolde arbeidskrachten. Leden van etnische minderheden die een opleiding succesvol hebben afgesloten, kampen in een aantal gevallen bovendien met vooroordelen bij werkgevers wegens hun herkomst (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2: 5). De overheid legt zich niet bij dit probleem neer en voert een beleid waar verschillende anti-discriminatie maatregelen terug te vinden zijn om de onterechte achterstelling weg te werken.

Het accent wordt met name gelegd op de jongeren in de grote steden. 'Een bijzondere factor waardoor de participatie als volwaardig burger en de stijgingskansen van veel leden van etnische groepen worden belemmerd, is het feit dat zij voor meer dan de helft woonachtig zijn in de grote steden en daarbinnen in bepaalde wijken die qua woonkwaliteit en leefomgeving, arbeidsparticipatie en veiligheid, voorzieningen en koopkracht, behoren tot de minst aantrekkelijke van de grote stad' (Minderheden, 1996: 5). Naar aanleiding van deze ontwikkelingen heeft het kabinet recent met de vier grote steden een aantal convenanten gesloten. Het rijk en de gemeenten hebben samen vastgesteld om zowel het onderwijs en de integratie van nieuwkomers, alsmede de werkgelegenheid en stadseconomie, en de veiligheid en leefbaarheid van wijken en buurten op voortvarende wijze te verbeteren.

3.4.3 Huidige demografische ontwikkelingen

In 1990 beweren Entzinger en Stijnen (1990: 248) nog dat Nederland voorlopig een immigratieland zal blijven. Het Centraal Bureau voor de Statistiek hield in de jaren tachtig rekening met een gemiddeld jaarlijks immigratieoverschot van 23 à 33.000 personen tot tenminste het jaar 2015.

Recente publikaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek (aangehaald in Minderhedenbeleid 1996: 6) melden een afname van de immigratie van niet-Nederlanders met bijna een kwart. Deze trend kan verklaard worden door de al enkele jaren teruglopende immigratie van Marokkanen, Turken en Surinamers. Er is zelfs sprake van een halvering in 1994 ten opzichte van het jaar daarvoor. Volgens prognoses zal deze trend zich doorzetten. Gezinshereniging die een aantal jaren terug een belangrijke factor voor immigratie vormde, neemt af, terwijl de gezinsvorming eind jaren tachtig begin jaren negentig de overhand nam. De gezinsvorming vormt nog steeds een belangrijke immigratiefactor, maar wordt geleidelijk aan minder. Leden van etnische minderheden kiezen minder voor een partner in het geboorteland. Tevens moet vermeld worden dat de overheid haar regels heeft aangescherpt met betrekking tot de middelenvereiste bij gezinshereniging en -vorming.

Volgens het huidige Kabinet leidt de afname van immigratie tot een positievere bijdrage aan het integratieproces. Een evenwichtige integratie van etnische minderheden betekent dat er meer aandacht kan worden geschonken aan de opvang van nieuwkomers en door de dalende immigratie kunnen er betere condities geschapen worden voor het integratiebeleid.

De instroom van asielzoekers is in 1993 en 1994 onverwacht sterk gestegen.

Het aantal verzoeken bedroeg in '93 35400 en in '94 52600, dit in tegenstelling tot '91 21600 en '92 20350. Het aantal asielaanvragen is in 1995 weer gedaald. De regering wijdt dat aan de inrichting van de aanmeldcentra in Zevenaar en Rijsbergen en de wetgeving inzake de veilige (derde) landen (TK vergaderjaar 1994-1995, 19 637, nr.132: 1).

Behalve het aantal verleende vluchtelingenstatussen is het volgens de regering met het oog op het integratiebeleid van belang rekening te houden met de zogenoemde voorwaardelijke vergunning tot verblijf (VVTV). Deze vergunning is sinds 1 januari 1994 van kracht en geldt voor asielzoekers die in eerste instantie niet in aanmerking komen voor een vluchtelingenstatus of een vergunning tot verblijf. Deze personen komen dan in aanmerking voor de zogenaamde VVTV gezien de gevaarlijke toestand in hun land van herkomst, waardoor terugzending bemoeilijkt wordt.

De voorwaarde verbonden aan de VVTV is: wordt er een positieve verandering in het land van herkomst binnen drie jaar geconstateerd, dan zal er automatisch een terugzending volgen. Als er binnen de vastgestelde drie jaar geen verbetering in het land van herkomst optreedt, kan de vergunninghouder een vergunning tot verblijf aanvragen. Gezien de recente datum van invoering valt er weinig te zeggen over het aantal VVTV-houders die zich uiteindelijk blijvend in Nederland kunnen vestigen.

3.5 *Het overheidsbeleid in 1994 met trekking tot de integratie*

Inleiding

Zoals eerder vermeld, is het bewaken van gelijke behandeling in gelijke gevallen in deze samenleving de eerste opdracht van de overheden. Iedere burger of ingezetene is in eerste instantie zelf verantwoordelijk om zo goed als het kan mee te komen in ons maatschappelijk bestel.

Gezien bepaalde barrières in onze samenleving die de integratie van etnische groepen belemmeren hebben zich in het overheidsbeleid een aantal ontwikkelingen voorgedaan. 'Immigratie en integratiebeleid zijn inhoudelijk en organisatorisch in een logisch onderling verband geplaatst en zowel de uitplaatsing van statushouders als de zorg voor degenen met een voorwaardelijke vergunning tot verblijf zijn wettelijk geregeld' (TK vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr.2: 9).

Achtereenvolgens worden belangrijke beleidsissues besproken van het integratiebeleid etnische etnische groepen die voor dit onderzoek relevant zijn (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2: 8-22).

- nieuwkomers (verblijfsgerechtigden, inburgering van nieuwkomers)
- etnische minderheden in stedelijke samenlevingen
- concentratievorming en bestrijding van segregatie (niewbouw, woonruimteverdeling, stadsvernieuwing en leefbaarheid)
- het realiseren van onderwijs dat mensen weerbaar maakt (de school in haar natuurlijke milieu, bestrijding van achterstand in het onderwijs, segregatie in het onderwijs, versterking van het beroepsonderwijs, versterken van de volwasseneducatie)
- werkgelegenheid (specifiek arbeidsmarktbeleid)

3.5.1 *Nieuwkomers en inburgering*

Opvang en huisvesting van erkende asielzoekers, is een punt waar veel aandacht aan besteed werd het afgelopen jaar. Voor de erkende asielzoekers gold voor huisvesting in '93-'95 een taakstelling van 98000 personen.

In overeenstemming met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten is overeengekomen dat elke gemeente per VVTV-er een financiële vergoeding per maand krijgt om in de zorgen van deze specifieke categorie te voorzien en per uitgeplaatste verblijfsgerechtigde en VVTV-er een financiële vergoeding voor de maatschappelijke opvang en inburgeringstraject krijgt.

Met betrekking tot inburgering van nieuwkomers vervalt de verblijvendheid om al dan niet te kiezen om deel te nemen aan cursussen Nederlands. Deze verplichting maakt onderdeel uit van het inburgeringstraject. In het regeerakkoord wordt gesproken over de invoering van 'inburgeringscontracten' met sancties op het niet naleven hiervan door degenen die uitzicht hebben op een toelating tot verblijf in ons land.

Volgens de minister van Binnenlandse zaken, die voor de coördinatie verantwoordelijkheid draagt, moeten verblijfsgerechtigden grote inspanningen leveren om hier een zelfstandige positie te verwerven. De gemeenten dragen de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het aanbieden van het inburgeringstraject.

Overeengekomen is dat de gemeenten een inburgeringstraject hanteren dat bestaat uit een 'cursus Nederlands als tweede taal, maatschappelijke oriëntatie en beroepenoriëntatie van in totaal 500 uur' (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2: 9).

Deze eerste fase van het traject wordt gezien als een eerste stap die het mogelijk maakt om door te stromen naar een vervolgopleiding of naar de arbeidsmarkt.

3.5.2 Concentratievorming en de bestrijding van segregatie (de sfeer van huisvesting)

Gezien de financiële beperkingen voor veel bewoners bestaat er nauwelijks een keuzevrijheid qua huisvesting. Het huisvestingsbeleid van het huidige kabinet is erop gericht om de keuzemogelijkheden zoveel mogelijk te verruimen voor mensen met lage inkomens. Veel leden van minderhedengroepen behoren tot deze groep. Lage-huurwoningen worden in eerste instantie toegewezen aan lage-inkomensgroepen.

* Nieuwbouw

Het tekort aan woningen blijft de overheid zorgen baren en met name in de vier grote steden. De overheid zal trachten het tekort voor 2000 in het gehele land terug te dringen tot ongeveer 2%.

Er wordt vanuit gegaan dat met behulp van een geconcentreerde inzet van subsidies het bouwen van nieuwbouwwoningen met een aanvanghuur van ± f 700,- per maand mogelijk is. Huurders met een minimum inkomen, die maximaal f 300,- huursubsidie ontvangen, kunnen dergelijke woningen financieren. Verder zal er vooral in de oude wijken geïnvesteerd worden in de leefbaarheid en gaat extra aandacht uit naar de meest zwakke groepen op de arbeidsmarkt. Om de eenzijdige bevolkingssamenstelling in wijken met overwegend goedkope woningen te verminderen, is met de vier grote steden afgesproken dat er duurdere huurwoningen en koopwoningen gebouwd zullen worden. De wijken zullen dan aantrekkelijk worden voor verschillende inkomensgroepen.

* Woonruimteverdeling

Segregatie kan bestreden worden door de woonruimteverdeling te veranderen. Uit resultaten van onderzoek (CEBON, 1992) aangehaald in (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2: 12) blijkt het belang van de wijze van organisatie van de woonruimteverdeling. Door verandering in de wijze van organisatie nemen de keuzemogelijkheden van minderhedengroepen op de woningmarkt toe. Om een volledige woonruimteverdeling te realiseren, dient er ook gekeken te worden naar degenen die in verhouding tot hun inkomen te goedkoop wonen. Deze groep moet doorstromen naar duurdere woningen, zodat er meer goedkope woningen vrij gemaakt worden voor mensen met een laag inkomen.

De overheid waarschuwt voor eenzijdige stringente woningtoewijzing die concentratietendensen kan bevorderen.

7 *Stadsvernieuwing en leefbaarheid*

Stadsvernieuwing houdt zich voornamelijk bezig met de verbetering van het woonmilieu. Woningverbetering, nieuwbouw en aandacht voor de woonomgeving vormen de uiteindelijke doelstelling van stadsvernieuwing. Oudere wijken en buurten in grote steden worden geteisterd door problemen zoals onveiligheid, langdurige werkloosheid, vandalisme, verwaarlozing van de woonomgeving en achterstallig onderhoud aan woningen.

Dit leidt ongetwijfeld tot achteruitgang van de leefomgeving en deze elementen kunnen elkaar versterken.

2 3.5.3 *Realisatie van onderwijs dat mensen weerbaar maakt (de sfeer van het onderwijs)*

Het verzorgen van goed onderwijs is de taak van de overheid in een land. Een van de doelstellingen van het huidige kabinet is dan ook het bevorderen van de weerbaarheid en mogelijkheden tot ontplooiing. 'Het kabinet realiseert zich dat scholen in het brandpunt van de maatschappelijke ontwikkelingen staan. Ontwikkelingen in de samenleving, sociale en jeugdproblematiek, problemen in gezinnen, in wijken: ze zijn terug te vinden in de school' (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2: 13). De school heeft een aantal taken te vervullen: een bijdrage leveren aan de ontplooiing en voorbereiding van het individu op het functioneren in de maatschappij van de toekomst. De school is tevens belast met het op een juiste manier vinden van een antwoord op de steeds sneller veranderende maatschappelijke werkelijkheid die zowel op de school zelf als op de kinderen afkomt.

De school in haar natuurlijke omgeving

Scholen vervullen hun functie primair in contact met de wijk, gemeente en de regio. Hierdoor is het beleid van het kabinet gericht op de versterking van de regierol van gemeenten.

Door decentralisatie van taken en bevoegdheden naar lokale overheden, kan gesproken worden van toename van de centrale en coördinerende rol van de gemeenten. Ondanks deze ontwikkelingen blijft de primaire verantwoordelijkheid voor de vormgeving en verzorging bij de scholen berusten.

De lokale overheden zullen een deel van de bekostiging ter bestrijding van onderwijsachterstanden van de centrale overheid ontvangen.

Bestrijding van achterstanden in het onderwijs

Uit evaluaties van het onderwijsvoorrangsbeleid (OVV) valt er een lichte verbetering te bemerken in de onderwijsprestaties van leerlingen afkomstig uit etnische minderheidsgroepen. Desondanks deze verbetering kan er niet gesproken worden van een essentiële verkleining van de kloof tussen de leerlingen van autochtone en allochtone herkomst.

De kloof wordt met name waargenomen bij de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs en bij de overgang naar het vervolgonderwijs en werk.

'Allochtonen in Nederland' is een recente CBS-publicatie waarin vermeld wordt dat 71 tot 79 % van Turkse, Surinaamse en Marokkaanse leerlingen een lbo- of mavo-advies krijgen, in tegenstelling tot 61,7 % autochtone leerlingen.

* Segregatie in het onderwijs (uitbannen)

Uit verschillende onderzoek is gebleken dat allochtone leerlingen met een achterstand aan het basisonderwijs beginnen. 'Het wetsvoorstel Regeling samenwerking Sociale Vernieuwing Onderwijs dat thans bij de Eerste Kamer aanhangig is, maakt het mogelijk om binnen het onderwijsachterstandenbeleid activiteiten te verrichten waarvoor achterstandsmiddelen kunnen worden ingezet voor kinderen vanaf drie jaar' (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2: 15). Door deze activiteiten wordt gepoogd een verbetering te brengen in de voorwaarden die tot succes leiden aan het begin van het basisonderwijs. Er wordt door de SCP-studie naar Concentratie en Segregatie veel aandacht geschonken aan deze problematiek die aangeduid wordt als de problematiek van de 'zwarte en witte scholen'. Het zijn niet alleen de scholen met overwegend allochtone kinderen, maar tevens de scholen met in het bijzonder autochtone leerlingen die gekarakteriseerd kunnen worden als segregatie-scholen. 'In het SCP-rapport wordt het voeren van een spreidingsbeleid geen begaanbare koers geacht. Aanknopingspunten voor beleid dienen te worden gezocht in de schoolkeuze van ouders en in het zichtbaar maken van de prestaties van leerlingen op schoolniveau in de vorm van een openbaar schoolverslag. In dit verband kan verwezen worden naar de voornemens rond de schoolgids in de nota 'De school als lerende organisatie' (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2: 15).

* Versterking van het beroepsonderwijs

Het beroepsonderwijs is een belangrijk punt in regeerakkoord. Aangekondigd wordt dat het beroepsonderwijs een vernieuwing zal ondergaan, die moet leiden tot een beter vooruitzicht voor jongeren op arbeidsparticipatie. De praktijkcomponent zal sterker geaccentueerd worden, zodat de samenhang tussen onderwijs en arbeidsmarkt optimaler wordt.

Het zogenaamde leerlingenwezen vormt een bijzondere vorm van het secundair beroepsonderwijs. De plannen voor verdere ontwikkelingen hiervan zullen volgens het kabinet ook de etnische minderheden ten goede komen. Bekend wordt gemaakt dat men thans al bezig is met het uitvoeren van een aantal regionale projecten voor extra instroom in het leerlingenwezen. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met alle betrokken partijen, zowel op landelijk als op regionaal niveau.

Versterking van de volwasseneducatie

'De commissie Ter Veld heeft aanbevolen het onderwijs in Nederlands als tweede taal (NT2) zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin te versterken' (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr. 2:15).

Het kabinet reageert hierop door in het regeerakkoord aan te kondigen dat er een uitbreiding zal plaatsvinden van de capaciteit van het NT2-onderwijs, en dat er bundeling van de middelen zal plaatsvinden voor het integratiebeleid nieuwkomers en het NT2.

Ten behoeve van de inburgering van nieuwkomers, autochtonen en 'oudkomers' en om te kunnen voorzien in vervolgotrajecten is door het kabinet een toezegging van extra middelen toegezegd aan de volwasseneducatie. Deze toezegging betekent een verhoging van f 55 miljoen in '96 ten opzichte van 1995.

3.5.4 Werkgelegenheid (de sfeer van arbeid)

De verhouding tussen de banengroei en het sterk groeiend aantal mensen dat zich op de arbeidsmarkt aandient, is zeer negatief. Dit blijkt uit het regeerakkoord. Een aanzienlijk percentage van het nieuwe aanbod op de arbeidsmarkt bestaat uit etnische minderheden.

Dat allochtonen hun achterstandspositie op de arbeidsmarkt niet inlopen kan geconcludeerd worden uit vergelijkingen van werkloosheidspercentages van autochtonen en allochtonen. 'Bij een gelijkblijvend algemeen werkloosheidspercentage van 8 % bleef dat voor de grootste etnische minderheidsgroepen in 1994 ten opzichte van 1993 gehandhaafd op 25 %' (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr 2: 16).

De werkloosheid van etnische minderheden concentreert zich met name in de vier grote steden van ons land. De helft van de geregistreerde werklozen behoren aldaar tot de minderheden.

Specifiek arbeidsmarktbeleid

Er werd in 1990 een overeenstemming bereikt door de partners van de Stichting van de Arbeid met betrekking tot de verbetering van de arbeidsmarktpositie van allochtonen. Deze overeenstemming zou moeten leiden tot 'zestigduizend banen'. De interim-evaluatie van deze regeling geeft aan dat er wel degelijk sprake kan zijn van een groei van de werkgelegenheid van etnische minderheden. De geconstateerde groei kan echter als nog lang niet voldoende beschouwd worden om de toename van allochtone beroepsbevolking aan een arbeidsplaats te helpen. De WBEAA (Wet Bevordering evenredige arbeidsdeelname allochtonen), die vanaf 1 juli 1994 van kracht is, is onder andere bedoeld voor de uitvoering van deze overeenstemming. Deze tijdelijke wet wordt als een belangrijk instrument beschouwd om zowel werkgevers als werknemers bewust te maken van de positie die allochtonen op de arbeidsmarkt in het algemeen en binnen bedrijven en instellingen in het bijzonder bekleden. Het uiteindelijke doel van deze wet is werknemers te stimuleren allochtonen een beter perspectief te bieden op werk (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, nr.2: 19).

3.6 *Integratiebeleid in 1996-1997*

Het integratiebeleid van de centrale overheid zal een voortzetting zijn van de ingeslagen koers. Het kabinet wil meer aandacht besteden aan gesprekken met partners die zich ook op dit terrein begeven. In het komend jaar zal onder andere verder gewerkt worden aan de realisering van de overeenkomsten met gemeente omtrent het aanbod van het inburgerings-traject.

In verband met de gesloten convenanten met de vier grote steden wordt extra aandacht besteed aan de jongeren van de grotere minderheidsgroepen. Meer perspectief op een volwaardige deelname aan het maatschappelijke en economische leven van de stad dient als uitgangspunt. Achterstanden bij deze groep moeten volgens het kabinet zo vroeg mogelijk aangepakt worden door middel van onderwijsvoorzieningen. Het oog zal gericht blijven op de essentiële momenten zoals 'de overgang van voorschoolse opvang naar het basisonderwijs, de overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs en de overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt (TK, vergaderjaar 1995-1996, 24401, 2: 22-23).

3.7 *Samenvatting*

In dit hoofdstuk is aandacht besteed aan de integratieproblematiek en het nationaal overheidsbeleid. De migratie- en vluchtelingengeschiedenis moet opgevat worden als een belangrijke achtergrond waartegen de problemen van de integratie gezien moeten worden.

In de Nederlandse literatuur worden er verschillende dimensies van integratie door diverse auteurs onderscheiden. Veelvuldig wordt in de literatuur accent gelegd op het belang van arbeid, onderwijs en huisvesting als de drie belangrijkste maatschappelijke sferen van integratie. De sfeer van arbeid krijgt overigens de meeste aandacht. Engbersen en Gabriëls wijzen op het feit dat naast deze drie sferen er nog een aantal sferen zijn die bij kunnen dragen aan de integratie van minderheden in de nieuwe samenleving. Deze sferen zijn recht, politiek, cultuur en religie.

Het huidige Nederlandse overheidsbeleid met betrekking tot integratie van etnische groepen en nieuwkomers concentreert zich onder andere zich rond een aantal beleidsissues in de drie maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs.

HOOFDSTUK 4 CONCRETISERING VAN DE INTEGRATIEPROBLEMATIEK

4.1 Inleiding

In hoofdstuk twee van dit onderzoek werd aandacht besteed aan percepties en beleidsvisies die actoren kunnen hebben met betrekking tot een maatschappelijk probleem. Tevens werd aandacht geschonken aan het begrip cultuur en de relatie tussen enerzijds percepties en beleidsvisies en anderzijds cultuur. Deze begrippen en relaties werden in een theoretisch kader geplaatst. In hoofdstuk drie is de integratieproblematiek en het overheidsbeleid met betrekking tot integratie van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving aan de orde gesteld.

In dit hoofdstuk zal getracht worden om het theoretisch kader met behulp van de kennis betreffende integratie van nieuwkomers en het beleid uit hoofdstuk drie te vertalen, zodat de analyse in de praktijk mogelijk wordt.

In paragraaf 4.2 zullen de gekozen sferen van integratie toegelicht worden evenals de in de analyse betrokken actoren. Vervolgens zal in paragraaf 4.3 de wijze van dataverzameling geëxpliciteerd worden. De reconstructie van percepties en (beleids)visies en de vergelijkingen tussen de percepties en beleidsvisies om de basisassumpties te achterhalen, zullen in paragraaf 4.4 beschreven worden. In paragraaf 4.5 zal de validiteit van de onderzoeksmethode uiteengezet worden. En tenslotte zal in paragraaf 4.6 een samenvatting van het hoofdstuk gegeven worden.

4.2 De maatschappelijke sferen van integratie en de betrokken actoren

De auteurs van het boek 'Sferen van integratie' (1995), Engbersen en Gabriëls, benaderen de integratie van nieuwkomers door de wijzen te benadrukken waarop burgers geïntegreerd zijn of worden in verschillende maatschappelijke sferen. Zij onderscheiden een zevental maatschappelijke sferen die van belang zijn voor de integratie van nieuwkomers in een samenleving. Voor de analyse van de integratieproblematiek in de gemeente Tilburg is gekozen voor drie maatschappelijke sferen van integratie. Deze drie maatschappelijke sferen van integratie zijn de sferen arbeid, huisvesting en onderwijs. De keuze die in dit onderzoek gemaakt is voor deze maatschappelijke sferen is niet willekeurig. De voorkeur voor juist deze drie sferen is tweërlei van aard. Ten eerste worden deze maatschappelijke sferen in de Nederlandse literatuur als de belangrijkste integratiefactoren beschouwd. De tweede reden is dat deze drie maatschappelijke sferen als uitgangspunten genomen zijn door de centrale overheid met betrekking tot de bestrijding van de integratieproblematiek in Nederland.

Er is nig onderzoek verricht naar de integratie van erkende asielzoekers in middelgrote gemeenten. Vanuit dit oogpunt is in dit onderzoek gekozen voor de gemeente Tilburg aangezien deze gemeente tot de middelgrote gemeenten behoort. De gemeente Tilburg voert sinds jaren een minderhedenbeleid als gevolg van een steeds grotere toestroom nieuwkomers waaronder ook de groep erkende asielzoekers.

In vergelijking tot de groep Antillianen en Arubanen, Surinamers, Turken en Marokkanen kan de groep erkende asielzoekers aangemerkt worden als een groep die recentelijk deel uit maakt van de Tilburgse samenleving (\pm 15 jaar).

De integratieproblematiek van erkende asielzoekers in Tilburg zal onderzocht worden voor de periode 1992 tot en met 1996. De keuze voor deze specifieke periode wordt gemaakt, aangezien de gemeente Tilburg het beleid ten aanzien van minderheden rond deze periode heeft geherformuleerd langs de thema's arbeid en onderwijs. Een andere reden voor deze keuze is de invoering per 1 januari 1996 van het zogenaamde inburgeringstraject in de gemeente Tilburg voor onder andere erkende asielzoekers. Dit inburgeringstraject is momenteel een essentieel onderdeel van het integratiebeleid van de gemeente Tilburg.

De actoren die in dit onderzoek betrokken worden, kunnen in drie groepen verdeeld worden. Ten eerste zijn er de gemeentelijke actoren. Tot deze groep worden gerekend de ambtenaren en wethouders die verantwoordelijk zijn voor het minderhedenbeleid c.q. integratiebeleid van de gemeente Tilburg. Ten tweede zijn er sprake van de erkende asielzoekers. Deze groep omvat de erkende asielzoekers woonachtig in Tilburg met een van de statussen zoals vermeld in hoofdstuk een. Het integratiebeleid van de gemeente Tilburg is bedoeld voor de groep migranten in deze samenleving waarbinnen ook de erkende asielzoekers een specifieke groep zijn. De derde en laatste groep kan gedefinieerd worden als de maatschappelijke actoren. Tot deze maatschappelijke actoren worden gerekend organisaties en personen die als een verbindende factor fungeren tussen de gemeente en erkende asielzoekers.

Van alle actoren betrokken in dit onderzoek zullen de percepties en (beleids)visies achterhaald worden. De percepties en (beleids)visies van de maatschappelijke actoren zullen als aanvullend en controlerend dienen voor de percepties en beleidsvisies van de gemeente en erkende asielzoekers, aangezien deze maatschappelijke actoren een tussenpositie innemen tussen enerzijds de gemeente en anderzijds de erkende asielzoekers.

4.3 De dataverzameling

Voor het verrichten van dit onderzoek, waarin de percepties en beleidsvisies van de actoren met betrekking tot integratie via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs centraal staan, zal gebruik gemaakt worden van schriftelijk materiaal waarop een inhoudsanalyse zal worden toegepast en zullen interviews afgenomen worden. Voor de gemeentelijke actoren zullen de percepties en beleidsvisies gereconstrueerd worden door een inhoudsanalyse toe te passen op de beleidsteksten. Aangezien van de erkende asielzoekers geen schriftelijk materiaal beschikbaar is, zullen de percepties en (beleids)visies van deze groep door middel van interviews achterhaald worden.

Er is schriftelijk materiaal verzameld over de integratie van minderheden via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs in de gemeente Tilburg. Hiervoor zijn verschillende gemeentelijke en andere instanties bezocht, zoals de Welzijnsdienst Gemeente Tilburg, afdeling Project Inburgering Tilburg en de afdeling Maatschappelijke Dienstverlening, het Gemeentelijke Informatie Centrum en de Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg.

Het schriftelijk materiaal is verkregen door in contact te treden met de leden van deze instanties. Vervolgens is een selectie gemaakt van het materiaal dat relevant is voor dit onderzoek. Het verzamelde materiaal met betrekking tot de gemeentelijke actoren zal worden opgesplitst in te analyseren beleidsteksten en achtergrondinformatie. Als beleidsteksten van gemeentelijke actoren worden aangemerkt beleidsplannen, beleidsnota's, en beleidsprojecten. In een beleidstekst wordt gezocht naar uitspraken over integratie van erkende asielzoekers via de sferen arbeid, huisvesting en werkgelegenheid. Gezien de vele vergaarde beleidsteksten is er een keuze gemaakt. Op de gekozen beleidsteksten zal een systematische inhoudsanalyse toegepast worden om de percepties en beleidsvisies van gemeentelijke actoren op te sporen. De resterende beleidsteksten zullen als aanvullende informatie en achtergrondinformatie gebruikt worden. Tevens worden als achtergrondinformatie beschouwd de projecten, beschrijving subsidiecontracten en ander schriftelijk materiaal omtrent overleg met Tilburgse instellingen. Mocht na de analyse van het schriftelijk materiaal blijken dat de informatie nog tekortkomingen vertoont, dan zullen deze hiaten gedicht worden door enkele interviews met beleidsverantwoordelijken. Naast de inhoudsanalyse van beleidsteksten om de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren te achterhalen, zullen er interviews afgenomen worden met erkende asielzoekers om hun percepties en (beleids)visies met betrekking tot integratie via de drie maatschappelijke sferen te achterhalen. De groep erkende asielzoekers zoals gedefinieerd in hoofdstuk 1 zal in dit onderzoek in twee subgroepen verdeeld worden op basis van het land van herkomst. Het betreft de erkende asielzoekers uit Somalië en ex-Joegoslavië. In overleg met de Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg is een keuze gemaakt voor deze groepen erkende asielzoekers. Een reden voor de keuze van deze twee subgroepen is dat ze behoren tot de grootste groepen erkende asielzoekers in de gemeente Tilburg. De Stichting Vluchtelingenwerk heeft een bemiddelende rol in het vinden van de respondenten.

De volgende factoren zijn van belang geacht bij de aanwijzing van de respondenten binnen de gekozen twee subgroepen: sekse (zowel man als vrouw); leeftijd (18 jaar en ouder), duur van verblijf in Tilburg (een aantal van de respondenten dienen vóór 1 januari in Tilburg als erkende asielzoeker geregistreerd te zijn en een aantal respondenten na deze datum). Het aantal respondenten bedraagt vijf personen per subgroep.

Binnen de groep maatschappelijke actoren zal tevens een interview worden afgenomen. Dit met het oog op de controle van de verkregen resultaten. Dit gesprek is in bijlage III weergegeven en verder niet in dit verslag verwerkt.

4.4 De reconstructie van percepties en beleidsvisies

Inleiding

In paragraaf 4.3 werd aangegeven dat de percepties en de beleidsvisies van de actoren door middel van toepassing van een systematische inhoudsanalyse op beleidsteksten dan wel door interviews opgespoord zullen worden.

Achtereenvolgens zullen in deze paragraaf de uitgangspunten van een eigen reconstructiemethode voor het opsporen van percepties en beleidsvisies beschreven worden.

Tevens zal in deze paragraaf aandacht besteed worden aan de vergelijkingsmethode, waarmee de verschillen en overeenkomsten van de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en de erkende asielzoekers weergegeven kunnen worden.

Vervolgens kunnen de basisassumpties van de actoren met betrekking tot de drie maatschappelijke afgeleid worden. Voor gangbare methoden voor het reconstrueren van percepties en beleidsvisies via beleidsteksten wordt verwezen naar Joldersma (1993: 62-65).

4.4.1 De reconstructiemethode voor het opsporen van percepties en beleidsvisies

De reconstructiemethode voor dit onderzoek heeft als doel de percepties en de beleidsvisies van actoren op te sporen met betrekking tot de integratie van erkende asielzoekers in de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs in de gemeente Tilburg. Zoals eerder vermeld zal de reconstructiemethode voor zowel de gemeentelijke actoren als de erkende asielzoekers toegepast worden.

De resultaten verkregen uit de toepassing van de reconstructiemethode zullen per actor en per maatschappelijke sfeer in hoofdstuk vijf en zes beschreven worden.

In hoofdstuk twee van dit onderzoek is een onderscheid gemaakt tussen twee benaderingen van het begrip cultuur te weten de enge en de ruime benadering. Voor dit onderzoek wordt de ruime benadering van cultuur als uitgangspunt gekozen. In deze benadering worden percepties en beleidsvisies als onderdelen van cultuur gezien. Schein, (1992 aangehaald door Kickert e.a., 1993) geeft deze ruime benadering schematisch weer in het zogenaamde ui-model. Dit ui-model bestaat uit een drietal niveaus die analytisch van elkaar te onderscheiden zijn. Op het eerste niveau treft men de basisassumpties aan die de kern van de het cultureel systeem aangeven. Niveau twee bevat de oriëntaties en waarden die van kracht zijn in een organisatie of samenleving. Het laatste niveau van dit model wordt gevormd door de 'waarneembare' cultuuraspecten. De percepties en beleidsvisies van actoren zijn op de laatste 2 niveaus terug te vinden. Door middel van vergelijkingen van de verkregen percepties en de beleidsvisies van elke actor afzonderlijk en per maatschappelijke sfeer, kunnen de resultaten naar een hoger niveau (1) vertaald worden. Het vergelijken van de percepties en beleidsvisies om de basisassumpties van de actoren af te leiden, zal in de subparagraaf 4.4.3 verder uitgewerkt worden.

4.4.2 De eigen reconstructiemethode

Om de percepties en de beleidsvisies van zowel de gemeente als van de erkende asielzoekers met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs van de gemeente Tilburg op te sporen, zal er een checklist geconstrueerd worden. De checklist omvat een aantal open vragen, die geformuleerd zijn aan de hand van de kennis omtrent integratie en overheidsbeleid met betrekking tot minderheden zoals behandeld in hoofdstuk drie van dit onderzoekrapport.

Eerst zullen de vragen voor de gemeentelijke actoren per sfeer weergegeven worden en daarna voor de erkende asielzoekers.

Vanuit het oogpunt dat de gemeente Tilburg geen specifiek integratiebeleid hanteert voor erkende asielzoekers, kunnen de termen allochtoon, minderhedengroep en erkende asielzoekers willekeurig in de onderstaande vragen voorkomen.

De vragen voor opsporing van percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en de erkende asielzoekers zijn in bijlage I weergegeven.

4.4.3 *Het vergelijken van percepties en beleidsvisies en het afleiden van basisassumpties*

Na de toepassing van de reconstructiemethode bij de twee groepen actoren, zal er een verzameling van percepties en beleidsvisies beschreven worden. Zoals eerder vermeld, zullen de percepties bestaan uit verschillende normbeelden, (problematische) situaties, oorzaken en gevolgen en de beleidsvisies uit verscheidene doelen en middelen.

'De perceptie van een actor neemt in betekenis toe wanneer we haar kunnen relateren aan de percepties van andere actoren' (Joldersma, 1993: 79). Dit geldt ook voor de beleidsvisies van een actor. Daarom zullen de inhoud van de percepties en de beleidsvisies met elkaar vergeleken worden. Door middel van een vergelijking van de verschillende percepties en beleidsvisies per maatschappelijke sfeer zal er een inzicht in de overeenkomsten en verschillen in de percepties en beleidsvisies verkregen worden. Uit deze overeenkomsten en verschillen zullen de basisassumpties afgeleid worden. Deze overeenkomsten en verschillen tussen de percepties en beleidsvisies zullen opgespoord worden door te zoeken naar overeenkomsten en verschillen in de uitspraken van de actoren. De overeenkomsten en verschillen in de uitspraken van de actoren zullen geabstraheerd worden om de basisassumpties per maatschappelijke sfeer af te leiden.

De basisassumpties worden opgedeeld in twee aspecten te weten het mensbeeld en de taken van de gemeente. Het mensbeeld geeft de kern van de percepties weer die de gemeente en de erkende asielzoekers hebben over de positie van erkende asielzoekers in een maatschappelijke sfeer. Als tweede aspect kan aangemerkt worden dat de taken van de gemeente afgeleid worden uit de beleidsvisies van de gemeente en de erkende asielzoekers. De taken van de gemeente geven de kern weer van de beleidsvisies die zowel de gemeente als de erkende asielzoekers hebben over de rol van de gemeente met betrekking tot een maatschappelijke sfeer.

Na de uiteenzetting van de basisassumpties van de gemeente en erkende asielzoekers zal er nagegaan worden of er overeenkomsten en verschillen zijn tussen deze twee groepen actoren. Uiteindelijk zullen de afgeleide basisassumpties met elkaar vergeleken worden om een overkoepelende basisassumptie per actor af te leiden.

4.5 *Operationalisering van de begrippen percepties, beleidsvisies en cultuur*

In hoofdstuk twee zijn percepties omschreven als het geheel van oorzaken en gevolgen op een bepaald beleidsgebied dat moet worden waargenomen en dat door specifieke normbeelden als problematisch beschouwd kan worden.

Een *oorzaak* is een situatie die zich volgens de actor op een specifiek beleidsgebied voordoet, voorgedaan heeft of zich kan voordoen en leidt tot een andere situatie die als het *gevolg* wordt aangemerkt.

Een oorzaak-gevolg relatie heeft in dit onderzoek betrekking op de integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs. Een oorzaak is aan een gevolg gekoppeld door een causale term.

Voorbeelden van causale termen zijn: 'veroorzaakt', 'heeft als gevolg dat', 'leidt tot', 'wordt beïnvloed door', 'verklarende factoren'. Een voorbeeld van een oorzaak-gevolg relatie toegepast op dit onderzoek is: het niet beheersen van de Nederlandse taal heeft als gevolg dat erkende asielzoekers een zwakke positie op de arbeidsmarkt innemen.

Een *normbeeld* is hetgeen een actor in gedachten heeft met betrekking tot hoe het zou moeten zijn/verlopen in een situatie. Vanuit deze gedachten worden afwijkingen van het geval in kwestie geconstateerd. Een normbeeld kan geïdentificeerd worden door termen zoals: 'uit overwegingen van', 'uit het oogpunt van' en 'zo zou het moeten'. Een voorbeeld van een normbeeld is: uit het oogpunt van het recht op arbeid voor alle ingezetenen, zullen er extra inspanningen gedaan dienen te worden om erkende asielzoekers ook van dit recht gebruik te laten maken. Ter verduidelijking: 'uit het oogpunt van het recht op arbeid voor alle ingezetenen' is in deze zin het normbeeld.

Problematisch betekent in dit onderzoek een situatie die als negatief wordt beoordeeld. Problematische situaties kunnen worden herkend door termen als: 'slecht', 'verontrustend', 'alarmerend', 'ongunstig', 'problematisch'. Een voorbeeld van een problematische situatie is: de situatie van de buurten waar een hoog percentage van erkende asielzoekers gehuisvest wordt, kan als verontrustend getypeerd worden.

Beleidsvisies werden in hoofdstuk twee gedefinieerd als de doelen die een actor wenst te bereiken op een bepaald beleidsgebied, en de middelen die volgens de actor ingezet dient te worden ter realisering van de doelen.

Een *doel* verwijst naar wat een actor met het gevoerde of te voeren beleid op een specifiek beleidsgebied wenst te bereiken.

Een *middel* is alles wat een actor in het spel zet om de beoogde doelen te bereiken. Doel-middel relaties worden aan de hand van finale termen beschreven. Voorbeelden van finale termen zijn: 'teneinde', 'om', 'is nodig voor', 'door middel van', 'met behulp van'. Een voorbeeld van een doel-middel relatie is: door middel van het aanbieden van een cursus Nederlands aan erkende asielzoekers worden hun kansen op zowel de arbeidsmarkt als op het gebied van onderwijs verbeterd.

In hoofdstuk twee van dit onderzoek wordt cultuur gedefinieerd als het menselijk gedrag dat in een bepaalde omgeving waar bepaalde regels gelden, aangeleerd wordt. Cultuur kan onder bepaalde omstandigheden veranderen.

In dit onderzoek wordt voor de ruime benadering van cultuur gekozen: cultuur omvat de percepties en beleidsvisies van een actor. Vertaald naar het ui-model betekent dit dat cultuur zowel de 'waarneembare' aspecten (interactie- en communicatiepatronen), als orientaties, waarden en basisassumpties omvat. In dit onderzoek wordt door middel van vergelijkingen van de percepties en beleidsvisies tussen enerzijds de gemeentelijke actoren en anderzijds de erkende asielzoekers de basisassumpties afgeleid.

Een *basisassumptie* geeft de kerngedachte van een cultureel systeem of groep aan. Deze kerngedachte bepaalt de meer concrete oriëntaties en waardenpatronen in een specifieke groeps- of organisatieverband.

Een voorbeeld van een basisassumptie is: de kerngedachte van gemeente X over de groep erkende asielzoekers is dat zij potentiële arbeidskrachten zijn die door culturele factoren een slechte arbeidsmarkt positie hebben verworven. Vanuit deze kerngedachte worden de beleidsvisies ter verbetering van de arbeidsmarktpositie van deze groep in de gemeente geformuleerd.

4.6 De validiteit en betrouwbaarheid van de onderzoeksmethode

De geldigheid of validiteit van de onderzoeksmethode heeft betrekking op de vraag of door middel van de meetprocedure inderdaad gemeten wordt wat men wilt meten. Een onderscheid wat gemaakt wordt bij de meetprocedure is enerzijds de validiteit van de gekozen indicatoren en anderzijds de validiteit van de waarnemingsmethoden.

In hoofdstuk twee werden de centrale begrippen in een theoretisch kader geplaatst. Deze begrippen zijn in dit hoofdstuk geoperationaliseerd.

De dataverzameling voor dit onderzoek berust op een inhoudsanalyse van documenten en het verrichten van interviews. Het verzamelen van data door middel van een inhoudsanalyse heeft zowel voor- als nadelen (zie hiervoor Hutjes en van Buuren, 1992: 81-82).

Drie belangrijke nadelen hiervan zijn:

- de afhankelijkheid van bestaand materiaal en de nonreactiviteit hiervan;
- incompleetheid van de informatie;
- selectieve productie en toegankelijkheid van het relevant documentatiemateriaal.

Om deze nadelen enigszins te beperken, zullen achtergrondinformatie en - indien vereist - interviews met de gemeentelijke actoren afgenomen worden.

Het verzamelen van data via interviews kent tevens zijn voor- en nadelen (zie Hutjes en van Buuren, 1992: 83-89). De keuze om de geproblematiseerde actoren uitsluitend via interviews te benaderen, is niet willekeurig geweest. Aangezien deze groep niet over gedocumenteerd materiaal beschikt, was de keuze voor het interview het meest voor de hand liggend. Om de nadelen van deze methode te verkleinen, zijn de vragen voor het interview en de vragen aangepast aan de doelgroep.

Om de betrouwbaarheid te vergroten, werd gebruik gemaakt van een systematische analyse van literatuur op het gebied van integratie van nieuwkomers en het (gevoerde) beleid met betrekking tot integratie van nieuwkomers door de centrale overheid.

De vrijheid van de onderzoeker is beperkt tot de afleiding van de basisassumpties aan de hand van de verschillen en overeenkomsten tussen de percepties en beleidsvisies van de actoren. Een andere keuzevrijheid van de onderzoeker is de mogelijkheid een vergelijking te maken van de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en de erkende asielzoekers om zodoende tot conclusies en adviezen te komen.

De betrouwbaarheid van dit onderzoek kan door derden gecontroleerd worden door het schriftelijk protocol voor de uitvoering van dit onderzoek na te gaan en de data door te nemen voor de verifiëring van de resultaten en conclusies van de onderzoeker.

De resultaten van dit onderzoek zijn niet primair bedoeld om gegeneraliseerd te worden. Gevalstudies zijn over het algemeen gericht op de analyse van concrete situaties, maar dit sluit echter niet de mogelijkheid uit dat in het geval van een meervoudige gevalstudie de generaliseringsmogelijkheden van de resultaten toenemen. De doelstelling van dit onderzoek is het kunnen adviseren van de gemeente Tilburg met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs.

4.7 *Samenvatting*

In dit hoofdstuk is het theoretisch kader met behulp van de kennis betreffende integratie en beleid geoperationaliseerd voor de empirische analyse. Aan de hand van een tweetal criteria zijn drie maatschappelijke sferen van integratie als uitgangspunt gekozen voor dit onderzoek.

De dataverzameling zal geschieden door toepassing van een zelfgeconstrueerde inhoudsanalyse die toegepast zal worden op de gemeentelijke beleidsstukken en door interviews met de respondenten en de maatschappelijke actoren. De wijze waarop percepties en beleidsvisies van de maatschappelijke actoren met elkaar vergeleken kunnen worden om tot verschillen en overeenkomsten te komen, is vervolgens uiteengezet. Vanuit deze verschillen en overeenkomsten zal de onderzoeker de basisassumpties afleiden. Ten slotte zijn de validiteit en betrouwbaarheid van de onderzoeksmethode besproken.

HOOFDSTUK 5 DE RESULTATEN; PERCEPTIES EN BELEIDSVISIES VAN GEMEENTELIJKE ACTOREN

5.1 Inleiding

In hoofdstuk twee en hoofdstuk vier werden respectievelijk het theoretische en methodische kader voor dit onderzoek uiteengezet. In dit hoofdstuk en de volgende twee hoofdstukken worden vanuit deze kaders de integratie van erkende asielzoekers in de gemeente Tilburg geanalyseerd en geïnterpreteerd. De percepties en beleidsvisies van de verschillende actoren met betrekking tot integratie via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs in Tilburg zullen weergegeven worden en de basisassumpties die hieraan ten grondslag liggen, zullen gereconstrueerd worden.

Dit hoofdstuk is als volgt opgebouwd. In de eerste paragraaf zal aandacht besteed worden aan de algemene doelstelling van het minderhedenbeleid van de gemeente Tilburg. De daaropvolgende paragrafen bevatten de percepties en beleidsvisies van het gemeentebestuur met betrekking tot de integratie van minderheden via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs. In de laatste paragraaf van het hoofdstuk worden de conclusies geformuleerd, waarin kort aangegeven wordt wat de percepties en beleidsvisies specifiek voor de groep erkende asielzoekers zijn.

De gekozen nota's om in dit hoofdstuk de percepties en beleidsvisies van het gemeentebestuur te achterhalen, leggen het accent op de toegeleiding, via het onderwijs en opleiding, naar de arbeidsmarkt. In de periode 1992-1994 heeft de gemeente diverse nota's over integratie van minderheden in onder andere de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs gepubliceerd. Deze nota's richten zich voornamelijk op jongeren en jongvolwassenen (KMT, 1992,1994: 2-3). Vanaf 1993 behandelt de gemeente Tilburg in de perspectiefnota een algemene (achterstands)beleid waaronder maatregelen ten behoeve van minderheden.

De volgende nota's zijn voor de reconstructie van percepties en beleidsvisies van de gemeente gebruikt:

- de nota Minderhedenbeleid in Tilburg in Discussie, februari 1992;
- de kadernota Minderhedenbeleid Tilburg, september 1992;
- de kadernota Minderhedenbeleid Tilburg, mei 1994;
- de perspectiefnota 1993-1996;

In de eerste drie nota's worden de beleidskaders behandeld ten behoeve van minderheden in Tilburg. Rond de periode 1992-1994 heeft de gemeente Tilburg het minderhedenbeleid geherformuleerd langs de thema's arbeid en onderwijs.

De perspectiefnota behandelt het algemene (achterstands)beleid waarin tevens maatregelen ten behoeve van minderheden zijn ingebed.

5.2 Algemene Minderhedenbeleid gemeente Tilburg

De algemene doelstelling van het minderhedenbeleid in Tilburg is de integratie van leden van minderhedengroepen in de samenleving. Getracht wordt mogelijkheden te scheppen voor deze specifieke groepering zodat ze in gelijke mate als de autochtone bevolking deel kunnen nemen aan het maatschappelijk leven. Er wordt daarbij een nadrukkelijk beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de minderheden zelf. Dit betekent volgens het gemeentebestuur dat er ruimte geschapen moet worden voor hun actieve inbreng en betrokkenheid bij beleidsvoorbereiding en -uitvoering.

Participatie in het arbeidsproces wordt door het gemeentebestuur als zeer belangrijk geacht, maar gewezen wordt ook op het belang van andere voorzieningen die tevens de deelname aan het maatschappelijke leven kunnen vergroten. Deze voorzieningen - onderwijs, volwasseneducatie, culturele, sportieve, recreatieve en sociaal-culturele voorzieningen - zijn gericht op de ontplooiing van de burgers. De gemeente wil erop toezien dat de voorzieningen ook gebruikt worden door de leden van etnische minderheden.

De gemeente constateert een dreigende kloof tussen de autochtone Nederlandse meerderheid en de allochtone minderheid. Deze wordt volgens het gemeentebestuur voornamelijk veroorzaakt door:

- * achterstanden in opleiding en vaardigheden;
- * cultuurverschillen;
- * discriminatie.

Het gemeentebestuur is van mening dat deze drie factoren van invloed zijn op de participatie van allochtonen aan verschillende maatschappelijke sectoren:

- * arbeid
- * onderwijs en scholing
- * huisvesting
- * voorzieningen (welzijnsvoorzieningen) gericht op de ontplooiing van het individu.

In het beleid ten aanzien van bovengenoemde punten legt de gemeente Tilburg twee zwaartepunten:

- a. toeleiding naar participatie in de arbeidsmarkt;
- b. toespitsing op jongeren en jongvolwassenen.

Het gemeentebestuur kiest voor een accent op jongeren en jongvolwassen omdat volgens het bestuur de opgroeiende allochtone jongeren in Tilburg er recht op hebben feitelijk niet als tweederangs burgers te worden behandeld. De banden met het thuisland van de ouders raken steeds lossen, zij zien hun toekomst in Nederland liggen en bouwen relaties op met mede-Tilburgers. Het gemeentebestuur acht hierdoor een aanpak gericht op een zo goed mogelijke preventie van problemen in de toekomst dan ook noodzakelijk (MKT. 1992, 1994: 5-6). Het gemeentebestuur wijst erop dat waar de problematiek van de minderheden gelijkenis vertoont met de problematiek van de autochtone bevolking, de maatregelen ten behoeve van de minderheden zoveel mogelijk in het algemene (achterstands)beleid worden ingebed.

Het gemeentebestuur gaat ervan uit dat allochtonen in hoofdzaak niet gezien moeten worden als zorgcategorieën die de behoedende en betuttelende zorg van de overheid of van maatschappelijke instituties nodig hebben. Mocht er sprake zijn dat minderheden als gevolg van hun taal en cultuur extra belemmeringen ondervinden, dan zullen er extra maatregelen worden getroffen teneinde hen in gelijke mate als de autochtonen van de genomen maatregelen te laten profiteren.

Het gemeentebestuur is van mening dat de effectiviteit van het beleid vergroot wordt door een intensieve samenwerking tussen de Welzijnsdienst, Publieke Werken, Dienst Algemene zaken en eventueel nog andere diensten. Naast de gemeentelijke diensten zullen waar nodig, tevens de betreffende maatschappelijke instellingen erbij betrokken worden.

De gemeente Tilburg bedeeft zich ten aanzien van de integratieproblematiek en het minderhedenbeleid, een actieve en stimulerende rol toe.

De rol wordt als volgt voorgesteld:

- * stimulering van bestaande instellingen en het scheppen van voorwaarden zodat ze hun verantwoordelijkheid voor de integratie van minderheden kunnen nemen;
- * zorg dragen voor een inhoudelijke beleidsintegratie op plaatselijk niveau;
- * zorg dragen voor (inhoudelijke) coördinatie van activiteiten en voorzieningen op het terrein van het minderhedenbeleid;
- * het ontwikkelen van een gezamenlijke visie c.q. het uitzetten van nieuwe (beleids)lijnen (Minderhedenbeleid in Discussie, 1992: 6).

5.3 *Percepties en beleidsvisies van het gemeentebestuur met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via arbeid*

5.3.1 *Arbeid 1992-1994*

Percepties

Over het algemeen beschouwt het gemeentebestuur deelname aan het arbeidsproces als een essentiële voorwaarde voor maatschappelijke integratie. Verondersteld wordt dat burgers die arbeid verrichten over het algemeen een bijdrage leveren aan de instandhouding en verdere ontwikkeling van de samenleving en eerder participeren in maatschappelijke verbanden dan burgers die niet aan het arbeidsproces deelnemen. Er wordt een hoge werkloosheid onder de leden van minderhedengroepen geconstateerd en deze ontwikkelingen worden als verontrustend getypeerd.

De oorzaken van deze zwakke arbeidsmarktpositie onder de leden van minderhedengroepen zijn volgens de gemeente gebrek aan opleiding/taalvaardigheid, culturele factoren, tekort aan informatie over mogelijkheden op de arbeidsmarkt en vooroordelen en discriminatie door werkgevers. Tevens wijst het gemeentebestuur op de veranderingen binnen het bedrijfsleven. Voorbeelden hiervan zijn verschuivingen van grootschalige bedrijven met eenvoudige arbeid naar kleinschalige hoog ontwikkelde bedrijven en verschuivingen naar de dienstensector.

De zwakke positie van allochtonen op de arbeidsmarkt leidt tot een beperking van het economisch draagvlak, tot maatschappelijke verspilling en tot sociale desintegratie van allochtonen in de gemeente Tilburg (KMT, 1992, 1994: 8).

Beleidsvisies

Het doel dat de gemeente zich gesteld heeft, is de bestrijding van de grote werkloosheid onder allochtonen, met andere woorden het vergroten van de participatie(kansen) van leden van minderhedengroepen in de maatschappelijke sfeer arbeid.

Deze doelstelling kan volgens het gemeentebestuur bereikt worden door samenwerking tussen instituties die zich voornamelijk bezighouden met de arbeidsinpassing van minderheden in Tilburg. Het gaat hier om de volgende instituties: Het Regionale Arbeidsbureau (RBA), het arbeidsbureau; met name Projektbureau Meerwerk, Stichting Banenpool/JWG; Streekschool/leerlingwezen en de Stichting leerwerkplaatsen.

Door middel van individuele trajectbegeleiding van doelgroepen tracht de RBA de arbeidsproblematiek te verhelpen. De gemeente en de RBA hebben vanaf 1991 extra middelen ingezet ter versterking en intensivering van de trajectbeleiding van minderheden. Voor de verbetering van de arbeidsmarktpositie wil de gemeente tevens een beroep doen op het lokale bedrijfsleven, allochtonen en hun organisaties. Volgens het gemeentebestuur moet er gebruik gemaakt worden van maatwerk bij de benadering van bedrijven. Hiervoor zullen bestaande instituties als de RBA, uitzendbureau's, Bedrijvenoverleg Regio Tilburg (BORT) en de Ondernemingsfederatie Tilburg (OFT) benaderd worden. De allochtone organisaties zullen op hun beurt ingezet worden om contacten te leggen en om wederzijdse informatie uit te wisselen. Verder wil de gemeente duidelijke afspraken met de RBA maken omtrent voorstellen met betrekking tot de toetreding op de arbeidsmarkt van allochtonen. Het gaat om de volgende voorstellen:

- Overleg tussen gemeente Tilburg met het regionaal bedrijfsleven en RBA met betrekking tot een (versneld) gebruik van het leerlingwezen als ook leer- en werkervaringplaatsen voor allochtonen. De gemeente zal zich tevens actief opstellen in het Multisectoraal Regio-project allochtonen in het Leerlingwezen (MSRP).
- Verzoek aan het lokale bedrijfsleven om de instroom van allochtonen te bevorderen, het toestaan van voorlichtingen over discriminatie en culturele verschillen binnen de bedrijven, organisatie van een cursus intercultureel management voor managers, inventarisatie en samenwerking met de RBA om te kijken welk eenvoudig arbeid voor on- en laaggeschoolden beschikbaar is. De gemeente is bereid een bijdrage te leveren in de kosten voor de realisering van deze plannen en in samenwerking met de Ministerie van de WVS de inhoudelijke ondersteuning te garanderen.
- In overleg met minderhedenorganisaties zal getracht worden om de beste wijze van voorlichting aan allochtonen over de werking van de Nederlandse arbeidsmarkt te achterhalen.
- Binnen het RBA zal de gemeente zich sterk maken voor een evenredige uitvoering van het akkoord tussen werkgevers en -nemers in de Stichting van de Arbeid om binnen vier à vijf jaar 'een evenredige arbeidsmarktpositie van etnische minderheden in vergelijking met de autochtone beroepsbevolking te bewerkstelligen.

- De gemeente zal de RBA erop attenderen zich meer in te zetten voor allochtone meisjes en vrouwen.
- Een actieve houding ten aanzien van de werkzaamheden van het RBA met betrekking tot de begeleiding tot de arbeidsmarkt van werkloze allochtonen en in het bijzonder allochtone meisjes en vrouwen.
 - De gemeente tracht het etnisch ondernemerschap te stimuleren. In het najaar van 1992 is de Sociale Dienst in samenwerking met o.a. RBA, een eerste verkennend onderzoek gestart naar potentiële marktsectoren.
 - De gemeente heeft zelf als werkgever een voortrekkersrol. De gemeente Tilburg kent reeds een doelgroepenbeleid, waarvan minderheden ook deel uitmaken. Er worden voorstellen gedaan voor intensivering van het beleid om meer allochtonen in dienst te nemen. Deze voorstellen hebben ook betrekking op de instroom van allochtone meisjes (KMT, 1992-994: 8-10).

5.3.2 Arbeid 1993-1996

Percepties

Voor de periode 1993-1996 definieert gemeente Tilburg werk als een bron van financiële mogelijkheden die burgers in staat stelt onafhankelijk te zijn. Het gemeentebestuur wijst op de noodzaak van het optimaliseren van het minderhedenbeleid. Geconstateerd wordt dat groei van het aantal minderheden niet uit zal blijven en dus de spanningen in de relatie tussen de autochtone en allochtone bevolking zal toenemen. Het beleid dat de gemeente zich voorstelt ten aanzien van minderheden, inclusief de erkende asielzoekers, zal opnieuw worden geherformuleerd langs de thema's taal, onderwijs en arbeid.

Over het algemeen, zowel voor de autochtone als de allochtone bevolking, wordt onderwijsuitval als een van de belangrijkste oorzaken gezien voor de slechte startpositie op de arbeidsmarkt. De gevolgen van deze slechte startpositie hebben volgens het gemeentebestuur te maken met het verliezen van sociale contacten en de dreiging in een sociale isolement terecht te komen (Perspectiefnota, 1993-1996: 22).

Beleidsvisies

Het algemene doel van de gemeente Tilburg is dat er zoveel mogelijk burgers aan een baan komen. Een essentiële voorwaarde die hieraan gekoppeld wordt, is het beschikken over een gedegen opleiding. In dit verband worden er dan ook maatregelen door de gemeente genomen om onderwijsuitval te voorkomen. De afstemming tussen vraag naar gekwalificeerd personeel en aanbod van gediplomeerde schoolverlaters dient via overleg beter op elkaar te worden afgestemd. Via het arbeidsvoorzieningsbeleid poogt de gemeente werkgevers, werknemers en de (gemeentelijke) overheid op hun verantwoordelijkheid te attenderen om zoveel mogelijk obstakels op te ruimen voor burgers die op zoek zijn naar een betaalde baan. Aangezien er veel accent gelegd wordt op het belang van onderwijs zal het onderwijsachterstandbeleid extra aandacht krijgen. Specifiek voor de groep culturele minderheden wilt het gemeentebestuur zorg dragen voor voldoende educatief aanbod.

De gemeente ziet een belangrijk arbeidspotentieel in het groot aantal minderheden die Tilburg rijk is. Er wordt vanuit gegaan dat de culturele minderheden van oudsher over ambachtelijke vaardigheden en ervaring beschikken, en dat deze de verdere ontwikkeling van het modern en eigentijdse industrieel apparaat in Tilburg van dienst kunnen zijn. Vanuit deze redenering worden taakstellende subsidiecontracten afgesloten met instellingen en minderhedenorganisaties.

De gemeente Tilburg legt een speciale nadruk op de eigen verantwoordelijkheid van minderheden met betrekking tot integratie in de samenleving. In dit verband achten zij de kennis van de Nederlandse taal een dwingende voorwaarde, wil er sprake zijn van enige (financiële) ondersteuning van de gemeente. In het kader hiervan werd per 1-1-1996 het zogenaamde inburgeringscontract ingevoerd. Dit programma wordt gerealiseerd met de middelen die het rijk in 1996 aan alle gemeenten in Nederland beschikbaar heeft gesteld. Voor de gemeente Tilburg gaat het om inburgering van 240 nieuwkomers. De doelstelling van dit programma is om leden van minderheden die hiervoor in aanmerking komen, op georganiseerde wijze te helpen sneller en beter te integreren in de Tilburgse samenleving. Voor dit programma komen erkende asielzoekers met de statussen A, B, C, VTV en VVTV in aanmerking. Tevens komen in aanmerking gezinsherenigers en gezinsvormers; Nederlanders uit de Nederlandse Antillen en Aruba. Vervolgens zal bepaald worden via individuele toetsing op grond van de criteria: 18 jaar of ouder; legale verblijfspositie c.q. Nederlandse Nationaliteit; (dreigende) sociaal-economische achterstand en maatschappelijk isolement, wie er daadwerkelijk aan het programma deel kunnen nemen. De sector Sociale Zaken is verantwoordelijk voor de uitvoering van de toetsing. De uitkeringsgerechtigde nieuwkomers, die een verplichting krijgen opgelegd om het inburgeringstraject te volgen, ontvangen een contractbrief van Sociale Zaken. Nieuwkomers die vrijwillig aan het programma deelnemen, ontvangen een beschikking van de Sociale Zaken.

In het inburgeringstraject krijgen de nieuwkomers een inburgeringsprogramma aangeboden dat bestaat uit maatschappelijke begeleiding en trajectbegeleiding gedurende maximaal 3 jaar, maatschappelijke oriëntatie, een cursus Nederlands van gemiddeld 500 uur en eventueel een beroeporiëntatie. De afsluiting van het inburgeringsprogramma verschilt per inburgeraar. Een deel sluit het programma af en wordt geschikt geacht voor de toetreding van de arbeidsmarkt. Een ander deel zal na een vervoltraject waarin het accent op de Nederlandse taal gelegd wordt, doorstromen naar een vervolgopleiding. De gemeente of het RBA koopt afhankelijk van de mate van afstand tot de arbeidsmarktberoepskwalificaties vervolgactiviteiten in, die speciaal gericht zijn op de uitstroom naar de arbeidsmarkt. Om terugval in het inburgeringsproces te voorkomen, wordt door de gemeente gekeken naar de beschikbaarheid van arbeidsplaatsen.

5.4 Percepties en beleidsvisies van het gemeentebestuur met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via huisvesting

5.4.1 Huisvesting 1992-1994

Percepties

Uit de overweging dat huisvesting ook tot de integratie van allochtonen bijdraagt, dient er volgens het gemeentebestuur rekening gehouden te worden met zowel de woonwensen van de allochtonen zelf, als te worden gestreefd naar een geconcentreerde spreiding van minderheden door de stad. Het belang van deze geconcentreerde spreiding ligt in de deelname van leden van minderhedengroepen aan maatschappelijke voorzieningen, waaronder met name de onderwijsvoorzieningen (KMT, 1992, 1994: 19).

De oorzaken van de concentratie van minderheden in bepaalde wijken van Tilburg is volgens het gemeentebestuur gedeeltelijk te wijten aan de grootte van allochtone gezinnen waardoor ruime huisvesting een vereiste is. Tevens wordt discriminatie van huiseigenaren door het gemeentebestuur als oorzaak gezien voor de concentratie van minderheden in bepaalde buurten (MBT in Discussie, 1992: bijlage 2). Een andere oorzaak wordt door de gemeente gezien in de groei van de allochtone bevolking die zeer veel groter is dan die van allochtonen (KMT, 1992, 1994: 18). Ruime huisvesting is met name in Tilburg-Noord aanwezig, met als gevolg een grote concentratie van minderheden aldaar. Een ander probleem dat gesignaleerd wordt, is dat er door een omvangrijk tekort aan grote woningen in Tilburg mensen genoodzaakt worden uit te wijken naar de (goedkope) woningen - kleine voor- en na-oorlogse woningen en naar grote flatgebouwen - of bewust kiezen voor lage huurwoningen. Het gevolg is een concentratie van minderheden in bepaalde wijken.

Beleidsvisies

In de notitie 'Inplaatsingsbeleid', een gezamenlijke Nota van de Unie van Woningcorporaties en de gemeente, worden beleidsstandpunten behandeld die ook van belang zijn voor het minderhedenbeleid. De gemeente poogt de huisvesting van als problematisch beschouwde groepen, zowel autochtoon als allochtoon, nader te sturen.

Het nieuwe woonruimteverdelingssysteem omvat een zogenaamde 'passendheidstoets' of 'inplaatsingsbeoordeling'. Op grond van individuele en situationele omstandigheden beoordeelt de woningbouwvereniging of de woningzoekende zelf, in aanmerking komt voor een bepaalde woning.

De gemeente heeft daarbij een toezichhoudende rol en draagt zorg voor openheid van beleid, controleerbare criteria, controleerbare beslissingen en de mogelijkheid van beroep zodat gelijke behandeling van woningzoekenden gewaarborgd kan worden.

Een ander doel dat de gemeente zich stelt met dit huisvestingsbeleid is het bestrijden van discriminatie, het vergroten van de acceptatie van allochtonen en het bevorderen van onderwijs en arbeidskansen van minderheden. Het gemeentebestuur kiest voor een geconcentreerde spreiding.

Hierbij wordt gedacht aan spreiding in kleinere concentraties over de wijk c.q. de stad, teneinde de steun en gezelligheid van elkaar te behouden of te creëren, maar toch te grote concentraties, probleemcumulatie en daarmee samenhangende ghetto-vorming te voorkomen. Om de gestelde doelen te realiseren, wordt een aantal beleidsvoornemens genomen en projecten opgestart. De gemeente zal speciaal voor de groepen minderheden de voorlichting over de werking van het woonruimtesysteem intensiveren en het materiaal hierover actualiseren. Tevens zal er door een intensieve voorlichting meer aandacht aan de mogelijkheid van huursubsidies gegeven worden. De minderhedenorganisaties zullen waar het kan zoveel mogelijk ingezet worden bij de intensivering van de voorlichtingen. Een ander middel dat ingezet zal worden, is de nadere begeleiding bij de inplaatsing van minderheden in woningen. Specifiek wordt gedacht aan zogenaamde portiekgesprekken, waarbij de beoogde toekomstige bewoners de mogelijkheid aangeboden krijgen om vooraf een gesprek te voeren met de zittende bewoners (KMT, 1992,1994: 18-19). De gemeente Tilburg tracht tevens door middel van projecten de situatie van minderheden op het gebied van huisvesting te verbeteren. De projecten dienen door middel van een samenhangende aanpak te leiden tot werk, opleiding en scholing.

5.4.2 Huisvesting 1993-1996

Percepties

In de perspectiefnota 1993-1996 besteedt de gemeente weinig aandacht aan de maatschappelijke sfeer van huisvesting. De aandacht die hieraan gegeven wordt, is zeer algemeen en gebaseerd op het creëren van een goede woonomgeving. De reden hiervoor is de constatering van toegenomen verwaarlozing van woningen, onveilige buurten in sociaal opzicht en verkeerstechnisch oogpunt, vervuiling van straten en onvoldoende sociale en culturele voorzieningen (perspectiefnota, 1993-1996: 22). In 1994 verscheen het rapport 'Wonen in Tilburg-Noord' van de werkgroep woon- en leefstijl, Sector Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting, Afdeling Ruimtelijke Ordening, waarin een spanning wordt geconstateerd tussen verschillende bevolkingsgroepen in Tilburg-Noord (Wonen in Tilburg-Noord, 1994: 1).

Beleidsvisies

De doelstelling van de gemeente voor de periode 1993-1996 is het streven naar een goede woonomgeving en een goed leefklimaat. Om deze doelstelling te realiseren, is volgens het gemeentebestuur niet alleen de inzet van de gemeente van belang. Samen met de burgers zullen er noodzakelijke voorwaarden gecreëerd moeten worden om de bewoners zelf in staat te stellen invloed uit te oefenen op het beheer van hun dagelijkse leefomgeving. Van essentieel belang hierbij is de participatie van wijk- en buurtbewoners (Perspectiefnota, 1993-1996: 22).

De doelstelling van het rapport 'Wonen in Tilburg Noord' van de werkgroep woon- en leefstijl heeft als doel de woonsituatie in Tilburg-Noord positief te beïnvloeden of te handhaven, zodat alle bewoners een prettig en acceptabel leefklimaat ervaren.

Dit onderzoek is verricht vanuit het vermoeden dat de verschillende culturele achtergronden en de wijze waarop men in een buurt woont, aanleiding kunnen zijn voor spanningen tussen verschillende bevolkingsgroepen in Tilburg-Noord (Wonen in Tilburg-Noord, 1994: 1). De beleidsaanbevelingen in het rapport worden in drie categorieën opgesplitst. Ten eerste de categorie 'Informatie en dialoog'. Er moet meer voorlichting gegeven worden en er moet sprake zijn van een introductie van nieuwe bewoners in de buurt. Voorlichting over het verdelingssysteem van woningen moet voor zowel de zittende als de nieuwe bewoners verbeterd worden. Een ander punt is dat ontwikkelingen in de bevolkingssamenstelling per wooncomplex nauwlettend in de gaten gehouden moeten worden. Wederzijdse acceptatie door de verschillende culturele groepen kan gestimuleerd worden door uitwisseling van informatie.

De tweede categorie is 'Voorzieningen, opvang en sociale veiligheid'. De eerste aanbeveling bij deze categorie is gericht op meer voorzieningen en opvang voor jongeren, en met name allochtone jongeren. Uit het onderzoek blijkt dat de bewoners niet in staat zijn het jongerenprobleem zelf op te lossen. Tegen vandalisme en a-sociaal gedrag van jongeren moet consequent worden opgetreden. Een mogelijkheid die genoemd wordt is het creëren van nieuwe arbeidsplaatsen in de buurten voor de buurtbewoners door bijvoorbeeld het aanstellen van huismeesters en de opzet van een buurtbeheerbedrijf (Wonen in Tilburg-Noord, 1994: 15-16).

De derde en laatste categorie doet beleidsvoorstellen met betrekking tot het in stand houden van een gedifferentieerde bewonerssamenstelling. Een middel ter realisering hiervan is reservering van eventuele nieuwbouw voor hogere inkomens. Vervolgens moet er getracht worden om binnen bestaande complexen meer diversiteit in woningen en huurprijzen aan te brengen. Het verlaten van de buurt door senioren moet voorkomen worden door middel van voldoende aantrekkelijke seniorenwoningen en voorzieningen (Wonen in Tilburg-Noord, 1994: 16).

5.5 *Percepties en beleidsvisies van het gemeentebestuur met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via onderwijs*

5.5.1 *Onderwijs 1992-1994*

Percepties

Onderwijs wordt door het gemeentebestuur als een belangrijk onderdeel gezien van het integratieproces van allochtonen in de samenleving. Het normbeeld is dan ook een beter verloop van schoolloopbaan van allochtone jongeren en de bevordering van de opleidingsmogelijkheden van volwassenen.

De matige/slechte prestaties van allochtonen op het gebied van onderwijs zijn volgens het gemeentebestuur te wijten aan het verschil in taalvaardigheid ten opzichte van autochtonen, cultuurverschillen, verschil in ondersteuning vanuit het gezin en discriminatie op school.

Volgens het gemeentebestuur liggen de oorzakelijke factoren van de matige/slechte prestaties met betrekking tot educatie van volwassenen bij het verschil in taalgebruik, verschil in alfabetiseringsgraad, verschil in opleidingsniveau, verschil in gerichte beroepsopleiding en het verschil in sociale vaardigheid (MBT in discussie, 1992: bijlage 2). Deze factoren op gebied van onderwijs en educatie leiden in het algemeen tot een laag opleidingsniveau van hier allang verblijvende allochtonen. Verder wordt er geconstateerd dat het onderwijsniveau van allochtone jongeren achter blijft bij dat van autochtone jongeren. Opvallend veel jongeren kiezen voor lagere vormen van voortgezet onderwijs en het aantal vroegtijdige schoolverlaters is relatief gezien groot. Met uitzondering van Marokkaanse meisjes is er geen sprake van geringe onderwijsdeelname door allochtonen, maar er is wel sprake van dat de aard van participatie gericht is op deelname aan lagere onderwijsvormen en dat de schoolprestaties gemiddeld achter blijven. Over het algemeen wordt verondersteld dat er een positief verband bestaat tussen verblijfsduur in Nederland en onderwijsloopbaan; nieuwe instromers vormen volgens het gemeentebestuur een risico-categorie.

Beleidsvisies

In de nota 'Wie achter is, mag voorgaan' wordt de volgende doelstelling geformuleerd: het voorkomen van de ontwikkelingsachterstanden bij bepaalde kinderen dan wel deze in een positieve richting om te buigen.

De middelen die door het gemeentebestuur ingezet zullen worden, bestaan uit een integraal beleid en een intensivering van het preventief beleid in een vroegere levensfase. Dit voor zowel de voorschoolse periode als tijdens de schoolloopbaan. Het accent van deze maatregelen wordt op de bestrijding van onderwijsachterstanden gelegd en dit is vooral bedoeld voor allochtone kinderen en kinderen uit sociaal-economisch zwakkere milieus. De doelstelling beschreven in de nota 'Leren voor het leven' richt zich op hoe de gemeente kan bijdragen aan de voorkoming en het herstel van onderwijsachterstanden. Volgens het gemeentebestuur kan de gemaakte keuze voor het voorkomen en herstel van onderwijsachterstanden beargumenteerd worden vanuit de gedachte dat onderwijs en vorming belangrijke randvoorwaarden zijn voor maatschappelijke participatie. De gemeente ziet zichzelf als de eerst verantwoordelijke op het onderwijsgebied, dus moet de gemeente zorgen voor een flankerend onderwijsbeleid en het tot standkomen - dan wel het scheppen van de voorwaarden hiertoe - van een goede onderwijsinfrastructuur. Met betrekking tot de rol die de gemeente zich op dit gebied toebedeelt, worden er drie voorstellen gedaan om dit flankerend onderwijsbeleid te realiseren. Aangezien het zwaartepunt bij de begeleiding naar de arbeidsmarkt op het onderwijs ligt, wordt ten eerste het accent gelegd op de relatie tussen thuismilieu en school. De wijk zal daarbij een belangrijke rol spelen (KMT, 1992,1994: 11-13). Verder doen het gemeentebestuur de volgende voorstellen:

- Het tot stand brengen van een proefproject in Tilburg-Noord dat gericht is op het aanbrenge van samenhang in bestaande infrastructuur tussen onderwijsinstellingen, consultatiebureaus, peuterspeelzalen en basiseducatie.
- Het gemeentebestuur gaat ervan uit dat uit pedagogisch oogpunt het wenselijk is dat kinderen een school bezoeken die ongeveer een gelijke samenstelling heeft als de bevolking in de wijk.

Dit kan gerealiseerd worden door in overleg met de schoolbesturen te pogen de beeldvorming van ouders ten aanzien van al dan niet gekleurde scholen positief te beïnvloeden.

- Aan het intercultureel onderwijs moet meer dan nu vorm gegeven worden. Dit wordt door het gemeentebestuur als een belangrijke bijdrage beschouwd aan de bestrijding van discriminatie.

└ Ten tweede wordt door het gemeentebestuur gekeken naar de relatie tussen schooltrajecten onderling. Hierbij wordt gedacht aan maatregelen die de schoolloopbaan van kinderen bevorderen, zoals het leerlingenvolgssysteem en het onderwijsvolgssysteem, het intensiveren van het project Onderwijshulpverlening allochtonen en een op elkaar afgestemde en ononderbroken leerlijn (Voor de uitwerking zie nota 'Leren voor het Leven', 1992: 4-12). Naast deze maatregelen zal gekeken worden of het Onderwijs in Eigen Taal (OET) voor een deel buiten de reguliere schooluren kan plaatsvinden. Dit omdat Onderwijs in Eigen Taal van groot belang geacht wordt en niet ten koste mag gaan van het reguliere onderwijs. Als laatste wordt de relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt aangekaart.

Een vereiste voor de overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt is volgens het gemeentebestuur een redelijke beheersing van de basisvaardigheden als Nederlandse taal en rekenen. Dit betekent dat er in het kader van de volwasseneducatie geen of nauwelijks sprake mag zijn van wachtlijsten. De begeleiding van nieuwkomers naar de voorzieningen welke opleiden voor basisvaardigheden (taal, rekenen, sociale vaardigheden) moet zo snel mogelijk gebeuren. Met de Stichting voor Volwasseneducatie en de Streekschool zal, met name waar het de volwasseneducatie betreft, overleg worden gepleegd in verband met de afstemming van activiteiten op elkaar. Dit geldt met name voor de basiseducatie c.q. voor de cursussen waarvoor een overlap kan worden geconstateerd. Wederzijds ontwikkelde leermiddelen zullen uitgewisseld worden om een gelijke kwaliteit en niveau van opleidingen basiseducatie te verkrijgen. Verder zal er overleg met het Ibo-onderwijs gevoerd worden omtrent de ombouw van een aantal onderwijsrichtingen in 'onderwijswerkplaatsen'. Het accent zal niet geplaatst worden op algemene cognitieve vaardigheden, maar op het aanleren van specifieke technische vaardigheden. Deze 'onderwijswerkplaatsen' moeten volgens het gemeentebestuur zo mogelijk leiden tot een minimale beroepskwalificatie, en zijn met name bedoeld voor jongeren die liever een vak leren dan een verdere algemene scholing krijgen. Tevens zal er nader overleg gepleegd worden met het bedrijfsleven omtrent het gebruik van het leerlingenstelsel ten behoeve van minderheden. Het gemeentebestuur denkt hierbij aan een aansluiting bij het multi-sectoraal regioproject allochtonen (KMT, 1992,1994: 13-14).

Ten aanzien van de onderwijsinfrastructuur neemt het gemeentebestuur het standpunt in dat de bestaande voorzieningen voldoende zijn. Wel zal er in verband met het minderhedenbeleid gekeken moeten worden wat de mogelijkheden zijn omtrent de verlengde schooldag. De verlengde schooldag wordt als een uitkomst gezien mocht het Onderwijs in Eigen Taal (OET) buiten de reguliere schooluren plaatsvinden (KMT, 1992,1994: 14).

5.5.2 Onderwijs 1993-1996

Percepties

Onderwijs wordt door het gemeentebestuur als essentiële voorwaarde gezien om duurzaam zinnig werk te verrichten en het verschafft de mogelijkheid om tevens in staat te zijn maatschappelijk te participeren. Het gemeentebestuur belooft dan ook het onderwijsachterstandsbeleid de volle aandacht te geven (Perspectiefnota, 1993-1996: 24). In de nota onderwijsachterstandsplan 'Van Hordenloop Naar Estafette' wordt aandacht besteed aan de oorzakelijke factoren die tot een onderwijsachterstand leiden.

Als een van de oorzaken wordt gewezen op de weinige kennis van de Nederlandse taal. Dit leidt tevens tot een onstabiele positie van minderheden op de arbeidsmarkt. Verder wordt aandacht besteed aan ouders met een laag opleidings- en beroepsniveau, kinderen uit een lagere sociaal-economisch milieu, isolementsbevorderende woon- en leefsituatie, geringe opvoedingsbekwaamheid zoals weinig affectie, ongezond leven, ontbreken van lees- en spelcultuur, agressie en het terecht komen in nieuwe, vaak ongewilde omstandigheden als nieuwe ouder, verhuizing of gedwongen vlucht uit het moederland. Tevens worden als oorzaken voor die onderwijsachterstand genoemd factoren die aan de constitutie van het kind liggen. Het gaat hier dan om aangeboren eigenschappen, interesse en lichamelijke kenmerken. Het zogenaamde Matheus-effect wordt ook als een oorzaak gezien voor het onderwijsachterstand. Met dit effect wordt bedoeld dat scholen leerlingen met een achterstand minder stimuleren naarmate ze een lager rendement van de interventie verwachten. Bij allochtone gezinnen is de gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal een extra nadelige ontwikkelingsfactor.

De gevolgen van de opgelopen onderwijsachterstand blijven een rol spelen in de verdere ontwikkeling en toekomst van het kind. De kans op zinnig werk wordt kleiner, maar ook de mogelijkheden om zelfstandig maatschappelijk te participeren (Nota onderwijsachterstandsplan, 1995: 4-5).

Beleidsvisies

Het doel dat het gemeentebestuur beoogd is de bestrijding van maatschappelijke achterstanden. Door de volgende beleidsmaatregelen tracht de gemeente de eerdere uitgangspunten behandeld in de nota's 'Wie achter is, mag voorgaan' en 'Leren voor het leven' aan te scherpen:

- * Meer nadruk op de preventieve aanpak in de voorschoolse fase, door een uitbreiding van ondersteuningsmaatregelen en peuterspeelzaalwerk in het OVG.
- * Lange-termijn ontwikkeling en keten-denken. Het gemeentebestuur ziet de ontwikkeling van een kind als een longitudinaal proces, dat doorlopend gevolgd dient te worden. De aandacht wordt gevestigd op gezinsgerichte activiteitenbegeleiding bij schoolovergangen.
- * Geen overlapping van activiteiten en projecten. Het voorstel is een dekkend systeem van basisvoorzieningen en dit betekent dat minder belangrijke projecten en activiteiten zullen verdwijnen.

- Geïntegreerde aanpak vanuit onderwijs en welzijnsvoorzieningen. Verbetering van de doelmatigheid, de effectiviteit en kwaliteit van diensten staat volgens het gemeentebestuur in het Tilburgse beleid voorop. De school wordt de spil in deze totale aanpak. Volgens het gemeentebestuur kan scholing socialisatie-, integratie- en activeringsproblemen in latere levensfasen helpen voorkomen.
- Gezinsgericht naast centrumgericht. Een deel van de interventies zal zich concentreren op de gezinssituatie ('home-based'). Het gemeentebestuur ziet de inbreng van de thuiszorg en gezinsactiveringsprogramma's 'à la Op Stap' als zeer belangrijke middelen voor de ontwikkeling van kinderen.
- Zoveel mogelijk inbouwen binnen bestaande (algemene) voorzieningen. Het gemeentebestuur is van mening dat in de bestaande, algemene voorzieningen voorwaarden geschapen moeten worden voor iedereen ongeacht de culturele of etnische achtergrond. Deze keuze wordt door het gemeentebestuur beargumenteerd door erop te attenderen dat onnodige segregatie een ontwikkeling naar een multiculturele samenleving in weg staat (Nota onderwijsachterstandsplan, 1995:10-13).

Verder heeft de gemeente Tilburg een aanvullende voorzieningenpakket in petto ter bestrijding van maatschappelijke achterstanden. Dit voorzieningenpakket bestaat uit de voorschoolse periode, de basisschoolperiode, het voortgezet onderwijs en de overige voorzieningen.

De maatregelen die het gemeentebestuur treft met betrekking tot de voorschoolse periode zijn opvoedingsondersteuning en vroege signalering, peuterspeelzaalwerk en capaciteitsverhoging, overige lees- en opvoedingsondersteunende maatregelen en voorlichting.

De maatregelen omtrent de basisschoolperiode zijn onder andere klasse-assistenten, het opstapproject, het overstapproject en opvang neveninstromers basisonderwijs.

In het kader van het voortgezet onderwijs worden de volgende maatregelen genomen, opvang neveninstromers voortgezet onderwijs 1e fase, opvang voortgezet onderwijs 2e fase, schooljeugd-maatschappelijk werk, volgscholenproject, symbiose-project, zeer vroegtijdig schoolverlaters-project en regionale meld- en coördinatiefunctie.

5.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is een overzicht gegeven van het gemeentelijk beleid met betrekking tot integratie van allochtonen - waaronder erkende asielzoekers - via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs. Per maatschappelijke sfeer is een scheidslijn aangebracht tussen de periode 1992-1994 en de periode 1993-1996. Specifiek voor de erkende asielzoekers heeft de analyse van dit gemeentebeleid het volgende opgeleverd:

Arbeid

De gemeente Tilburg ziet arbeid als de belangrijkste factor voor integratie van erkende asielzoekers in de samenleving. Dit leidt tot participatie in maatschappelijke verbanden en financiële onafhankelijkheid.

De oorzaken die de gemeente aanwijst voor de zwakke arbeidsmarktpositie van deze groep zijn te wijten aan culturele verschillen, gebrekkige taalvaardigheid, opleiding, discriminatie en onderwijsuitval. De gemeente tracht de positie van deze groep op de arbeidsmarkt te verbeteren door in contact te treden met verschillende instanties, financiële middelen in te zetten en zorg te dragen voor een optimale overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt.

Huisvesting

Ook huisvesting wordt door de gemeente als een van de integratiefactoren voor de groep erkende asielzoekers beschouwd. De gemeente acht het van belang dat er sprake is van een gevarieerde samenstelling van bewoners in een wijk en faciliteiten en maatschappelijke voorzieningen en een gunstig leefklimaat aanwezig zijn. Om deze doelen te realiseren zal de gemeente de huisvesting van deze groep nader sturen door een nieuw woonruimteverdelingsstelsel te introduceren en in samenwerking met de bewoners zelf het leefklimaat zo goed mogelijk te bevorderen.

Onderwijs

Onderwijs is volgens de gemeente tevens een belangrijke integratiefactor en wordt ook voor de erkende asielzoekers in verband gebracht met het verkrijgen van arbeid. De gemeente legt prioriteiten bij de bestrijding van maatschappelijke achterstanden en het voorkomen van ontwikkelingsachterstanden. Door middel van een preventieve aanpak, integraal beleid en volwasseneducatie tracht de gemeente deze doelen te realiseren.

HOOFDSTUK 6 RESULTATEN; PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES VAN ERKENDE ASIELZOEKERS

6.1 Inleiding

Na de uiteenzetting in het vorige hoofdstuk van de percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg met betrekking tot de integratie van erkende asielzoekers, volgen in dit hoofdstuk de percepties en (beleids)visies die de erkende asielzoekers hebben omtrent integratie in de Tilburgse samenleving. De percepties en (beleids)visies van de erkende asielzoekers zijn tevens uiteengesplitst voor de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs. Eerst zullen de percepties en (beleids)visies van de Somalische respondenten weergegeven worden, gevolgd door de percepties en (beleids)visies van de ex-Joegoslavische respondenten. In de conclusies van dit hoofdstuk zullen de percepties en beleidsvisies van de Somaliërs en ex-Joegoslaven met elkaar vergeleken worden om de verschillen en overeenkomsten tussen de percepties en (beleids)visies van deze twee groepen te achterhalen. In hoofdstuk zeven zullen de percepties en beleidsvisies van enerzijds de gemeente en anderzijds de erkende asielzoekers met elkaar vergeleken worden om vervolgens de basisassumpties rond integratie via de drie maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs af te leiden.

6.2 Percepties en (beleids)visies van de Somalische respondenten

Inleiding

Voor het opsporen van de percepties en (beleids)visies van de erkende asielzoekers uit Somalië zijn vijf individuele interviews en een groepsinterview afgenomen.

De Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg waarschuwde voor de eventuele moeilijke dataverzameling. Het is namelijk niet eenvoudig Somalische respondenten te verkrijgen. Het probleem is dat deze mensen vaak in benarde situaties verkeren wegens het oorlogsverleden en de huidige problemen in deze samenleving en het nut niet inzien om geïnterviewd te worden. Door bemiddeling van de Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg, die contacten heeft met de groep erkende asielzoekers, is de eerste Somalische respondente verkregen. Vervolgens is via een Somaliër - die aan de Katholieke Universiteit Brabant Nederlandse taallessen volgt - contact gezocht met de secretaris van de Somalische Stichting in Tilburg. Met behulp van de secretaris zijn de resterende respondenten verkregen.

Het eerste interview vond plaats bij de Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg. De resterende interviews met de Somalische respondenten zijn bij de Somalische Stichting afgenomen. De interviews zijn in de weken 48 en 49 afgenomen. De gemiddelde duur van een interview was twee uur. Het was nogal moeilijk om de tijdsfactor strict in acht te nemen omdat de respondenten vaak uitwijdden over een gestelde vraag. De gesprekken verliepen over het algemeen zeer positief. De respondenten waren zeer openhartig tijdens het interview.

Aangezien de emoties van de respondenten soms opliepen of de gestelde vragen wegens de Nederlandse taal niet altijd even duidelijk waren, was het soms noodzakelijk om de betrouwbaarheid en validiteit te waarborgen door dezelfde vraag meerdere malen te stellen of over te gaan van het Nederlands naar het Engels. Elke respondent werd individueel geïnterviewd. Dit met het oog op de betrouwbaarheid van de antwoorden of om beïnvloeding van de antwoorden te vermijden. Na afloop van de laatste interviews met respondenten uit Somalië, gaven zes Somaliërs spontaan te kennen graag hun percepties en (beleids)visies omtrent integratie in de gemeente Tilburg te geven. Dit groepsgeprek heb ik beschouwd als een controle op de eerder verkregen resultaten van de afgenomen interviews.

De resultaten van de interviews worden per maatschappelijke sfeer verwerkt. Dit gebeurt door de gegevens uit de verschillende interviews te combineren en tot de grootst gemene deler te komen. Bij grote verschillen in de antwoorden zullen de gegevens per respondent zo kort mogelijk aangegeven worden. De interviewverslagen zijn opgenomen in bijlage II. De vragen die aan alle respondenten inclusief de ex-Joegoslaven gesteld werden om de percepties en (beleids)visies met betrekking tot integratie via arbeid, huisvesting en onderwijs te achterhalen, zijn korte open vragen die per maatschappelijke sfeer werden gesteld. De vragen hadden een persoonlijk karakter waarin de respondenten hun eigen ervaring, opvattingen en visies konden geven omtrent integratie in de Tilburgse samenleving via deze drie maatschappelijke sferen. De vragen boden de respondenten tevens de mogelijkheid om hun mening te geven over hoe de gemeente volgens hen via deze drie maatschappelijke sferen kan bijdragen aan hun integratie in deze samenleving. De vragen zijn uiteengezet in hoofdstuk vier.

Alvorens over te gaan tot het weergeven van de percepties en (beleids)visies van de respondenten met betrekking tot integratie via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs is het van belang te weten wat de Somalische respondenten onder integratie in zijn algemeenheid verstaan. De Somalische respondenten zien integratie als het kunnen participeren in de Tilburgse samenleving, het verwerven van dezelfde rechten als Tilburgers en als een noodzaak om te overleven in het nieuwe land.

6.2.1 Arbeid

Percepties

De Somalische respondenten vinden het deel kunnen nemen aan het arbeidsproces van essentieel belang. Arbeid wordt gezien als een recht dat iedereen heeft, als een overlevingsfactor, als een levensdoel en als een hobby. Arbeid wordt door de respondenten als een noodzakelijke factor beschouwd om te kunnen integreren in de nieuwe samenleving. De argumenten die hiervoor gegeven worden, variëren van het kunnen leveren van een bijdrage aan de maatschappij en het nuttig willen zijn, schaamtegevoelens voor het ontvangen van een uitkering danwel om steeds weer gezien te worden voor een parasiet (genieten van andermans belastingsgelden). Alle respondenten geven aan in het land van herkomst gewerkt te hebben en een aantal respondenten verricht op het moment van interview vrijwilligerswerk.

Geen enkele geïnterviewde heeft op dit moment een baan, en zij kennen ook geen mensen uit de eigen groep die een baan hebben.

Wel wordt aangegeven dat zichzelf, familieleden en kennissen af en toe via het uitzendbureau voor een aantal weken gewerkt hebben. De oorzaken die de respondenten aangeven voor het feit dat ze zelf, familieleden en kennissen geen werk hebben betreffen werkgevers die discrimineren op basis van huidskleur en culturele afkomst en werkgevers die de voorkeur geven aan Nederlanders en die vaak alleen jonge mensen in dienst zouden nemen. Andere oorzaken die aangegeven worden, zijn het tekort aan diploma's of geen waardering van de diploma's behaald in het land van herkomst, onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal en lage opleidingsniveaus. De gevolgen die de respondenten uit Somalië geven voor het geen werk hebben, variëren van minderwaardigheidsgevoelens, niets meer kunnen doen dan alleen een uitkering ontvangen en eten, geen verantwoordelijkheidsgevoel, verveling, het terecht komen in benarde (drugs) situaties, overspannenheid, nutteloosheid, apatie, slapeloosheid, het ontbreken van toekomstperspectieven en het gede motiveerd zijn om een opleiding te volgen, zeker als dit ook geen vooruitzicht op een baan biedt.

(Beleids)visies

De meeste respondenten verwachten over het algemeen niet aan werk te zullen komen. Ze hebben er naar eigen zeggen zelf alles aan gedaan in de jaren dat ze hier zijn, maar zonder resultaat. Een doel met betrekking tot arbeid blijft dan ook uit, door het feit dat geen enkele respondent werk heeft en niet verwacht binnenkort aan werk te komen. Een van de respondenten wil graag een toekomst opbouwen voor zijn vrouw en hemzelf en om zijn familie in Somalië financieel te ondersteunen. De middelen die de respondenten denken te kunnen gebruiken om aan een baan te komen, beperken zich over het algemeen tot het bezoeken van uitzendbureaus. Verscheidene respondenten weten niet welke andere middelen ze kunnen gebruiken. Een respondent gaf te kennen dat ook het bezoeken van arbeidsbureaus en het reageren op advertenties tot de middelen behoren om aan werk te komen. Hij gaf meteen te kennen dat dit niet automatisch betekent dat het je kansen op een baan vergroot. Op zijn sollicitaties wordt vaak niet eens gereageerd.

Op de vraag welke middelen de gemeente zou moeten inzetten om hen aan een baan te helpen, werd een gevarieerd scala aan middelen opgesomd. De gemeente zou volgens de respondenten eerlijke en gelijke kansen voor allochtonen moeten creëren en de huidige kennis van allochtonen zou eerlijker beoordeeld moeten worden. Daarnaast moet de gemeente minder bureaucratisch worden. Verder moeten er niet zomaar cursussen gegeven worden, maar cursussen die aansluiten op de arbeidsmarkt. Sommige respondenten wisten niet of de gemeente hen ergens mee kon helpen, of wou helpen. Niet alleen de gemeente, maar ook de gewone burger (werkgever) moeten meer respect tonen voor erkende asielzoekers en leden van minderheden in zijn algemeenheid en ze een kans geven om zich te kunnen bewijzen.

6.2.2 Huisvesting

Percepties

Over het algemeen ervaren de Somalische respondenten een eigen huis als zeer belangrijk, zeker na een periode in een opvangcentrum gewoond te hebben. Het wonen in een opvangcentrum werd door de meeste respondenten als stressvol ervaren. Ziektes, ruzies, gebrek aan privacy worden als hoofdoorzaken hiervoor gegeven. De meeste respondenten geven aan het niet belangrijk te vinden waar ze precies in Tilburg wonen, als er maar goede voorzieningen in de buurt zijn. De woonplaatsen van de respondenten zijn nogal verspreid over Tilburg. De meeste respondenten geven aan dat de wijk waar ze wonen gemengd is; er wonen zowel Nederlanders als allochtonen.

Huisvesting wordt door de respondenten als een belangrijke factor voor integratie gezien. De meeste respondenten ervaren de wijken waarin ze woonachtig zijn als positief voor de inburgering in de Tilburgse samenleving. In het algemeen wordt deze positieve waardering in verband gebracht met Nederlandse burenen waarmee de Nederlandse taal gesproken kan worden en waardoor, Nederlandse gewoonten geleerd kunnen worden. Een andere factor zijn de voorzieningen die in de wijken aanwezig zijn. Eén respondent geeft aan dat de buurt waar hij woont niet tot integratie leidt, aangezien hij Nederlanders als gesloten mensen ervaart die hem en andere Somaliërs in het algemeen vreemd en niet te vertrouwen vinden. Verder vinden alle respondenten de huizen waarin ze wonen redelijk tot goed en betaalbaar (met huursubsidie). De meeste respondenten - op een na - werden niet in de gelegenheid gesteld een woning te kiezen, maar kregen die aangewezen. Dit aanwijssysteem wordt door de respondenten gerelateerd aan de afvloeiing uit de Regeling Opvang Asielzoekers (ROA).

(Beleids)visies

De meeste respondenten zijn tevreden over de huizen en wijken waarin ze wonen en hebben over het algemeen geen woonwensen die ze gerealiseerd willen zien. Eén respondent geeft aan dat hij graag burenen wil hebben die hem vertrouwen, maar meent dat de gemeente en hijzelf niets hier aan kunnen doen. De burenen moeten zelf de moeite nemen om anderen te leren kennen. Een andere respondente geeft aan dat er meer speelaangelegenheden voor de kinderen in de wijk moeten komen. Zij denkt dat ze samen met de burenen dit gerealiseerd zou kunnen krijgen, maar door minderwaardigheidsgevoelens durft ze zelf geen actie te ondernemen. Het is volgens haar de taak van de gemeente om dit probleem op te lossen, maar zij twijfelt of dit wel zal gebeuren aangezien de gemeente zo bureaucratisch is en het aantal kinderen in haar wijk niet hoog is.

6.2.3 Onderwijs

Percepties

De maatschappelijke sfeer van onderwijs wordt door alle Somalische respondenten als zeer belangrijk beschouwd. Het vormt voor de respondenten de bron om de Nederlandse taal te leren, geeft toegang tot een opleiding en is een voorwaarde om aan werk te komen, zeker als je uit een ander land komt. Onderwijs wordt dan ook als een van de belangrijkste integratiefactoren gezien. De redenen die aangegeven worden voor het belang hiervan zijn: onderwijs als voorwaarde om aan werk te komen, een middel om in contact te komen met anderen, een mogelijkheid om het nivo waarop je bij aankomst begonnen bent te verhogen, als middel om bepaalde basisvaardigheden aan te leren en de mogelijkheid geaccepteerd te worden. De respondenten volgen op het moment geen van allen een educatie-programma of opleiding. Ze hebben allemaal wel de volwasseneducatie volbracht, waar ze over het algemeen taallessen en enkelen tevens basisvaardigheden en/of een vervolgopleiding gevolgd hebben. De Nederlandse taalniveaus die de respondenten behaald hebben, liggen tussen de niveaus twee en vier. In totaal kunnen er vijf niveaus behaald worden. De respondenten achten de behaalde niveaus voldoende om te kunnen werken of om een opleiding te volgen. Sommigen willen wel nog niveaus bijhalen, terwijl anderen van plan zijn een opleiding te gaan volgen om hun kansen op de arbeidsmarkt te verbeteren. Alle respondenten hebben ten minste de middelbare school in eigen land afgerond.

De gevolgde opleidingen worden door de respondenten als zeer positief ervaren. De opleidingen hebben volgens de respondenten in combinatie met hun inzet tot goede resultaten geleid. De respondenten verwachten dat ze ondanks de gevolgde opleiding toch geen (toegepast) werk zullen vinden. De respondenten die kinderen hebben, zijn over het algemeen tevreden met de scholen. Vaak wordt aangegeven dat hun kinderen intelligent zijn en snel leren, met als gevolg dat het goed gaat met de kinderen op school. De ouders vinden het niet van belang hoe de samenstelling van de leerlingen op de school is.

(Beleids)visies

De doelen die de respondenten met het volgen van onderwijs voor zowel hun kinderen als zichzelf beogen, zijn het vinden van een goede baan, het afkomen van de uitkering, het creëren van betere kansen voor zichzelf en hun kinderen en een betere toekomst. Tevens zijn er respondenten die geen doel hebben met betrekking tot onderwijs, aangezien ze alle hoop opgegeven hebben om aan een baan te komen. De respondenten geven over het algemeen aan dat ze eraan twijfelen of een opleiding de mogelijkheden tot een verbeterde positie op de arbeidsmarkt zal garanderen. Als reden voor dit pessimisme wordt aangegeven dat familieleden/kennissen die al een opleiding genoten hebben, nog steeds afhankelijk van een uitkering zijn. Met betrekking tot de mogelijkheden op de arbeidsmarkt en toekomstperspectieven van hun kinderen in deze samenleving zijn de respondenten optimistischer.

De meeste respondenten denken niet over middelen te beschikken om de doelen te realiseren. Verschillende respondenten weten niet wat ze nog kunnen/moeten doen om de doelen te realiseren.

Een aantal respondenten is tevens van mening dat de gemeente hen verder niet kan of wil helpen om de doelen te realiseren, terwijl anderen meer informatie van de gemeente (cursussen) wensen te ontvangen.

Een respondent geeft aan dat door zijn best te doen hij de opleiding die hij wenst te volgen met succes kan afronden. Verder geeft hij aan dat de gemeente hem kan helpen door hem een studiefinanciering te geven en de Somaliërs als een aparte groep te benaderen. Met betrekking tot de realisering van de voor de kinderen beoogde doelen zijn de ouders van mening dat door motivatie, helpen met huiswerk, bibliotheekbezoek, het onderhouden van contacten met de school en het stellen van disciplinaire regels de doelen gerealiseerd kunnen worden. De ouders geven ook aan dat het niet altijd even gemakkelijk is om deze taken te volbrengen, omdat zij zelf vaak in problemen verkeren.

6.2.4 Conclusie

Uit de resultaten van de interviews met Somaliërs kan geconcludeerd worden dat de Somalische respondenten arbeid als de belangrijkste factor beschouwen om in de nieuwe samenleving te integreren. De respondenten hebben allen geen betaalde baan. De slechte integratie in het arbeidsleven leidt tot demoralisering en apatie. De respondenten hebben dan ook weinig doelen voor ogen en hebben het gevoel alles gedaan te hebben om aan een baan te komen. Het vertrouwen in het oplossingsvermogen van de gemeente wordt door de respondenten als gering ervaren.

In tegenstelling tot de sfeer van arbeid zijn de respondenten over het algemeen tevreden met de integratie via huisvesting. Deze tevredenheid komt door de faciliteiten in de wijken en de burens waarnaast de respondenten woonachtig zijn. Door de tevredenheid blijven (beleids)visies beperkt.

Met betrekking tot de sfeer van onderwijs kan er eveneens tevredenheid geconstateerd worden. De respondenten zijn zeer te spreken over de kwaliteit en de vele mogelijkheden die het onderwijssysteem hen biedt. De link van onderwijs met de arbeidsmarkt leidt echter tot grote teleurstelling bij de respondenten. De respondenten geven aan dat zij, ondanks hun eigen situatie en positie in deze samenleving, de toekomstperspectieven van hun kinderen in deze maatschappij positief zien.

De uiteindelijke conclusie is dat er sprake lijkt van een matige tot slechte integratie van de Somaliërs in de Tilburgse samenleving. Deze matige tot slechte integratie van deze groep in de Tilburgse samenleving komt grotendeels door een slechte arbeidsmarktpositie van deze groep. Ondanks de tevredenheid met betrekking tot de sfeer van onderwijs leidt dit niet tot de verwachtingen dat onderwijs een garantie voor een baan.

6.3 Percepties en (beleids)visies van de ex-Joegoslavische respondenten

Inleiding

Voor de opsporing van de percepties en (beleids)visies van de ex-Joegoslaven zijn er zes individuele interviews afgenomen. Via de Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg zijn de adressen van twee ex-Joegoslavische gezinnen verkregen.

Deze respondenten gaven de adressen van andere landgenoten die graag mee wilden doen aan een interview. De afspraken met de respondenten voor de interviews werden telefonisch gemaakt. Om de betrouwbaarheid van de antwoorden te garanderen, werd elke respondent individueel geïnterviewd.

De eerste twee respondenten werden bij de Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg geïnterviewd. Het interview met twee andere respondenten werd thuis afgenomen en de twee laatste interviews met de respondenten uit ex-Joegoslavië vonden plaats bij het Dag/Avond College. De respondenten uit de twee gezinnen werden afzonderlijk van elkaar geïnterviewd en dus per gezin als twee verschillende respondenten benaderd. Bij de groep ex-Joegoslaven zijn in plaats van vijf respondenten zes respondenten geïnterviewd. Dit omdat na het laatste interview op het Dag/Avond College een ex-Joegoslaaf zich vrijwillig aanbood om zijn percepties en (beleids)visies omtrent integratie in de Tilburgse samenleving kenbaar te maken.

De verschillende interviews werden in de weken 48 en 49 afgenomen. De duur van een interview was gemiddeld twee uur. De interviews werden volledig in het Nederlands afgenomen, aangezien geen enkel van de respondenten een andere taal dan de eigen taal (moedertaal) en de Nederlandse taal machtig waren. Bij twee respondenten diende de oudste dochter die de Nederlandse taal goed beheerst als tolk. De gesprekken verliepen zeer positief en de respondenten waren zeer openhartig bij het beantwoorden van de vragen. Door de soms hoog oplopende emoties was het moeilijk voor de respondenten om uitsluitend antwoord te geven op de gestelde vragen. Tevens werden een aantal vragen herhaald om de betrouwbaarheid en validiteit te waarborgen.

Voordat over wordt gegaan tot het weergeven van de percepties en (beleids)visies van ex-Joegoslavische respondenten, zal de omschrijving gegeven worden die deze groep aan het begrip integratie geeft. De groep ex-Joegoslavische respondenten zien integratie als het kunnen omgaan met de mensen in het nieuwe land, het kunnen volgen van onderwijs, tevreden zijn in het nieuwe land, dezelfde rechten en plichten hebben als de andere burgers, zich aanpassen aan de Nederlandse gewoonten en de inburgering in het nieuwe land.

6.3.1 Arbeid

Percepties

De respondenten vinden het verrichten van arbeid zeer belangrijk. De redenen die de respondenten hiervoor geven, lopen uiteen van: een leven zonder werk betekent niets, arbeid behoort bij een normaal leven, arbeid geeft zekerheid, zonder arbeid heeft men weinig inkomsten tot het niet kunnen verwerven van een positie in de maatschappij zonder arbeid. Arbeid wordt tevens als een belangrijke of zelfs als de belangrijkste factor gezien om in een nieuwe samenleving te kunnen integreren.

De respondenten geven aan dat door middel van arbeid een mens in alle andere aspecten van een land kan integreren en in contact kan komen met andere mensen, een bijdrage kan leveren aan de Tilburgse gemeenschap en dat door het verrichten van arbeid mensen meer rechten kunnen verwerven, met als gevolg een snellere integratie.

Op de vraag of de respondenten zelf of iemand in de familie of kennissenkring een baan heeft, wordt over het algemeen negatief gereageerd. Een van de respondenten geeft te kennen dat hij twee kennissen heeft met een vaste baan. De oorzaken die de respondenten geven voor het feit dat zijzelf en anderen in de eigen kring geen baan hebben, zijn: het nog niet afgerond hebben van de volwasseneducatie - dus onvoldoende beheersing van de taal - het niet kunnen vinden van passend werk, de voorrangpositie van de Nederlanders op de arbeidsmarkt, het algemeen tekort aan banen, en de verschillende statussen van ex-Joegoslaven welke inhouden dat enkelen wel en anderen geen toegang tot de arbeidsmarkt hebben. Twee respondenten geven aan niet te kunnen werken omdat de een arbeidsongeschikt is en de andere een Voorlopige Vergunning Tot Verblijf (VVTV) heeft en gefaseerd mag integreren. Deze laatste respondent geeft aan eerst een gedegen opleiding te willen volgen om zijn mogelijkheden op de arbeidsmarkt te vergroten. De gevolgen van het niet hebben van een baan wordt door de respondenten ervaren als het beleven van moeilijke tijden. Deze moeilijke tijden worden in verband gebracht met het niet kunnen verwezenlijken van de eerder genoemde punten bij het belang van werken, de afhankelijkheid van een uitkering met als gevolg het niet kunnen participeren (ook de kinderen) in verschillende activiteiten, tot het in de marge van de samenleving geplaatst zijn, het ontbreken van toekomstperspectieven en het niet kunnen bijdragen aan een goede opleiding voor de kinderen. Een aantal respondenten geeft aan pessimistisch te zijn over het vinden van een baan op het niveau. Dit is te wijten aan het feit dat ze al een bepaalde leeftijd bereikt hebben en nooit de Nederlandse taal zodanig machtig zullen zijn om aan een baan op eigen niveau waarmee ze het land van herkomst verlaten hebben, te komen. De geïnterviewden geven - op een na - allemaal aan in hun eigen land gewerkt te hebben, wat volgens hen de situatie en de gevolgen alleen maar verergert.

(Beleids)visies

De doelstellingen die de ex-Joegoslavisch respondenten hebben met betrekking tot integratie via de maatschappelijke sfeer van arbeid betreffen de afronding van het volwasseneducatieprogramma waarmee ze momenteel bezig zijn en het vinden van werk op eigen niveau. De meeste respondenten achten het van essentieel belang om eerst de Nederlandse taal goed te beheersen. De middelen die de ex-Joegoslaven denken in te zetten om een baan op eigen niveau te krijgen na de voltooiing van het volwasseneducatieprogramma, zijn het volgen van cursussen ter voorbereiding op de arbeidsmarkt, het persoonlijk benaderen van instanties, bedrijven, arbeidsbureaus en uitzendbureaus, het solliciteren op vacatures en het opbouwen van een netwerk.

Volgens de respondenten zou de gemeente bedrijven strenger moeten aansporen tot in dienst nemen van meer allochtonen. Daarnaast zou de gemeente goede passende banen moeten creëren bijvoorbeeld in de vorm van projecten die aansluiten op de opleidingen/cursussen, zich meer moeten inleven in allochtonen en meer advies moeten geven in verband met de arbeidsmarkt en een soort proeftijd moeten instellen om na te kunnen gaan of de personen in kwestie aan de gestelde eisen voor een baan op eigen niveau voldoen.

6.3.2 Huisvesting

Percepties

De maatschappelijke sfeer van huisvesting wordt door alle ondervraagden als zeer belangrijk beschouwd. De respondenten geven aan dat een eigen woning van essentieel belang is voor de privacy van het gehele gezin en zeker als je in een ROA-huis gewoond hebt. Voor een aantal respondenten is een eigen woning zelfs even belangrijk als het hebben van een baan. De groep ex-Joegoslaven vinden het over het algemeen belangrijk hoe de samenstelling van de bewoners in een wijk is. Dit is met het oog op de integratie. Het feit dat men (veel) behulpzame Nederlandse burens heeft, draagt bij tot een snellere integratie in de nieuwe samenleving; de Nederlandse taal en gewoonten worden dan sneller aangeleerd. Een ander punt dat de respondenten van belang vinden, is dat er goede faciliteiten zijn in de buurt. Aangezien de respondenten niet over een auto beschikken, zijn ze op het openbaar vervoer of de fiets aangewezen. Hierdoor neemt het belang van goede faciliteiten zoals onderwijs, openbaar vervoer, winkels, gemeentelijke instellingen, (culturele) activiteiten in de wijk of buurt toe. De respondenten zijn in het algemeen verspreid over Tilburg gehuisvest en zeer tevreden met de faciliteiten in de wijk waar ze wonen en geven aan dat de kinderen het naar hun zin hebben. Een aantal respondenten geeft aan dat de huizen iets groter zouden kunnen zijn, maar over het algemeen wel betaalbaar zijn met een huursubsidie.

Het zijn met name de respondenten die in Tilburg-Noord woonachtig zijn die meer kritiek leveren over het tekort aan faciliteiten en de grote concentratie van minderheden in Tilburg-Noord. Deze respondenten geven aan dat het feit dat ze in Tilburg-Noord wonen op zich geen probleem is, maar de concentratie van allochtonen hen het gevoel geeft dat de gemeente allochtonen ergens samen wil plaatsen en/of wil isoleren. De gevolgen die door de respondenten aan het tekort aan faciliteiten en de concentratieproblematiek gekoppeld worden, zijn het gevoel van geïsoleerd/eenzaam zijn, een gebrekkige taalontwikkeling, het moeizaam aanleren van de Nederlandse gewoonten en de bemoeilijking van het integratieproces van kinderen. Alle respondenten geven aan dat de woning waarin ze wonen, aangewezen is in verband met de afvloeiing uit de ROA-regeling.

(Beleids)visies

In zijn algemeenheid zijn de respondenten zeer tevreden met hun huidige woonsituatie en hebben dan ook weinig woonwensen. De wensen blijven derhalve beperkt tot meer speeltuinen in de wijk voor de kinderen, meer aanleg van parken, meer schone straten en minder fietsendiefstal. De respondenten geven aan dat ze niet over de middelen beschikken om dit te realiseren. In tegenstelling tot de groep die tevreden is met de wijk waarin ze wonen, beogen de respondenten die woonachtig zijn in Tilburg-Noord de volgende doelen: meer activiteiten in Tilburg-Noord; meer faciliteiten, instellingen voor ontspanning en cultuur, enzovoorts. Ook deze subgroep geeft te kennen niet over middelen te beschikken om de doelen te realiseren. Alle respondenten vinden dit de taak van de gemeente.

De respondenten achten het noodzakelijk dat er meer faciliteiten in Tilburg-Noord gecreëerd worden en minder activiteiten geconcentreerd zijn in bepaalde andere delen van de stad. Bovendien vinden zij het belangrijk dat er strenger opgetreden wordt tegen criminaliteit. De gemeente dient zich volgens de respondenten actiever op te stellen en zich meer te verdiepen inzake de behoeften van alle bewoners.

6.3.3 Onderwijs

Percepties

De respondenten zien het volgen van onderwijs als een voorwaarde om in de nieuwe samenleving te integreren. Onderwijs wordt gezien als middel voor ontplooiing van de mens, om aan werk te komen, als voorwaarde voor een goede toekomst en om een plaats in de samenleving te krijgen. Door het volgen van onderwijs wordt men de Nederlandse taal machtig en dit leidt op zijn beurt tot het beter kunnen communiceren in de nieuwe samenleving en tot vergroting van kansen om aan een baan te komen. Praktisch alle ex- Joegoslavische respondenten volgen op het moment van interview het volwasseneducatie-programma. De respondenten zijn over het algemeen zeer tevreden over de kwaliteit van het volwasseneducatie-programma. Een algemeen probleem is dat verschillende respondenten in het eigen land hoog opgeleid waren. De respondenten zijn dan ook van mening dat de geringe waardering van hun diploma's in Nederland in combinatie met de taalproblematiek, persoonlijke problemen en leeftijd er toe leiden dat er nauwelijks of geen werk op eigen niveau te vinden is. Hierdoor zullen ze genoodzaakt zijn om zich te laten omscholen of werk op een veel lager niveau te accepteren. De respondenten met kinderen zijn redelijk tevreden over de kwaliteit van het onderwijs en de prestaties van de kinderen. De scholen waar de kinderen onderwijs volgen, zijn veelal scholen met een gemengde populatie van zowel autochtone als allochtone leerlingen. De ouders hebben hier over het algemeen geen moeite mee, maar vinden het belangrijk voor de ontwikkeling van de Nederlandse taal van hun kinderen, dat de kinderen in contact komen met autochtone kinderen. In tegenstelling tot de sombere toekomstperspectieven die de respondenten voor hun zelf voor ogen hebben, zien zij meer toekomstmogelijkheden voor hun kinderen in deze samenleving.

(Beleids)visies

Het algemene doel dat de respondenten met betrekking tot de sfeer van onderwijs beogen, is het uiteindelijk krijgen van een baan en een 'goede' toekomst voor zichzelf en voor hun kinderen.

De doelen die de respondenten zich stellen inzake het onderwijs variëren van een zo goed mogelijke beheersing van de Nederlandse taal, het zoveel mogelijk volgen van cursussen tot het zich om- of bij laten scholen. Met betrekking tot de kinderen zijn de respondenten van mening dat door motivatie van hun kant, het geven van adviezen, en het helpen met huiswerk de toekomstperspectieven bereikt kunnen worden.

De respondenten denken dat de gemeente hen kan helpen door meer banen te creëren, goede studiemogelijkheden te scheppen en studiefinanciering aan gemotiveerde en gezonde mensen te geven, door meer informatie te verstrekken over cursussen en opleidingsmogelijkheden en door meer nadruk te leggen op de rechten van erkende asielzoekers en niet slechts op de plichten.

6.3.4 Conclusie

De meerderheid van de groep ex-Joegoslavische respondenten legt het accent op de maatschappelijke sfeer arbeid. Een aantal respondenten van deze groep vindt tevens de maatschappelijke sfeer huisvesting erg belangrijk. De meeste respondenten bevinden zich in de voorbereidingsfase voor de toetreding op de arbeidsmarkt. Ondanks de voorbereidingsfase zijn niet alle respondenten optimistisch ten aanzien van het vinden van een baan na de voltooiing van het volwasseneducatie-programma. Verwezen wordt naar landgenoten die na de voltooiing van het volwasseneducatie-programma of een opleiding nog geen gepast werk hebben.

De respondenten zijn over het algemeen tevreden ten aanzien van integratie via de maatschappelijke sfeer huisvesting. Goede faciliteiten, evenwicht in de samenstelling van de bewoners in de wijken zijn de voornaamste redenen hiervoor. Dit geldt niet voor de respondenten die woonachtig zijn in Tilburg-Noord. De samenstelling van de bewoners, tekort aan faciliteiten en het leefklimaat in Tilburg-Noord worden als belemmerende factoren gezien voor het integratieproces.

Met betrekking tot de maatschappelijke sfeer onderwijs wordt over het algemeen een tevredenheid geconstateerd, maar men geeft aan toch vrees te hebben voor de overgang naar de arbeidsmarkt. De doelen en middelen met betrekking tot deze sfeer blijven op het moment beperkt tot het zich zo goed mogelijk voorbereiden op de toetreding van de arbeidsmarkt. De respondenten zijn optimistisch betreffende de toekomstperspectieven van hun kinderen in deze samenleving.

Het is nog prematuur om conclusies te trekken over de integratie van deze groep door middel van de drie maatschappelijke sferen in de Tilburgse samenleving, aangezien zij nog in een voorbereidingsfase verkeren op de toetreding van de arbeidsmarkt vanwege hun relatief nog korte verblijf in Nederland.

6.4 Conclusies ten aanzien van beide groepen respondenten

Uit de resultaten van de interviews met de erkende asielzoekers kan geconcludeerd worden dat zowel de groep Somalische als ex-Joegoslavische respondenten de drie maatschappelijke sferen van integratie belangrijk vinden.

Per maatschappelijke sfeer zijn zowel verschillen als overeenkomsten in de percepties en (beleids)visies te constateren.

Deze verschillen en overeenkomsten zullen in deze conclusie uiteengezet worden en in hoofdstuk zeven uitgediept en vergeleken worden met de percepties en (beleids)visies van de gemeente.

De maatschappelijke sfeer van arbeid wordt door beide groepen als de belangrijkste factor voor integratie in een nieuwe samenleving gezien. De argumenten die hiervoor gegeven worden, vertonen veel overeenkomsten. Geen enkele geïnterviewde verricht op dit moment betaald werk en zij kennen nauwelijks mensen in de eigen omgeving die wel een baan hebben. De oorzaken die aangegeven worden voor het feit dat zijzelf, familieleden en kennissen geen werk hebben, vertonen veel gelijkenis. De groep ex-Joegoslaven geeft als belangrijkste oorzaak aan dat ze het volwasseneducatie-programma nog niet afgerond hebben en dus in feite nog niet klaar zijn voor de toetreding tot de arbeidsmarkt. De groep Somaliërs is pessimistischer met betrekking tot de toekomst en ervaart meer gevoelens van demotivatie, minderwaardigheid en apatie dan de groep Ex-Joegoslaven. De Somalische respondenten verwachten over het algemeen niet aan werk te zullen komen, terwijl de ex-Joegoslavische respondenten minder pessimistisch zijn en zich voornamelijk concentreren op de voorbereiding op de toetreding op de arbeidsmarkt. Er valt tevens een verschil te constateren tussen middelen die beide groepen denken te kunnen gebruiken om aan werk te komen. De Somalische respondenten zijn beduidend minder op de hoogte van de verschillende mogelijkheden om aan werk te komen dan de ex-Joegoslavische respondenten. Tussen de activiteiten die volgens beide groepen door de gemeente ondernomen moeten worden om hen aan een baan te helpen zijn er veel overeenkomsten, alhoewel de groep Somalische respondenten duidelijk minder in de wil en capaciteit van de gemeente gelooft om hen aan een baan te helpen.

Beide groepen respondenten ervaren het hebben van een eigen woning van essentieel belang en zeker na een periode in een opvanghuis gewoond te hebben. Voor enkele ex-Joegoslavische respondenten is het hebben van een eigen woning zelfs even belangrijk als het hebben van een baan. De ex-Joegoslavische respondenten geven duidelijk aan dat de samenstelling van de bewoners in een wijk met het oog op integratie heel belangrijk is. Beide groepen geven aan dat het hebben van faciliteiten in de wijk waar ze wonen heel belangrijk is en vinden dat de huizen waarin ze wonen betaalbaar zijn met een huursubsidie. De Somalische respondenten vinden het overigens niet belangrijk waar ze precies in Tilburg wonen. Over het algemeen kan er niet over concentratie van de geïnterviewden in bepaalde wijken gesproken worden. Enkele ex-Joegoslavische respondenten die in Tilburg-Noord woonachtig zijn, leveren kritiek ten aanzien van de concentratie van allochtonen aldaar en het tekort aan faciliteiten. Dit in tegenstelling tot de Somalische respondenten die in Tilburg-Noord wonen. Geconstateerd kan worden dat er over het algemeen een tevredenheid heerst met betrekking tot de huisvesting onder beide groepen respondenten en er weinig woonwensen zijn. Dit geldt niet voor de ex-Joegoslavische respondenten die in Tilburg-Noord woonachtig zijn. Zowel de Somalische- als de ex-Joegoslavische respondenten denken niet over de middelen te beschikken om de gewenste veranderingen te realiseren, maar zijn van mening dat dit de taak van de gemeente is. Tevens valt er bij de Somalische respondenten wantrouwen te constateren met betrekking tot de wil van de gemeente om de veranderingen te realiseren.

De maatschappelijke sfeer van onderwijs wordt tevens door beide groepen erkende asielzoekers als belangrijke voorwaarde voor integratie gezien. De redenen die hiervoor gegeven worden, vertonen veel gelijkenis. Beide groepen leggen een link tussen onderwijs en de arbeidsmarkt, maar zijn teleurgesteld of vrezen dat dit in de praktijk niet veel zal opleveren.

Tevens wordt er een grotere pessimisme bij de groep Somalische respondenten geconstateerd. De Somalische respondenten hebben allen het volwasseneducatie-programma voltooid, terwijl de ex-Joegoslavische respondenten nog bezig zijn met het volgen van het volwasseneducatie-programma. Alle twee de groepen respondenten zijn tevreden over de kwaliteit van de gevolgde opleidingen en de kwaliteit van de scholen waar hun kinderen op zitten. Het opleidingsniveau van de ex-Joegoslavische respondenten is beduidend hoger dan bij de groep Somaliërs. Er wordt door beide groepen respondenten een link gelegd tussen onderwijs en arbeidsmarkt, en ze hopen dat de toekomstperspectieven voor hun kinderen en zichzelf goed zijn. De Somalische respondenten zijn pessimistischer dan de groep ex-Joegoslaven met betrekking tot de realisering van dit doel. De Somalische respondenten denken in mindere mate over middelen te beschikken om het gestelde doel te realiseren dan de ex-Joegoslavische respondenten. Beide groepen vinden het de taak van de gemeente om om de doelen te realiseren, alhoewel de groep Somalische respondenten tevens hier minder vertrouwen heeft in de wil en capaciteit van de gemeente om deze problemen op te lossen. Over de middelen die door de gemeente ingezet moeten worden, vallen er weinig verschillen te constateren.

HOOFDSTUK 7 BASISASSUMPTIES VAN DE GEMEENTELIJKE ACTOREN EN ERKENDE ASIELZOEKERS MET BETREKKING TOT INTEGRATIE

7.1 Inleiding

In de hoofdstukken vijf en zes zijn de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en de erkende asielzoekers uiteengezet op het gebied van integratie via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs. Zoals beschreven in hoofdstuk vier zullen de opgespoorde percepties en de beleidsvisies - niveau 2 en 3 van het ui-model van Schein - met elkaar vergeleken worden om vervolgens de basisassumpties - niveau 1 van het ui-model van Schein - van de beleidsactoren en de erkende asielzoekers te achterhalen. De percepties en beleidsvisies van elke maatschappelijke sfeer zullen afzonderlijk met elkaar vergeleken worden, om de verschillen en overeenkomsten tussen de percepties en beleidsvisies van enerzijds de gemeente en anderzijds van de erkende asielzoekers te achterhalen. De afleiding van de basisassumpties zal zich voornamelijk concentreren op de opvattingen die de twee groepen actoren hebben met betrekking tot het mensbeeld van erkende asielzoekers in relatie tot een maatschappelijke sfeer en de taak van de gemeente Tilburg met betrekking tot een maatschappelijke sfeer. Nadat de basisassumpties afgeleid zijn, zullen de verschillen en overeenkomsten tussen de basisassumpties tussen enerzijds de gemeente en anderzijds de erkende asielzoekers beschreven worden. Tevens zal er gekeken worden naar de samenhang en relaties tussen de basisassumpties per actor voor de drie maatschappelijke sferen, waardoor een overkoepelende basisassumptie per actor kan worden afgeleid.

Tenslotte moet worden opgemerkt dat er geen onderscheid gemaakt zal worden tussen de erkende asielzoekers wat betreft hun afkomst. De respondenten zullen als een groep worden beschouwd teneinde de verschillen en overeenkomsten in de basisassumpties tussen deze groep en de gemeente weer te geven.

7.2 Vergelijking van de percepties en (beleids)visies

Inleiding

Alvorens over te gaan tot de vergelijkingen van de percepties en beleidsvisies met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs, zullen eerst de samenstellende delen van de percepties, beleidsvisies en de basisassumpties kort toegelicht worden.

Een perceptie is het geheel van oorzaken en gevolgen op een bepaald beleidsgebied dat moet worden waargenomen en dat door specifieke normbeelden als problematisch beschouwd kan worden.

Een beleidsvisie zijn de doelen die een actor wenst te bereiken op een bepaald beleidsgebied, en de middelen die volgens de actor ingezet dient te worden ter realisering van de doelen.

Een basisassumptie geeft de kern van een cultureel systeem of groep aan. Deze kern bepaalt de meer concrete oriëntaties en waardenpatronen in een specifiek groeps- of organisatieverband die tot de concrete handelingen leidt.

De overeenkomsten en verschillen tussen de percepties en beleidsvisies van enerzijds de gemeente en anderzijds de erkende asielzoekers zullen per maatschappelijke sfeer beschreven worden.

7.3 *Overeenkomsten en verschillen tussen de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en de erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sfeer van arbeid*

7.3.1 *Overeenkomsten en verschillen in percepties*

Overeenkomsten

- De maatschappelijke sfeer van arbeid wordt door alle twee de groepen actoren als de belangrijkste factor van integratie gezien.
- Deelname aan het arbeidsproces wordt in verband gebracht met een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de maatschappij, participatie in maatschappelijke verbanden en financiële onafhankelijkheid.
- Een zwakke arbeidsmarktpositie wordt veroorzaakt door gebrekkige taalvaardigheid/opleiding en discriminatie door werkgevers. Deze zwakke arbeidsmarktpositie leidt tot beperking van het economisch draagvlak en tot afhankelijkheid en sociale desintegratie van erkende asielzoekers in de gemeente Tilburg.

Verschillen

- De Somaliërs en ex-Joegoslaven zien tevens als oorzaak van de zwakke arbeidsmarktpositie leeftijd en de onderwaardering van behaalde diploma's in het land van herkomst en als gevolg hiervan hebben zij een gebrek aan toekomstperspectief en een pessimisme met betrekking tot het ooit vinden van werk.
- De gemeente acht een tekort aan informatie over mogelijkheden op de arbeidsmarkt en onderwijsuitval als oorzaken van de slechte arbeidsmarkt. De gevolgen zijn maatschappelijke verspilling en het verliezen van sociale contacten.

7.3.2 Overeenkomsten en verschillen in beleidsvisies

Overeenkomsten

- De overeenkomsten tussen de middelen die ingezet worden om de positie op de arbeidsmarkt van de erkende asielzoekers te verbeteren, zijn: contact met uitzendorganisaties en arbeidsbureau's, volwasseneducatie en bijscholing, aansporen van bedrijven en instellingen om meer allochtonen in dienst te nemen en het verschaffen van meer informatie omtrent de arbeidsmarkt.

Verschillen

- Het doel van de gemeente is de bestrijding van de grote werkloosheid. De middelen die hiervoor ingezet kunnen worden, zijn overleg met verschillende instanties die naast de arbeids- en uitzendbureaus op een of andere wijze een bijdrage kunnen leveren aan de verbetering van de arbeidsmarktpositie van de erkende asielzoekers, stimulering etnisch ondernemerschap, inzetten van financiële middelen, intensivering van de voortrekkersrol van de gemeente zelf als werkgever en de invoering van het inburgeringstraject.
- Het doel van Somalische en ex-Joegoslavische respondenten is het betreden: van de arbeidsmarkt, alhoewel de groep Somalische respondenten de hoop opgegeven hebben. De respondenten denken aan de volgende middelen om de arbeidsmarkt te betreden, solliciteren op vacatures, bedrijven/instellingen moeten een proeftijd instellen om mensen de kans te geven zich te bewijzen en de cursussen moeten aansluiten op een baan. Volgens deze groep moet de gemeente eerlijke en gelijke kansen voor iedereen creëren, discriminatie onder de werkgevers bestrijden, meer werkprojecten opstarten en zich meer inleven in de situatie van de verschillende groepen minderheden afzonderlijk.

7.4 *Overeenkomsten en verschillen tussen de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sfeer van huisvesting*

7.4.1 *Overeenkomsten en verschillen in percepties*

Overeenkomsten

- De gemeente en de groep ex-Joegoslaven vinden het van belang hoe de samenstelling van de bewoners in een wijk is en wat voor faciliteiten en maatschappelijke voorzieningen er in de buurt aanwezig zijn. Dit laatste geldt ook voor de groep Somalische respondenten.

Verschillen

- Zowel de gemeente als de ex-Joegoslavische respondenten woonachtig in Tilburg-Noord wijzen op een concentratie van minderhedengroepen in Tilburg-Noord. De gevolgen hiervan zijn isolatie van bepaalde groepen en vertraging van het integratieproces.
- Naast de geconstateerde concentratie in Tilburg-Noord, constateert de gemeente elders in Tilburg concentratie van minderheden en een ongunstig leefklimaat. De oorzaken daarvan zijn het bewust kiezen voor lage huurwoningen, relatief gezien grote groei van de allochtone bevolking en tekort aan grote woningen, discriminatie door huiseigenaren, verwaarloosde woningen, onveilige buurten uit sociaal en verkeerstechnisch oogpunt en vervuilde straten. De gevolgen die de gemeentelijke actoren hiermee in verband brengen, zijn concentratie van minderheden in bepaalde buurten en verwaarloosde woonomgevingen.
- Over het algemeen zijn de Somalische en ex-Joegoslavische respondenten zeer tevreden over de huisvesting, zeker na een periode in een opvanghuis gewoond te hebben.

7.4.2 *Overeenkomsten en verschillen in beleidsvisies*

Verschillen

- De Somalische en ex-Joegoslavische respondenten hebben over het algemeen weinig woonwensen. Deze groep wenst meer speelaangelegenheden voor de kinderen, meer parken, schone straten en minder kleine criminaliteit. De ex-Joegoslavische respondenten woonachtig in Tilburg-Noord hebben als doel meer faciliteiten en instellingen voor ontspanning en cultuur. Volgens de respondenten is het de taak van de gemeente om deze doelen te verwezenlijken.

- De gemeente heeft als doelstelling, de huisvesting van als problematisch beschouwde groepen nader te sturen en het streven naar een goedewoonomgeving. De gemeente noemt als middelen een nieuw woonruimteverdelingssysteem (passendheidstoets of inplaatsingsbeoordeling), projectvoorstellen met een samenhangende aanpak en in samenwerking met de bewoners de dagelijkse leefomgeving verbeteren.

7.5 *Overeenkomsten en verschillen tussen de percepties en beleidsvisies van de gemeentelijke actoren en de erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sfeer van onderwijs*

7.5.1 *Overeenkomsten en verschillen in percepties*

Overeenkomsten

- Onderwijs wordt gezien als belangrijke factor voor het verkrijgen van arbeid. Het normbeeld is dat onderwijs geldt als voorwaarde om de Nederlandse taal te leren, als middel voor ontplooiing en een opleiding te volgen en om aan duurzaam zinvol werk op eigen niveau te komen. Dit geldt voor zowel jongeren als (jong)volwassenen.

Verschillen

- Volgens de gemeente is er sprake van matige/slechte prestaties in het onderwijs. Dit leidt tot een zwakke startpositie op de arbeidsmarkt: het verschil in taalgebruik en alfabetiseringsgraad, verschil in opleidingsniveau, verschil in gerichte beroepsopleiding en sociale vaardigheid, cultuurverschillen, verschil in ondersteuning vanuit het gezin, discriminatie op school, verschil in sociaal-economisch milieus en woonomgevingen en aangeboren eigenschappen.
De gevolgen die de gemeente aan deze matige/slechte prestaties en zwakke start op de arbeidsmarkt verbindt, zijn een laag opleidingsniveau, achterstand in het onderwijsniveau en geringe schoolprestaties van allochtone jongeren in vergelijking met autochtone jongeren, verkleining van kansen op duurzaam en zinvol werk en mogelijkheden om zelfstandig maatschappelijk te participeren.
- Over het algemeen zijn de Somalische en ex-Joegoslavische respondenten tevreden over de opleidingen die ze gevolgd hebben of aan het volgen zijn. Dit geldt ook voor de scholen en opleidingen waar hun kinderen op zitten. De Somalische en ex-Joegoslavische respondenten koppelen onderwijs uitsluitend aan het vinden van werk en zijn daarover op basis van eigen ervaringen of van kennissen en familieleden vrij pessimistisch.

De oorzaken die de respondenten verbinden aan de matige doorstroming van onderwijs naar de arbeidsmarkt zijn: de taalproblematiek, leeftijd en lage waardering van de diploma's in Nederland. De gevolgen zijn het moeten accepteren van werk op een lager niveau, bijscholing of geen werk.

7.5.2 Overeenkomsten en verschillen in beleidsvisies

Overeenkomsten

- Het algemene doel is het krijgen van duurzaam zinvol werk.

Verschillen

- Het doel van de gemeente is de bestrijding van maatschappelijke achterstanden en het voorkomen van ontwikkelingsachterstanden. De middelen om de doelstellingen te realiseren zijn preventieve aanpak, integraal beleid, gezinsgerichte activiteiten en onderwijs in eigen taal.
- De respondenten denken door het volgen van cursussen en bij- of omscholing de doelen te kunnen realiseren. Over het algemeen zien de Somalische respondenten geen middelen om de beoogde doelstelling te realiseren. Voor de realisering van de beoogde doelen voor de kinderen zetten de respondenten middelen in zoals motivatie, bibliotheekbezoek, contact onderhouden met de scholen en het helpen met huiswerk. De gemeente moet volgens de respondenten meer informatie verlenen, goede studiemogelijkheden scheppen, voor financiering zorgen en meer accent leggen op de rechten van erkende asielzoekers.

7.6 Basisassumpties

In de vorige paragrafen werd een vergelijking getrokken tussen de percepties en beleidsvisies van enerzijds de gemeente en anderzijds van de erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs. In deze paragraaf zal aan de hand van de overeenkomsten en verschillen, de basisassumpties met betrekking tot het mensbeeld en de taak van de gemeente per maatschappelijke sfeer afgeleid worden. Uiteindelijk zal aan de hand van de basisassumpties een overkoepelende basisassumptie per actor afgeleid worden.

7.6.1 Basisassumpties van de gemeente Tilburg

Tabel 7.1: Basisassumpties van de gemeente Tilburg met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs.

	<i>Arbeid</i>	<i>Huisvesting</i>	<i>Onderwijs</i>
<i>Mensbeeld</i>	Potentiële arbeidskrachten die door culturele factoren een zwakke positie op de arbeidsmarkt hebben.	Bevolkingsgroep die door zowel persoonlijke keuzes als culturele factoren in bepaalde wijken terecht komen.	Bevolkingsgroep die uitsluitend via onderwijs de arbeidsmarktpositie kan verbeteren. Bevolkingsgroep die door culturele factoren matig presteren in het onderwijs.
<i>Taak gemeente</i>	Zorg dragen dat zoveel mogelijk erkende asielzoekers de arbeidsmarkt betreden.	Sturing en zorg in samenwerking met de doelgroep voor een betere spreiding en een aangenaam leefklimaat.	Zorg dragen voor een gunstige overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt. Voorkomen van ongelijke ontwikkeling en bestrijden van maatschappelijke achterstanden.

7.6.2 Basisassumpties van de erkende asielzoekers

Tabel 7.2: Basisassumpties van de erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs.

	<i>Arbeid</i>	<i>Huisvesting</i>	<i>Onderwijs</i>
<i>Mensbeeld</i>	Potentiële arbeidskrachten die door culturele factoren een zwakke positie op de arbeidsmarkt hebben.	Mensen die behoefte hebben aan rust en privacy. Mensen die behoefte hebben aan faciliteiten in de buurt.	Mensen die via onderwijs de arbeidsmarkt kunnen betreden en zich verder ontplooiën.
<i>Taak gemeente</i>	Hulp verlenen en zorg dragen voor de toetreding op de arbeidsmarkt.	Zorg dragen voor een aangenaam leefklimaat en omgeving.	Zorg dragen voor een betere overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt. Voorwaarden creëren voor ontwikkelingsmogelijkheden.

7.6.3 Overeenkomsten en verschillen in de basisassumpties

In de percepties en beleidsvisies tussen enerzijds de gemeente Tilburg en anderzijds de erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs zijn zowel overeenkomsten als verschillen geconstateerd. Over het algemeen kan gesproken worden van meer verschillen dan overeenkomsten tussen percepties en beleidsvisies van de twee groepen actoren.

Ondanks deze verschillen worden er veel overeenkomsten gevonden tussen de basisassumpties die aan de percepties en beleidsvisies ten grondslag liggen van de gemeente Tilburg en de erkende asielzoekers.

Arbeid

Met betrekking tot deze maatschappelijke sfeer is het opgevallen dat de twee groepen een vergelijkbaar mensbeeld hebben. Beide groepen zien de erkende asielzoekers als potentiële arbeidskrachten die door culturele factoren een zwakke arbeidsmarktpositie hebben. De gemeente wordt door de twee groepen beschouwd als de belangrijkste instantie die zorg dient te dragen voor een verbetering van de arbeidsmarktpositie.

Huisvesting

Bij deze maatschappelijke sfeer worden er zowel overeenkomsten als verschillen geconstateerd. Het mensbeeld van de gemeente is dat door persoonlijke keuzen en culturele factoren deze groep in bepaalde wijken terecht komt. De erkende asielzoekers zien zichzelf in verband met de maatschappelijke sfeer huisvesting als mensen die rust, privacy en faciliteiten in de wijk nodig hebben.

Zowel de gemeente als de erkende asielzoekers zien het als de taak van de gemeente zorg te dragen voor een aangenaam leefklimaat. Voor de gemeente is het samenwerken met de doelgroep tevens van belang.

Onderwijs

Ook bij de maatschappelijke sfeer onderwijs worden er overeenkomsten geconstateerd tussen de basisassumpties van de gemeente en de erkende asielzoekers. Het mensbeeld van beide groepen richt zich op de verbetering van de arbeidsmarktpositie van erkende asielzoekers via deze sfeer. De gemeente constateert een verband tussen culturele factoren en matige onderwijsprestaties.

Beide groepen als het kerngedachte bij de taak van de gemeente om te zorgen voor een positieve overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt. Tevens dient de gemeente zorg te dragen voor ontwikkelingssmogelijkheden op dit terrein.

7.6.4 Relaties, samenhang tussen de basisassumpties en overkoepelende basisassumpties

Nadat de overeenkomsten en verschillen tussen de basisassumpties van de gemeente Tilburg enerzijds en de erkende asielzoekers anderzijds met betrekking tot de drie maatschappelijke sferen in de vorige subparagraaf aan de orde zijn gesteld, zullen in deze subparagraaf de overkoepelende basisassumpties van de actoren afgeleid worden.

Bij het integratievraagstuk is het van belang te weten, in welke mate de overheid de betrokken groep of groepen nieuwkomers de mogelijkheid biedt een eigen groepsidentiteit te laten behouden dan wel te laten ontwikkelen. De mogelijkheid hiervoor, kan op een continuüm van drie beleidsdoelstellingen ondergebracht worden. Uiterst rechts op dit continuüm is er sprake van assimilatie. Assimilatie is een beleid dat nauwelijks of geen ruimte aan de nieuwkomers biedt voor het behouden dan wel ontwikkelen van een eigen groepsidentiteit. Uiterst links op dit continuüm wordt er gesproken van pluralisme. Dit beleid biedt veel ruimte aan nieuwkomers inzake het behouden dan wel ontwikkelen van een eigen groepsidentiteit. Het beleid dat streeft naar een evenwicht tussen assimilatie en pluralisme, biedt de nieuwkomers op sommige gebieden een zekere ruimte voor het groepseigene en op andere gebieden niet (Entzinger, 1984). Voor een schematische weergave van dit continuüm wordt verwezen naar bijlage IV.

Bij de toepassing van de basisassumpties van enerzijds de gemeente Tilburg en anderzijds de erkende asielzoekers op de continuüm van de drie beleidsdoelstellingen kan het volgende geconcludeerd worden. Beide groepen streven naar integratie in de Tilburgse samenleving, maar de wegen die naar deze integratie leiden, verschillen voor de twee groepen. De basisassumpties van de gemeente Tilburg wijzen meer op de integratie van erkende asielzoekers via een assimilatiebeleid, terwijl de erkende asielzoekers een integratiebeleid van de gemeente Tilburg verwachten dat meer richting pluralisme wijst.

Deze constatering kan enerzijds gebaseerd worden op het accent dat de gemeente Tilburg in haar basisassumpties met betrekking tot de drie maatschappelijke sferen legt op de culturele factoren die een belemmering vormen bij de integratie van erkende asielzoekers in deze samenleving.

Bij een terugblik op de percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs wordt geconstateerd dat de gemeente Tilburg niet al te veel aandacht besteedt aan het behoud van eigen identiteit en de mogelijke ontwikkeling hiervan voor de erkende asielzoekers.

Anderzijds wordt geconstateerd dat de groep erkende asielzoekers alleen bij de maatschappelijke sfeer arbeid de culturele factoren als een belemmering zien voor hun zwakke arbeidsmarktpositie. Bij de percepties en (beleids)visies van deze groep komen vaak zaken zoals het verwerven van gelijke rechten als de Tilburger, de onderwaardering van behaalde diploma's in land van herkomst, meer culturele activiteiten in Tilburg-Noord en bestrijding van (cultuur)discriminatie aan de orde. Deze zaken kunnen als een factor gezien worden die meer in de richting van pluralisme duidt.

Deze conclusie wordt gebaseerd op de resultaten van de basisassumpties met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs.

7.7 Conclusie

Door de overeenkomsten en verschillen te abstraheren is geprobeerd de basisassumpties die de actoren hebben met betrekking tot het mensbeeld en de taken van de gemeente af te leiden.

Tussen de basisassumpties met betrekking tot de taken van de gemeente worden opvallend veel overeenkomsten geconstateerd. Bij de maatschappelijke sfeer van arbeid wordt dezelfde basisassumpties met betrekking tot het mensbeeld en de taak van de gemeente geconstateerd. Bij de maatschappelijke sfeer van huisvesting wordt met betrekking tot het mensbeeld verschillende kerngedachten geconstateerd. Deze verschillen komen overeen met de verschillen tussen de percepties van de actoren. Met betrekking tot de taak van de gemeente wordt er zowel een verschil als overeenkomst tussen de basisassumpties geconstateerd. Met betrekking tot onderwijs wordt er zowel een overeenkomst als een verschil tussen de kerngedachten van de actoren geconstateerd, dit in tegenstelling tot de basisassumpties met betrekking tot de taak van de gemeente die alleen maar overeenkomsten kent.

Geconcludeerd kan worden dat uit vergelijkbare basisassumpties verschillende percepties en beleidsvisies kunnen voortvloeien.

Bij de toepassing van de basisassumpties van de actoren op de zogenoemde continuüm van de drie beleidsdoelstellingen wordt een verschil geconstateerd tussen het integratiebeleid van enerzijds de gemeente dat meer in de richting van assimilatie uitgaat en anderzijds de erkende asielzoekers die een integratiebeleid verwachten dat meer in de richting van pluralisme uitgaat. De factoren die aangewezen worden voor deze constatering kan voor de gemeente Tilburg gezocht worden in het accent dat de gemeente legt op de culturele factoren die als een belemmering worden beschouwd, inzake integratie van erkende asielzoekers. Een ander punt dat geconstateerd wordt is de geringe aandacht die in de percepties en beleidsvisies van de gemeente geschonken wordt aan 'veel' ruimte voor het behouden dan wel het ontwikkelen van een eigen groepsidentiteit.

De constatering dat de groep erkende asielzoekers een integratiebeleid verwacht dat meer in de richting van pluralisme uitgaat, kan uit de volgende factoren afgeleid worden.

De culturele factoren die door de gemeente als een belemmering worden gezien, worden door de erkende asielzoekers alleen bij de maatschappelijke sfeer arbeid als zodanig ervaren.

Tevens wordt in de percepties en (beleids)visies van deze groep een accent gelegd op zaken zoals het verwerven van gelijke rechten als de Tilburger, de onderwaardering van behaalde diploma's in het land van herkomst, meer culturele activiteiten in Tilburg-Noord en de bestrijding van (cultuur) discriminatie.

HOOFDSTUK ACHT CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Inleiding

Na de uiteenzetting van de overeenkomsten en verschillen in percepties en beleidsvisies van enerzijds de gemeente en anderzijds de erkende asielzoekers met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs en de afleiding van de basisassumpties hieromtrent, zullen in dit hoofdstuk de conclusies en aanbevelingen voor dit onderzoek geformuleerd worden.

Alvorens over te gaan tot de conclusies en aanbevelingen zullen de probleemstelling en de kern van het theoretische kader van dit onderzoek uiteengezet worden.

De vraag die in dit onderzoek centraal staat, is: Welke percepties en beleidsvisies inzake de integratie van de groep erkende asielzoekers leven er bij de gemeente Tilburg en wat zijn de percepties en (beleids)visies van erkende asielzoekers inzake integratie in de Tilburgse samenleving?

In het theoretisch kader van dit onderzoek werd aandacht besteed aan percepties en beleidsvisies die actoren kunnen hebben met betrekking tot een maatschappelijk probleem. Tevens werd aandacht geschonken aan het begrip cultuur en de relatie tussen enerzijds percepties en beleidsvisies en anderzijds cultuur.

8.1 Conclusie

8.1.1 Percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg

De gemeente Tilburg voert een uitgebreid beleid met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers. De gemeente beschouwt naast welzijnsvoorzieningen arbeid, huisvesting en onderwijs als belangrijke integratiefactoren van erkende asielzoekers in de samenleving. De verschillende percepties en beleidsvisies omtrent deze drie maatschappelijke sferen voor de erkende asielzoekers zijn:

Arbeid

Arbeid leidt volgens de gemeente Tilburg tot participatie in maatschappelijke verbanden en tot financiële onafhankelijkheid van de erkende asielzoekers. De gemeente ziet als oorzaken van de slechte arbeidsmarktpositie van erkende asielzoekers de culturele verschillen, de gebrekkige taalvaardigheid en opleiding, de discriminatie en de onderwijsuitval. Door contacten te leggen met verschillende instanties, het inzetten van financiële middelen en zorg te dragen voor een optimale overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt tracht de gemeente de positie van erkende asielzoekers op de arbeidsmarkt te verbeteren.

Huisvesting

Met betrekking tot deze sfeer acht de gemeente van belang voor de erkende asielzoekers een gevarieerde samenstelling van de bewoners in een wijk, faciliteiten en maatschappelijke voorzieningen en een gunstig leefklimaat. De gemeente constateert een concentratie van minderheden in bepaalde wijken. Als oorzaken hiervan beschouwt de gemeente de persoonlijke keuzen, de discriminatie en de relatief gezien grote gezinnen. Tevens wijst de gemeente op verwaarloosde woonomgevingen. De gemeente is van mening dat door de huisvesting van erkende asielzoekers nader te sturen, een nieuw woonruimteverdelingssysteem te introduceren en door samenwerking met de bewoners, de huisvestingssituatie van deze groep verbeterd zal worden.

Onderwijs

De sfeer van onderwijs wordt voor de erkende asielzoekers in verband gebracht met het verkrijgen van arbeid. De gemeente richt zich op de bestrijding van maatschappelijke achterstanden en het voorkomen van ontwikkelingsachterstanden. Deze doelen kunnen volgens de gemeente gerealiseerd worden door een preventieve aanpak, integraal beleid en volwasseneducatie.

8.1.2 Percepties en (beleids)visies van de erkende asielzoekers

De erkende asielzoekers, zowel de Somalische als ex-Joegoslavische respondenten, vinden arbeid, huisvesting en onderwijs van belang bij de integratie in een nieuwe samenleving. In de percepties en (beleids)visies van deze twee groepen zijn er zowel overeenkomsten als verschillen geconstateerd.

Arbeid

Geen enkele respondent heeft op het moment van interview een betaalde baan en zij kennen ook nauwelijks familieleden en kennissen die wel betaalde arbeid verrichten. De Somalische respondenten hebben allemaal het volwasseneducatie-programma voltooid in tegenstelling tot de ex-Joegoslavische respondenten die nog in de voorbereidingsfase voor de toetreding tot de arbeidsmarkt verkeren. De respondenten hebben geen verwachtingen met betrekking tot het krijgen van betaald arbeid op eigen niveau. Zij baseren deze verwachting op eigen ervaring of op de ervaringen van mede landgenoten. De Somalische respondenten zijn hierover pessimistischer dan de ex-Joegoslavische respondenten. Een mogelijke verklaring voor deze pessimistische houding kan zijn dat de groep Somaliërs langer in de gemeente Tilburg verblijft dan de groep ex-Joegoslaven, de voorbereidingsfase reeds voltooid hebben en nog steeds niet aan een baan zijn gekomen. Tevens is geconstateerd dat de Somalische respondenten minder op de hoogte zijn van de mogelijkheden om aan een baan te komen. Dit punt kan als mogelijke verklaring dienen voor de slechte arbeidsmarktpositie van deze groep. Beide groepen zien factoren als taalbeheersing, opleidingsgraad en -niveau, discriminatie door werkgevers, diplomawaardering, enzovoorts als oorzaken van de slechte arbeidsmarktpositie.

De gevolgen die beide groepen aan deze situatie verbinden zijn onder andere apatie, het terecht komen in een isolement, financiële afhankelijkheid enzovoorts.

Beide groepen achten het de taak van de gemeente om voor betere arbeidsmarktperspectieven te zorgen. Geconstateerd wordt dat de Somalische respondenten minder vertrouwen in de wil en capaciteiten van de gemeente hebben om dit probleem op te lossen dan de ex-Joegoslaven.

Huisvesting

De respondenten zijn over het algemeen tevreden over hun huisvesting. Enkele ex-Joegoslavische respondenten vinden deze maatschappelijke sfeer even belangrijk als het hebben van een betaalde baan. Beide groepen achten het van belang dat er bepaalde faciliteiten in de wijken zijn waar zij wonen. De Somalische respondenten vinden het niet belangrijk waar zij precies in Tilburg wonen. Met name de ex-Joegoslavische respondenten achten de samenstelling van de bewoners in een wijk met het oog op integratie belangrijk. Over het algemeen wordt door beide groepen aangegeven dat de wijken waarin zij wonen gemengd zijn, dus dat er zowel autochtonen als allochtonen wonen. In tegenstelling tot de Somalische respondenten leveren de ex-Joegoslavische respondenten woonachtig in Tilburg-Noord veel kritiek op de concentratie van allochtonen en een tekort aan faciliteiten in Tilburg-Noord. Een mogelijke verklaring voor de geconstateerde verschillen tussen deze twee groepen met betrekking tot de maatschappelijke sfeer huisvesting is dat de Somalische respondenten minder eisen stellen aan deze maatschappelijke sfeer als integratiefactor dan de groep ex-Joegoslaven. De respondenten achten het allemaal de taak van de gemeente om hun woonwensen te realiseren.

Onderwijs

Beide groepen respondenten brengen deze maatschappelijke sfeer in verband met arbeid. Tevens zien zij onderwijs als een mogelijkheid om zich te ontplooien. De respondenten zijn over het algemeen teleurgesteld over de overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt of vrezen dat dit in de praktijk niet zal lukken. Over het algemeen zijn de respondenten tevreden met de kwaliteit en de mogelijkheden van het onderwijs. De respondenten vinden dat de gemeente voorwaarden moet scheppen voor hun verdere ontplooiing en zorg moet dragen voor een betere link tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt. Ook bij deze maatschappelijke sfeer twijfelen de Somalische respondenten aan de wil en capaciteiten van de gemeente om dit laatste te verwezenlijken.

Op basis van de gegevens in dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een matige tot slechte integratie van de Somalische respondenten in de Tilburgse samenleving. Deze conclusie kan gebaseerd worden op de slechte arbeidsmarktpositie van deze groep. Zowel de groep zelf als verscheidene auteurs (Entzinger, 1994a: 149) zien deze maatschappelijke sfeer als de belangrijkste integratiefactor voor nieuwkomers. Voor de groep ex-Joegoslavische respondenten is het nog prematuur om van een matige/slechte integratie te spreken, aangezien deze groep op het moment van interview nog bezig was met het volgen van het volwasseneducatie-programma ter voorbereiding op het betreden van de arbeidsmarkt.

8.1.3 Basisassumpties

De vergelijking tussen de percepties en beleidsvisies van enerzijds de gemeente en anderzijds de erkende asielzoekers resulteert in tal van overeenkomsten en verschillen met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs. Er zijn meer verschillen dan overeenkomsten geconstateerd. Aan de hand van deze verschillen en overeenkomsten zijn de basisassumpties van de actoren met betrekking tot de drie maatschappelijke sferen afgeleid.

Deze basisassumpties hebben betrekking op het mensbeeld en de taak van de gemeente inzake integratie van asielzoekers. Deze basisassumpties kunnen als volgt geformuleerd worden:

Arbeid

Beide groepen zien de erkende asielzoekers als potentiële arbeidskrachten die door culturele factoren een zwakke arbeidsmarktpositie hebben. De gemeente wordt door de twee groepen beschouwd als de belangrijkste instantie die zorg dient te dragen voor een verbetering van de arbeidsmarktpositie.

Huisvesting

Het mensbeeld van de gemeente is dat door persoonlijke keuzen en culturele factoren deze groep in bepaalde wijken terecht komt. De erkende asielzoekers zien zichzelf in verband met de maatschappelijke sfeer huisvesting als mensen die rust, privacy en faciliteiten in de wijk nodig hebben.

Zowel de gemeente als de erkende asielzoekers zien als taak van de gemeente het zorg dragen voor een aangenaam leefklimaat. Voor de gemeente is het samenwerken met de doelgroep tevens van belang.

Onderwijs

Het mensbeeld van beide groepen richt zich op de verbetering van de arbeidsmarktpositie van erkende asielzoekers via onderwijs. De gemeente constateert een verband tussen culturele factoren en matige onderwijsprestaties.

Beide groepen zien het als taak van de gemeente om te zorgen voor een positieve overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt. Tevens dient de gemeente zorg te dragen voor ontwikkelingsmogelijkheden op dit terrein.

Opvallend is dat er veel overeenkomsten tussen de basisassumpties inzake de taak van de gemeente van enerzijds de gemeente en anderzijds van de erkende asielzoekers zijn, terwijl er tussen de percepties en beleidsvisies hieromtrent nogal verschillen geconstateerd worden. Een mogelijke verklaring zou de verschillende positie in het beleidsveld kunnen zijn. In de basisassumpties leggen zowel de gemeente als de erkende asielzoekers een verband tussen de maatschappelijke sferen onderwijs en arbeid.

Nadat de basisassumpties op het zogenoemde continuüm van de drie beleidsdoelstellingen toegepast zijn, kan het volgende geconcludeerd worden:

Er wordt een verschil geconstateerd tussen het integratiebeleid van enerzijds de gemeente Tilburg dat meer in de richting van assimilatie uitgaat, en anderzijds de erkende asielzoekers die een integratiebeleid verwachten dat meer in de richting van pluralisme uitgaat. De factoren die aangewezen kunnen worden voor deze constatering kunnen bij de gemeente gezocht worden in het accent dat de gemeente legt inzake de culturele factoren die als een belemmering worden beschouwd met betrekking tot de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs. Ook kan gewezen worden op de weinige aandacht die in de percepties en beleidsvisies van de gemeente geconstateerd wordt met betrekking tot 'veel' ruimte voor het behouden dan wel ontwikkelen van een eigen groepsidentiteit.

De constatering dat de groep erkende asielzoekers een integratiebeleid verwachten dat meer in de richting van pluralisme uitgaat kan uit de volgende factoren afgeleid worden. De culturele factor die door de gemeente als een belemmering inzake de drie maatschappelijke sferen gezien wordt, komt alleen in de basisassumpties van de erkende asielzoekers inzake arbeid terug. Tevens kan gewezen worden op het accent dat de erkende asielzoekers in hun percepties en (beleids)visies leggen. Het betreft het verwerven van gelijke rechten als de Tilburger, de onderwaardering van behaalde diploma's in het land van herkomst, meer culturele activiteiten in Tilburg-Noord en de bestrijding van (cultuur)discriminatie.

8.2 Aanbevelingen

Bij het bestuderen van een aantal gemeentelijke nota's ('92-'94) met betrekking tot integratie van minderheden is het opgevallen dat de groep erkende asielzoekers nergens expliciet genoemd wordt in tegenstelling tot groepen als Antillianen, Arubanen, Surinamers, Turken en Marokkanen. In de perspectiefnota (1994-1996) wordt er geen specifiek beleid voor erkende asielzoekers geformuleerd, maar wordt deze meegenomen in het algemene achterstandsbeleid. De groep erkende asielzoekers heeft in vergelijking met de bovengenoemde groepen een totaal andere achtergrond - vluchteling - en is niet even lang woonachtig in de gemeente Tilburg als de bovengenoemde groepen. Bovendien blijkt uit de resultaten van dit onderzoek dat deze groep een slechte arbeidsmarktpositie heeft.

Vanuit deze punten is het aanbevelenswaardig voor de gemeente Tilburg om deze groep als een aparte groep te benaderen waarvoor een specifiek integratiebeleid ontwikkeld wordt.

▶ In de algemene doelstelling van de gemeente Tilburg legt de gemeente het accent op jongeren en jong-volwassenen als het gaat om participatie van allochtonen in maatschappelijke sectoren. Aangezien ouders vaak een voorbeeldfunctie hebben en hulp en steun geven aan hun kinderen, is het aanbevelenswaardig het geplaatste accent te verruimen van jongeren, jong-volwassenen naar volwassenen. Uit de interviews blijkt dat door de vele problemen die de respondenten zelf hebben de kinderen nauwelijks geholpen of gesteund kunnen worden. Als gevolg van de vele problemen waardoor de ouders apatisch en gedemoraliseerd worden en weinig toekomstperspectieven hebben, wordt hun invloed en de voorbeeldfunctie op hun kinderen minder positief.

Dit heeft gevolgen voor de ontwikkeling van de kinderen.

Tussen het minderhedenbeleid van de centrale Overheid en de gemeente Tilburg bestaan veel overeenkomsten. Een aanbeveling is om na te gaan of het gemeentebestuur wel specifiek is afgestemd op de Tilburgse problematiek. Immers, een beleid dat in een bepaalde gemeente goede effecten sorteert, behoeft niet dezelfde resultaten te boeken in een andere gemeente.

Met betrekking tot het inburgeringsprogramma dient de gemeente te letten op de verplichte deelname van erkende asielzoekers aan dit programma. Engbersen en Gabriëls (1995:18) wijzen op het feit dat sociale integratie niet per se als positief ervaren hoeft te worden door nieuwkomers. Wanneer mensen niet over de benodigde macht beschikken om (mede) de voorwaarden te bepalen voor hun eigen integratie in een samenleving, kan dit als een negatieve ervaring beschouwd worden. Tevens moet er specifiek voor de groep erkende asielzoekers rekening gehouden worden met de psychische toestand en of een verplichte deelname aan dit inburgeringsprogramma dan wel op zijn plaats is.

Door de geconstateerde assimilatie in het integratiebeleid van de gemeente Tilburg is het aanbevelenswaardig dat de gemeente bij integratie- en scholingsprogramma's ook de nadruk legt op de verschillen tussen de waarden en normen in de culturen dan alleen op de Nederlandse waarden en normen.

Uit de interviews is gebleken dat de groep Somalische respondenten vrij gedemoraliseerd en apathisch lijken door de situatie waarin de respondenten verkeren. Het advies is dat bij eventuele toetreding van de arbeidsmarkt daar rekening mee gehouden dient te worden. Het zelfbeeld van deze groep kan tot matige/slechte werkprestaties leiden. Te denken valt bijvoorbeeld aan een cursus voor het vergroten van het zelfbeeld.

Er is weinig onderzoek verricht naar de percepties en beleidsvisies die erkende asielzoekers hebben met betrekking tot integratie. Met deze scriptie hoop ik een bijdrage te kunnen leveren aan de inzichten over de percepties en (beleids)visies van de erkende asielzoeker, en de aandacht te vestigen op dit nog braakliggende onderzoeksterrein. Dit exploratief onderzoek is hopelijk een aanzet tot vervolgonderzoek op dit terrein.

LITERATUURLIJST

- Aerts, M., en Liempt, A., van, Vluchtelingen in hulpverleningsland: Een vooronderzoek, 1994.
- Alvesson, M., Cultural Perspectives On Organizations, Cambridge, University Press, 1993.
- Bressers, J. Th. A., Klok, P.-J., De inhoud van beleid, in: Hoogerwerf, A., (red.), Overheidsbeleid, vijfde druk, Alphen aan den Rijn, Samson, 1993.
- Cummings, Th. G., Worley, Ch. G., Organization Development and Change: fifth edition, Minneapolis/St. Paul, New York, Los Angeles, San Francisco, West Publishing Company, 1993.
- Dunn, W.N., Public policy analysis: An introduction, Prentice Hall, 1981.
- Engbersen, P., Gabriëls, R., Sferen van Integratie: naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid, Amsterdam, Boom, 1995.
- Entzinger, H.B., Een kleine wereld, oratie. Rijksuniversiteit te Utrecht, 1987. Ook in: Migrantenstudies, 3,4. Alphen aan den Rijn, Samson, 1987.
- Entzinger, H.B., 1994a, De andere grenzen van de verzorgingstaat, in: Engbersen, G., Zorgen in het Europese huis, Amsterdam, 1994.
- Entzinger, H.B., en Stijnen, P.J.J., Etnische Minderheden in Nederland, Meppel/ Amsterdam, Boom, 1990.
- Eppink, A., Cultuurverschillen en communicatie, een redactie, in Migrantenstudies, jaargang, 1, no. 4, 1985.
- Glasbergen, P., Visies op beleid: sociaal-wetenschappelijke analyse van overheidsbeleid, Amsterdam, Kobra, 1984.
- Heffen, O., van., Twist, M.J.M., van, Beleid en wetenschap: Hedendaagse bestuurskundige beschouwingen, Alphen aan den Rijn, Samson, 1993.
- Hoewijk, R., van., De betekenis van organisatiecultuur: een literatuuroverzicht, M&O, 1988.
- Hoogerwerf, A., De beleidstheorie uit de beleidspraktijk: Een tussenbalans, in : Beleids-wetenschap 1989 (3), nr. 4.

- Hoogerwerf, A., Overheidsbeleid: Een inleiding in de beleidswetenschap, Alphen aan den Rijn, Samson, 1993.
- Hutjes, J.M., Buuren, J.A., van, De gevalstudie: strategie van kwalitatief onderzoek, Mepel, Boom, 1992.
- Jager, H., de Mok, A., Grondbeginselen der sociologie: Gezichtpunten en begrippen, Stenfert Kroese, Leiden, zevende druk, 1978.
- Jansen, J., Roggen, T., Integratie, cultuur en communicatie: typoscript reeks nr.19, Haren, Sasenheim, 1987.
- Joldersma, F., De levensloop van problemen en beleid rond alcohol en drugs: Een proefschrift, Enschede, Febodruk, 1993.
- Kadernota, Minderhedenbeleid Tilburg, Tilburg, 1992
- Kadernota, Minderhedenbeleid Tilburg, Tilburg, 1994
- Keune, L., Inleiding ongelijke ontwikkeling: dictaat 1995, Tilburg, 1995.
- Kickert, W.J.M., Veranderingen in Management en Organisatie bij de Rijksoverheid: Alphen aan den Rijn, Samson, 1993.
- Kloos, P., Culturele antropologie: een inleiding, Van Gorcum, vierde druk, 1981.
- Leren voor het leven, Nota inzake een preventief beleid ter bestrijding van (onderwijs) achterstanden bij de leeftijdsgroep van 12 tot 18 jaar, Tilburg, 1992.
- Leeuw, F.L., Beleidstheorieën, Veronderstellingen achter beleid, in: Hoogerwerf, A (red.), Overheidsbeleid, vijfde druk, Alphen aan den Rijn, Samson, 1993.
- Minderhedenbeleid, Tweede Kamer zitting 1994-1995, 23 901, nrs 1-2, d.d. 20 september Hoogerwerf, A., 1994. s-Gravenhage: Sdu Uitgeverij, 1994.
- Minderhedenbeleid, Tweede Kamer zitting 1995-1996, 24 401, nrs 1-2, d.d. 19 september 1995. s-Gravenhage: Sdu Uitgeverij, 1995.
- Minderhedennota, Minderheden beleid Tilburg in Discussie, Tilburg, 1992.
- Muijen, J., van., Organisatiecultuur en Organiseatieklimaat: De ontwikkeling van een meetinstrument op basis van het 'competing values' model: Een proefschrift, Amsterdam, Offsetdrukkerij Ridderprint B.V., 1994.

Nelissen, N., Akkermans, T., de Wit, H., Het verkennen van sociale problemen, Zeist, Kerckebosch, 1985.

Neuijen, J. A., Diagnosing Organizational Cultures: Patterns of Continuance and Change: Een proefschrift, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1992.

Notitie leren ondersteuning zelforganisaties, Tilburg, 1995.

Notitie inburgering van verblijfgerechtigden, Tilburg.

Notitie onderwijsachterstandsplan, "Van hordenloop naar estafette", Tilburg, 1995.

Notitie wonen in Tilburg-Noord, Inburgering van verschillende woon- en leefstijlen, Tilburg, 1994.

Rosenthal, U., Schendelen, M.P.C.M., van, Ringeling, A.B., Openbaar Bestuur: organisatie, politiek, omgeving en beleid, vierde druk Alpen aan den Rijn, Samson, 1987.

Schein, E. H., Organizational Culture and Leadership, San Francisco, California, Jossey-Bass Publisher, 1991.

Shafritz, J. M., Ott, J. S., Classics of organization theory: third edition, Belmont, California, Wadsworth Publishing Company, 1992.

Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg, Tilburg en de vluchtelingen: Tien jaar komen en gaan, Mezclado, 1993.

Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg, Informatie voor asielzoekers in Tilburg, Tilburg, 1992.

Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg, Basisinformatie Vluchtelingenwerk, Amsterdam 1996.

Tennekens, J., Cultuur en cultuurverschillen, in: Migrantenstudies, jaargang 1, no. 1, 1985.

Perspectiefnota 1993-1996, Tilburg.

Veenman, J., Roelandt, Th., Onzeker bestaan: De maatschappelijke van Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen in Nederland, Amsterdam, 1994.

Veer, G., van der., Politieke vluchtelingen, psychische problemen en de gevolgen van onderdrukking en ballingschap, Nijkerk, 1988.

Verschuren, P.J.M., De probleemstelling voor een onderzoek, Utrecht, Het Spectrum, 1994.

Vluchtelingenbeleid, Tweede Kamer zitting 1994-1995, 19 637, nr 132, d.d. 11 juli 1995.
s-Gravenhage: Sdu Uitgeverij, 1995.

Wie achter is mag voorgaan, Nota integraal beleid 0 -12, Tilburg, 1990.

Willigen, L.H.M., van., Hondius, A.J.K., Vluchtelingen en gezondheid: deel I, Theoretische beschouwingen, Amsterdam/Lisse, Swets & Zeitlinger, 1993.

Zwaan, A.H., van der, Organisatie-onderzoek: het ontwerp van onderzoek in organisaties, Assen/Maastricht, Van Gorcum, 1992.

BIJLAGEN

- Bijlage I: Vragen voor opsporing van percepties en beleidsvisies*
- Bijlage II: Interview erkende asielzoekers*
- Bijlage III: Interview Stichting Vluchtelingenwerk*
- Bijlage IV: Het nationaal vreemdelingenbeleid, het minderhedenbeleid en de ontstaansgeschiedenis van het minderhedenbeleid met betrekking tot integratie van nieuwkomers*

BIJLAGE I

Vragen voor opsporing van percepties en beleidsvisies van gemeentelijke actoren met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs

Hoe definieert de gemeente Tilburg de integratie van erkende asielzoekers?

ARBEID

- *Welke aspecten worden door de gemeente Tilburg tot de factor arbeid gerekend?*
- *Welke rol speelt de maatschappelijke sfeer van arbeid voor de gemeente Tilburg bij de integratie van erkende asielzoekers?*
- *Welke normbeelden hanteert de gemeente Tilburg met betrekking tot de integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van arbeid?*
- *Wat zijn volgens de gemeente Tilburg de oorzaken van de mate van integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van arbeid?*
- *Wat zijn volgens de gemeente Tilburg de gevolgen van de mate van integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van arbeid?*
- *Zijn er aspecten van de factor arbeid die door de gemeente Tilburg als problematisch worden gezien met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers?*
- *Welke doelen wil de gemeente Tilburg met de integratie van erkende asielzoekers in de maatschappelijke sfeer van arbeid bereiken?*
- *Welke middelen (beleidsmaatregelen) zet de gemeente Tilburg in om de gestelde doelen te bereiken?*

HUISVESTING

- *Welke aspecten worden door de gemeente Tilburg tot de factor huisvesting gerekend?*
- *Welke rol speelt de maatschappelijke sfeer van huisvesting voor de gemeente Tilburg bij de integratie van erkende asielzoekers?*
- *Welke normbeelden hanteert de gemeente Tilburg met betrekking tot de integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van huisvesting?*
- *Wat zijn volgens de gemeente Tilburg de oorzaken van de mate van integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van huisvesting?*
- *Wat zijn volgens de gemeente Tilburg de gevolgen van de mate van integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van huisvesting?*
- *Zijn er aspecten van de factor huisvesting die door de gemeente Tilburg als problematisch worden gezien met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers?*
- *Welke doelen wil de gemeente Tilburg met de integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van huisvesting bereiken?*
- *Welke middelen (beleidsmaatregelen) zet de gemeente Tilburg in om de gestelde doelen te bereiken?*

ONDERWIJS

- *Welke aspecten worden door de gemeente Tilburg tot de factor onderwijs gerekend?*
- *Welke rol speelt de maatschappelijke sfeer van onderwijs voor de gemeente Tilburg bij de integratie van erkende asielzoekers?*
- *Welke normbeelden hanteert de gemeente Tilburg met betrekking tot de integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van onderwijs?*
- *Wat zijn volgens de gemeente Tilburg de oorzaken van de mate van integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van onderwijs?*
- *Wat zijn volgens de gemeente Tilburg de gevolgen van de mate van integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van onderwijs?*
- *Zijn er aspecten van de factor onderwijs die door de gemeente Tilburg als problematisch worden gezien met betrekking tot integratie van erkende asielzoekers?*
- *Welke doelen wil de gemeente Tilburg met de integratie van erkende asielzoekers via de maatschappelijke sfeer van onderwijs bereiken?*
- *Welke middelen (beleidsmaatregelen) zet de gemeente in om de gestelde doelen te bereiken?*

Vragen voor de opsporing van de percepties en (beleids)visies van de erkende asielzoekers met betrekking tot integratie in de maatschappelijke sferen van arbeid, huisvesting en onderwijs.

Wat betekent voor u integratie (in Tilburg)?

Als hulpmiddel bij deze vraag kunnen de aspecten van integratie gebruikt worden zoals de centrale overheid die noemt: saamhorigheid en verdraagzaamheid/gelijke behandeling in gelijke gevallen/zelfstandigheid van iedere burger of ingezetene/overheidshandelen in bepaalde gevallen/stimulerend inburgeringsbeleid (zie hoofdstuk 3)

ARBEID

- *Wat betekent voor u arbeid/werkgelegenheid?*

Aspecten: arbeidsmarktpositie allochtonen/algemenewerkgelegenheid/wetbevordering evenvenredige arbeidsdeelname/arbeidsvoorziening/arbeidsparticipatie vrouwen en meisjes (zie hoofdstuk 3).

- *Vindt u het hebben van werk belangrijk om te kunnen integreren in Tilburg?*
- *Heeft u zelf of uw man/vrouw een baan? Hebben uw vrienden (ook erkende asielzoekers) of andere familieleden in Tilburg een baan?*
- *Vindt u het werk wat u doet goed voor u?*

- *Waarom is het volgens u zo dat u of uw man/vrouw wel/niet een baan heeft?*
- *Waarom is het volgens u zo dat uw vrienden/familieleden wel/niet een baan hebben?*
- *Wat is/zijn volgens u het gevolg(en) dat u of man/vrouw wel/niet een baan heeft?*
- *Wat wilt u met uw werk bereiken?/ Hoe denkt u aan werk te komen?*
- *Wat vindt u dat u moet doen om dit te bereiken?*
- *Wat moet de gemeente Tilburg doen om u te helpen om dit te bereiken?*

HUISVESTING

- *Wat betekent huisvesting voor u?*

Aspecten: beschikbaarheid van woning/betaalbaarheid/kwaliteit van het wonen: stadsvernieuwing en bevordering van de leefbaarheid in buurten (zie hoofdstuk 3).

- *Vindt u het belangrijk waar u woont(buurt) in Tilburg/waar u een huis krijgt?*
- *Wie zijn uw buren? Nederlanders of mensen uit andere landen?*
- *Vindt u de buurt waar u nu woont goed om te integreren in Tilburg?*
- *Vindt u het huis dat u gekregen heeft een goed huis?*
- *Waarom denkt u dat u hier een huis heeft gekregen?*
- *Wat zijn volgens u de gevolgen dat u hier een huis heeft gekregen?*
- *Wat zou u in uw buurt veranderd willen zien of zou u in een ander huis of buurt willen wonen?*
- *Wat zou u doen om deze veranderingen waar te maken?*
- *Wat moet de gemeente Tilburg doen om deze veranderingen waar te maken?*

ONDERWIJS

- *Wat verstaat u onder onderwijs/scholing?*

Aspecten: primair en voortgezet onderwijs/secundair beroepsonderwijs/volwassen educatie/hoger onderwijs (zie hoofdstuk 3).

- *Vindt u het belangrijk voor de integratie in Tilburg om naar school te gaan?*
- *Zit u zelf op school? Zit uw man/vrouw/kinderen op school? Welke school?*
- *Vindt u de school waar u, man/vrouw/kinderen op zit(ten) een goede school of niet en waarom? Zijn veel van de andere mensen op de school Nederlanders of mensen uit andere landen?*
- *Gaat het goed op school met u, man/vrouw/kinderen?*
- *Waarom denkt u dat het goed/niet goed op school gaat?*
- *Wat zijn volgens u de gevolgen dat het goed/niet goed op school gaat?*

- *Wat wilt u met uw school (opleiding) bereiken? Wat hoopt u dat uw man/vrouw/kinderen bereiken met hun school?*
- *Wat zou u doen om dit (alles) te bereiken?*
- *Wat denkt u dat de gemeente Tilburg moet doen om u te helpen dit (alles) te bereiken?*

Tot zover de methode voor de opsporing van percepties en (beleids)visies van actoren met betrekking tot de integratie van erkende asielzoekers in de maatschappelijke sferen arbeid, huisvesting en onderwijs in de gemeente Tilburg.

BIJLAGE II

De onderstaande interviews zijn zo veel mogelijk verbatim weergegeven. In verband met een soms gebrekkige uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands zijn de antwoorden grammaticaal aangepast. Bij deze aanpassing is rekening gehouden dat de strekking van de antwoorden niet aangetast wordt.

SOMALISCHE RESPONDENTEN

RESPONDENT I

Sexe : vrouw
Status : genaturaliseerd
Leeftijd : 42
Kinderen : 2
Verblijf in Nederland : sinds 1989

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondente verstaat onder integratie het leven met andere mensen in deze samenleving en de participatie in de Tilburgse samenleving.

ARBEID

Percepties

De respondente geeft aan dat werk heel belangrijk is; "volgens mij heeft elke mens recht op arbeid. Ik heb zelf de middelbare school in Somalië afgerond en als secretaresse bij de 'Commercial Bank of Somalië' gewerkt". De respondente vindt werken zo belangrijk dat ze het vergelijkt met het leven. "Werk is volgens mij het allerbelangrijkste om in Tilburg te kunnen integreren. Door te werken kan ik een bijdrage leveren aan de maatschappij en mijn eigen brood verdienen". Zij schaamt zich voor het feit dat ze een uitkering krijgt. Zij wil heel graag aangepast werk krijgen, aangezien zij kinderen heeft en er helemaal alleen voorstaat. Als zij geen werk krijgt dan wil ze heel graag vrijwilligerswerk doen. "Ik ben bang dat ik niet eens aan vrijwilligerswerk zal komen".

De respondente geeft aan dat ze geen baan heeft en dat ze niemand -afkomstig uit Somalië -in de eigen omgeving kent die een baan heeft. Zij kent wel mensen die af en toe via het uitzendbureau werken. Werken met pauzes noemt zij dat. "Wij hebben geen baan omdat we afkomstig zijn uit een ander land, gebrekkig Nederlands spreken, niet voldoende en goede diploma's hebben, een laag niveau hebben en er veel verschillen bestaan tussen beroepen in eigen land en Nederland. Zij geeft aan dat zelfs mensen met een universitaire opleiding geen werk hebben.

Volgens de respondente moet je als Somaliër geluk hebben, het werk goed beheersen of een heel goed niveau hebben om in Nederland aan werk te komen. "Zonder een baan heeft mijn leven geen doel. Mijn zelfwaarde is weg, ik krijg weinig verantwoordelijkheidsgevoel en ik, voel me niet nuttig. Mensen moeten meer dan alleen eten en drinken en afhankelijk zijn van de sociale dienst. Mensen moeten verdienen wat ze hebben".

(Beleids)visies

"Ik denk niet dat ik aan betaald werk zal komen". Als reden hiervoor geeft de respondente dat haar leeftijd te hoog is, ze niet genoeg taalniveaus heeft behaald (drie niveaus). "Ik heb vaak genoeg gezegd dat ik niet meer mooi ben en niet met computers kan werken, dus niet als secretaresse kan werken". Ze wil graag naaister worden, maar altijd krijg ze te horen dat het niet kan, omdat haar leeftijd te hoog is. "Zelfs in fabrieken word ik niet aangenomen, waar mijn uiterlijk en intelligentie niet belangrijk zijn. Ik voel me ontzettend gedemotiveerd, mijn moraal wordt keer op keer kapot gemaakt". Zij vindt dat ze geen perspectief meer heeft en heeft een laag zelfbeeld.

De respondente voelt zich sterk genoeg om te kunnen werken en wil heel graag werken om zich even waardig te voelen als Nederlanders. "Van de sociale dienst moet ik een opleiding volgen of werk zoeken, maar ik heb geen kracht meer om een cursus of opleiding te gaan volgen en zeker niet als ik geen werk krijg. Overal waar ik kom, wordt mijn moraal kapot gemaakt, zelfs als ik s'avonds naar de televisie zit te kijken".

De respondente geeft aan dat alleen via het uitzendbureau aan een baan te komen is. Zij kent geen andere mogelijkheden of misschien via haar maatschappelijk werker. "De gemeente kan mij niet helpen om aan een baan te komen. De gemeente is te bureaucratistisch. Als ik naar binnen loop dan zie ik alleen maar balies voor burgerzaken, belasting en paspoort. Het is te onpersoonlijk". Zij denkt dat de sociale dienst misschien kan helpen door meer cursussen te geven, maar de cursussen sluiten niet aan op de arbeidsmarkt. "Vaak als er cursussen gegeven worden, kom ik niet in aanmerking vanwege mijn taalniveau, of krijg ik de informatie te laat of kan ik die cursussen niet volgen door al mijn problemen".

HUISVESTING

Percepties

Huisvesting is volgens de respondente heel belangrijk. Mensen kunnen niet buiten wonen en hebben een dak boven hun hoofd nodig. De respondente woont in Tilburg-Noord en heeft het goed naar haar zin daar. Zij vindt het niet belangrijk waar ze precies in Tilburg woont, het liefst niet in een drukke wijk, bijvoorbeeld in de buurt van het centraal station. Zij geeft aan dat ze aan weerszijden van haar huis Nederlandse burens heeft. "In mijn wijk wonen veel Nederlanders, maar ook allochtonen. In het begin voelde ik me gediscrimineerd, maar de laatste tijd niet meer. Ik vind de wijk waar ik woon goed voor mijn integratie in Tilburg". Zij heeft goede burens, heeft veel contact met andere vrouwen uit andere culturen en voelt zich daar thuis.

Het huis (maisonnette) waarin de respondente woont, vindt zij heel goed en betaalbaar met een huursubsidie. "Ik zou wel graag naar een flat in Tilburg-Noord willen verhuizen. Een flat vind ik leuk omdat alles - keuken, huiskamer, slaapkamers en toilet - op een niveau gesitueerd is". Ik ben heel blij met de vele en goede faciliteiten in mijn wijk want ik kan geen auto rijden en ook niet fietsen. Zij heeft het huis waarin ze woont, aangewezen gekregen.

(Beleids)visies

Over het algemeen is de respondente tevreden met haar huis en de wijk waar ze woont. "Wat ik jammer vind, is dat de speelplaats en tennisplein in mijn wijk door de gemeente weggehaald zijn. "Mijn kinderen vragen mij altijd wanneer de speeltuin weer komt". Ze zou door met de burens over deze ontwikkelingen te vergaderen of door handtekeningen te verzamelen, proberen om de aandacht van de gemeente voor deze problemen te krijgen.

"Ik denk niet dat dit een effect zou hebben en ik voel me te gedemotiveerd om zo'n actie te ondernemen". Vaak genoeg ziet ze veel mensen voor grotere problemen actie voeren zonder resultaat. Trouwens ze denkt dat het aantal kinderen in haar wijk niet hoog genoeg is en de gemeente te bureaucratisch is. Het is volgens haar wel de taak van de gemeente om voor deze speelaangelegenheden te zorgen.

ONDERWIJS

Percepties

De respondente geeft aan dat onderwijs heel belangrijk is. "Onderwijs is een gedeelte van mijn leven, het is een voorwaarde om aan werk te komen, de taal te leren en zeker als je afkomstig bent uit een ander land. Hoe zou ik naar de dokter of gemeente kunnen gaan als ik de taal niet zou beheersen. Integratie in een samenleving zonder onderwijs gaat niet". Zij geeft aan dat ze het volwasseneducatie-programma heeft gevolgd, waarin ze basisvaardigheden en rekenen geleerd heeft. Uiteindelijk heeft ze tot niveau drie van de Nederlandse taal gehaald. "Ik volg op het moment geen cursussen of een opleiding". De respondente geeft aan dat haar jongste kind op een Islamitische school zit in groep vijf. "Ik vind het belangrijk dat hij op een islamitische school zit zodat hij zijn cultuur kan leren. Hij is intelligent en het gaat goed met hem op school. Mijn oudste zoon zit op het moment in een internaat. Het is eigenlijk de zoon van mijn zus die overleden is. Sinds hij een baby is, heb ik voor hem gezorgd en ik beschouw hem als mijn eigen zoon. Met hem gaat het helaas niet goed. Hij is nog niet genaturaliseerd en heeft dus niet dezelfde rechten als mijn jongste zoon en ikzelf. Bij aankomst in Nederland werd mijn oudste zoon ergens op een school geplaatst. Toen ik me beter voelde ging ik een bezoek brengen aan de school en kwam ik erachter dat mijn zoon op een school voor geestelijk gehandicapten geplaatst was. Toen ik aan mijn maatschappelijk werker vroeg waarom hij daar geplaatst was en waarom ik hiervan niets af wist kreeg ik als antwoord dat er op de andere scholen geen plaatsen vrij waren en dat dit de beste school voor hem is. Ik zag hoe mijn zoon achteruit ging. Ik kwam na de verhuizing naar Tilburg erachter dat mijn zoon niet naar school ging, maar elke dag spijbelde.

Om te voorkomen dat hij in de drugswereld zou belanden, werd ik aangeraden hem in een internaat in Deurne te plaatsen, maar daar ging het ook niet goed met hem. Hij werd in een groep met oudere jongens geplaatst en werd elke dag mishandeld". Haar zoon werd getest en er werd geconstateerd dat hij een moeilijk lerend kind is. Uiteindelijk hebben ze hem in een andere internaat in Boxtel geplaatst waar het beter met hem gaat. "Ik zie geen vordering en ik begrijp niet waarom mijn zoon geen taalniveaus heeft behaald in al de jaren die wij hier al zijn en bovendien ook geen beroep heeft geleerd". Zij voegt hieraan toe dat blinden in Nederland kunnen lezen en schrijven, geestelijk gehandicapten met computers kunnen werken en haar zoon niets kan. "Ik vrees voor de toekomst van mijn oudste zoon. Ik hoop dat het nog goed komt met mijn oudste zoon en dat ze allebei betere kansen en een betere toekomst krijgen dan ikzelf. Dat ze niet afhankelijk hoeven te zijn van de staat en zelf voor hun brood kunnen werken".

(Beleids)visies

De respondente geeft aan geen vooruitzicht op een baan te hebben, maar hoopt stilletjes dat ze toch nog via cursussen of een opleiding ooit eens aan een baan komt en niet meer afhankelijk hoeft te zijn van een uitkering. "Ik hoop voor mijn kinderen via een opleiding betere kansen te krijgen en zeker niet van een uitkering te hoeven leven".

Zij denkt haar kinderen aan een beter toekomst te kunnen helpen door ze met hun huiswerk te helpen, bibliotheken te bezoeken, de school waarop ze zitten te bezoeken en regels te stellen, bijvoorbeeld niet te veel naar de televisie kijken.

De gemeente moet volgens haar goede onderwijsvoorwaarden creëren - zodat de kinderen veel keuzes hebben - en zorgen voor goede scholen.

De respondente vraagt tijdens het interview of ik ook in mijn onderzoek de gemeente erop attent kan maken dat het huwelijkssysteem in Somalië anders werkt. Als je in Somalië voor de kerk trouwt dan is je huwelijk ook voor de wet geldig. Terwijl in Nederland zo'n huwelijk voor de wet niet geldig is. Dit leidt tot allerlei problemen.

RESPONDENT II

Sexe : man
Status : C
Leeftijd : 27
Kinderen : geen
Verblijf in Nederland : sinds 1993

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondent verstaat onder integratie het kunnen werken en het kunnen participeren in de samenleving.

ARBEID*Percepties*

"Werk is voor iedereen belangrijk. Een mens moet dan ook kunnen werken. In Somalië was ik een professionele voetballer. Hier in Nederland maak ik geen kans om een professionele voetballer te worden". De respondent vindt werken noodzakelijk om te kunnen integreren. "Ik heb zelf het geluk gehad om zes maanden aan een stuk te kunnen werken. Ik voelde me nuttig en geïntegreerd in de Tilburgse samenleving". Hij werd wegens ziekte ontslagen. "Ik ken geen mensen uit mijn eigen omgeving die wel werk hebben. Het lukt sommigen om voor een paar dagen of hooguit weken via het uitzendbureau aan werk te komen". Hij geeft aan echt niet te weten wat de redenen zijn waarom zij geen werk krijgen. Hij begrijpt niet waarom ze niet eens voor productiewerk goed zijn. "Mijn taalgebruik is volgens mij goed genoeg om aan werk te komen". Hij wil graag werk hebben al is het via het uitzendbureau om zijn brood te kunnen verdienen. "Ik heb al drie maanden geen uitkering gehad en bij een vriend van me kan ik een keer per dag eten". Hij geeft mij de naam van zijn contactpersoon met de vraag of ik voor hem kan bemiddelen. Hij durft niet eens meer naar zijn contactpersoon toe te gaan. "Als ik bij hem binnenkom, word ik uitgescholden en word ik verzocht om een baan te gaan zoeken want een uitkering krijg je toch niet". Hij vindt dat hij niet met respect wordt behandeld en door het niet hebben van een uitkering kan hij lasten niet betalen en komt hij op die manier meer in de problemen terecht dan de problemen die hij nu al heeft. Volgens de respondent kon hij het beste in zijn eigen land blijven. "Ik dacht dat door te vluchten mijn problemen minder zouden worden, maar zo te zien is dat niet waar".

(Beleids)visies

De respondent voelt zich jong, wil een toekomst met zijn vrouw opbouwen en wil zijn familie in Somalië financieel helpen. Hij denkt dat hij door het bezoeken van uitzendbureaus aan een baan kan komen en gaat er elke dag naartoe. "Het is mij nog niet gelukt, maar ik geloof dat ik weer op mijn geluksdag een baan zal vinden.

Ik weet verder niet waar ik anders naar toe zou moeten om aan een baan te komen". Op het moment denkt hij dat de gemeente hem kan helpen door hem een uitkering te geven. "Volgens velen heb ik er recht op, maar ik begin er zelf aan te twijfelen of dit wel zo is". De respondent heeft geen enkel vertrouwen meer in de gemeente als een instantie die hen kan helpen.

HUISVESTING

Percepties

De respondent vindt het hebben van een eigen huis belangrijk. Hij ziet een huis als een plek om te slapen, een plek om zijn dagelijkse bezigheden te doen, als een stukje privacy en zeker als je een tijd in een opvangcentrum hebt doorgebracht. De respondent woont in Tilburg-Noord. 'Ik vind het niet belangrijk waar ik nou precies in Tilburg woon en ook niet hoe de samenstelling van de bewoners in mijn wijk is". Hij geeft aan dat er veel allochtonen in zijn wijk wonen, maar ook Nederlanders. "De wijk waar ik woon is goed genoeg om te integreren in de Tilburgse samenleving. Het is een rustige wijk zonder problemen, met goede faciliteiten en mijn huis is betaalbaar met een huursubsidie". Hij geeft aan dat hij het naar zijn zin heeft waar hij woont en wenst geen veranderingen in zijn wijk. 'Ik ben allang blij dat ik een huis heb".

Beleids(visies)

Geen.

ONDERWIJS

Percepties

Onderwijs is volgens de respondent belangrijk. "Door het volgen van onderwijs kan ik de taal leren, een opleiding volgen en over het algemeen is het goed voor je toekomst". De respondent geeft aan dat hij in Somalië de middelbare school heeft afgerond. Voor de integratie in andere samenlevingen vindt hij onderwijs noodzakelijk en vooral als je genoodzaakt bent hier te blijven. "Je kunt de taal leren om met anderen te communiceren. Zodra de situatie in mijn land verbetert, wil ik meteen terug naar land. Op het moment volg ik geen cursus of opleiding maar heb ik de volwasseneducatie voor een groot gedeelte voltooid". Hij heeft twee niveaus van de Nederlandse taal gehaald en wil graag nog meer niveaus bijhalen en wiskunde studeren om zijn positie in deze maatschappij te verbeteren. De respondent geeft aan dat zijn vrouw in een asielzoekerscentrum zit en in afwachting van de afhandeling van de asielaanvraag de Nederlandse taal aan het leren is. Hij geeft aan zeer tevreden te zijn over de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs.

(Beleids)visies

De respondent geeft aan dat hij heel graag aan zijn toekomst wil werken. "Ik wil heel graag wiskunde studeren en ik hoop hierna aan een baan te komen". Hij is er zeer pessimistisch over dat deze dromen ooit uitkomen. Hij kent te veel mensen die cursussen en opleidingen hebben gevolgd en nooit aan een baan zijn gekomen. "Ik weet niet wat ikzelf zou kunnen doen om deze doelen te bereiken". Hij weet ook niet hoe hij aan informatie moet komen en voelt zich te gedemoraliseerd om initiatieven te nemen. Met zijn contactpersoon valt niets meer te bespreken en hij voelt zich niet gerespecteerd. Hij is van mening dat hij niet dom is en heel veel kan doen.

"Volgens mij moet de gemeente meer en betere informatie via de 'gemeente nieuwsbrief' geven. Ik weet niet of de gemeente mij kan of wil helpen en ik heb al mijn vertrouwen in de gemeente verloren". Hij voelt zich niet lekker en weet niet hoe hij met zijn problemen moet omgaan.

RESPONDENT III

Sexe : man
Status : VTV
Leeftijd : 25
Kinderen : 1
Verblijf in Nederland : sinds 1992

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondent verstaat onder integratie dezelfde rechten hebben als de Tilburgers.

ARBEID*Percepties*

"Arbeid is heel belangrijk, een leven zonder arbeid heeft geen waarde maar mensen moeten niet zomaar werk krijgen maar werk dat bij hen past". Volgens de respondent wordt de integratie in een nieuwe samenleving versoepeld als je werk hebt. De integratie wordt bemoeilijkt als je geen werk hebt, iedereen vindt dat je van hun belastinggeld leeft. Hij heeft op het moment geen betaald werk, maar doet wel vrijwilligerswerk. Hij kent niemand in zijn omgeving die wel werk heeft. Af en toe werken mensen via het uitzendbureau voor een paar dagen of weken. Volgens hem is het heel moeilijk om aan passend werk te komen, aangezien de meeste werkgevers een voorkeur hebben voor Nederlanders. Dit gebeurt volgens hem overal ter wereld. Veel asielzoekers beheersen de Nederlandse taal niet goed en hebben niet de gevraagde diploma's. Hij vindt de situatie waarin hij verkeert zeer moeilijk en kijkt al een hele tijd niet meer vooruit. Hij is te gedemotiveerd om een opleiding te volgen. Ook heeft hij geen vooruitzicht op een baan en voelt hij dat hij elke dag achteruit gaat.

(Beleids)visies

De respondent zou graag aan een baan op zijn eigen niveau willen komen. De respondent denkt dat hij via het arbeidsbureau, uitzendbureau, door op vacatures te reageren misschien ooit eens aan baan zou kunnen komen. Hij voegt eraan toe dat hij tot nu toe geen reacties op zijn sollicitatiebrieven heeft ontvangen. Hij vindt dat hij zelfs via brieven gediscrimineerd wordt. De respondent denkt dat de gemeente hem kan helpen bij de realisering van wat hij noemt 'zijn droom' door eerlijk kansen te creëren, zijn kennis eerlijk te beoordelen en allochtonen in hun algemeenheid met respect te behandelen.

HUISVESTING

Percepties

Huisvesting is voor deze respondent heel belangrijk. Hij is van mening dat een mens niet op straat kan wonen. De respondent vindt het belangrijk waar hij woont in Tilburg en hoe de bewoners in zijn wijk zijn samengesteld. Volgens hem hangen deze twee zaken samen met hoe een vluchteling zich in de nieuwe samenleving integreert.

De respondent is woonachtig in de wijk 'de Korvel'. De wijk is vrij gemengd, zowel allochtonen als autochtonen. Hij ervaart de wijk waar hij woont niet goed voor het integreren in Tilburg. Volgens hem zijn Nederlanders en - zeker zijn burens - gesloten mensen die over het algemeen Somaliërs vreemde mensen vinden. Alhoewel hij daar al anderhalf jaar woont, wordt hij nog steeds niet door zijn burens vertrouwd. Hij wil zelf graag meer contact met zijn omgeving. Het huis waarin hij woont is een goed huis en betaalbaar met een huursubsidie. Hij heeft het huis aangewezen gekregen in verband met de afvloeiing uit de regeling opvang asielzoekers. Wat hij jammer vindt, is dat hij het huis niet kon weigeren. Verder vindt hij de faciliteiten in de wijk waar hij woont heel goed.

(Beleids)visies

De respondent vindt alles in zijn wijk goed maar zou graag 'goede' burens willen hebben die hem vertrouwen. Hij is van mening dat hij zelf alles geprobeerd heeft en verder niets kan doen. Volgens de respondent kan de gemeente hem ook niet helpen, het zijn de burens zelf die geen moeite nemen om andere mensen met een andere cultuur te leren kennen.

ONDERWIJS

Percepties

Onderwijs is volgens de respondent heel belangrijk en zeker als je in een vreemd land moet wonen. Onderwijs biedt mensen een kans om zoveel mogelijk te leren. Via onderwijs kan je sneller in een nieuwe maatschappij integreren. Je komt met veel mensen in contact, verhoogt het niveau dat je bij aankomst had en het biedt betere kansen op de arbeidsmarkt. Op het moment volgt de respondent geen onderwijs. Hij geeft aan het volwasseneducatieprogramma afgerond te hebben en heeft vier niveaus Nederlandse taal behaald. Hij is van plan om in september te gaan studeren. Hij is zeer tevreden over de kwaliteit van het onderwijs dat hij gevolgd heeft. Dit heeft in combinatie met zijn eigen inzet geleid tot goede resultaten.

(Beleids)visies

De respondent hoopt dat hij na de afronding van de computeropleiding die hij heel graag wil volgen, aan een baan komt op zijn eigen niveau. Hij denkt dat door hard te werken en zijn verantwoordelijkheden te dragen hij deze doelen kan realiseren. De gemeente moet volgens hem de voorwaarden creëren om hem de mogelijkheid te bieden om de opleiding te volgen. Hij twijfelt of dit ooit gerealiseerd wordt aangezien hij al vijfentwintig jaar oud is. Hij vindt dat als de gemeente de Somaliërs als een groep zou benaderen met eigen problemen, de situatie waarin ze verkeren beter begrepen zou worden.

Ook deze respondent stelt de vraag of ik via dit onderzoek een beroep aan de gemeente kan doen in verband met de huwelijksvoorwaarden in eigen land en de voorwaarden in Nederland, die tot allerlei problemen leiden.

RESPONDENT IV

<i>Sexe</i>	: <i>man</i>
<i>Status</i>	: <i>A</i>
<i>Leeftijd</i>	: <i>49</i>
<i>Kinderen</i>	: <i>11 (waarvan 7 in Nederland verblijven)</i>
<i>Verblijf in Nederland</i>	: <i>sinds 1992</i>

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondent verstaat onder integratie het verwerven van dezelfde rechten als Tilburgers, om te kunnen leven en je brood te verdienen, je kinderen goed op te kunnen voeden en een probleem minder te hebben.

ARBEID*Percepties*

De respondent geeft aan dat arbeid in een mensenleven heel belangrijk is. Het is volgens hem ontzettend moeilijk om zonder werk te leven en zonder werk in een vreemd land is het heel moeilijk om te integreren. "Ik heb geen werk en ik ken niemand in mijn omgeving die een vaste baan heeft". Op dit moment doet de respondent vrijwilligerswerk om toch ergens mee bezig te zijn. Degenen die een baan hebben kunnen maar voor een paar weken via uitzendbureaus werken. Volgens de respondent is het moeilijk om aan werk te komen omdat werkgevers alleen jonge mensen in dienst nemen en deze zijn meestal goedkoper. "Ik voel me gediscrimineerd om mijn cultuur en ook om mijn huidskleur. Ik ben gespecialiseerd (ingenieur) in telecommunicatie en elektrotechniek maar dit leidt niet automatisch tot betaald werk. De benarde situatie waarin wij verkeren leidt tot benarde toestanden". Veel Somaliërs die hij kent zijn overspannen, - zichzelf ook - en door de hele dag niets te doen, komen velen in aanraking met drugs.

(Beleids)visies

"Ik hoop op een dag een baan in mijn richting te vinden, maar ik denk niet dat dit ooit zal lukken. Misschien als de situatie op de arbeidsmarkt in Nederland verbetert, wordt onze positie beter, maar dit is afhankelijk van de overheid". De respondent geeft aan alles gedaan te hebben om aan een baan te komen en weet niet meer wat hij zou kunnen doen. "Ik ben heel vaak met mijn diploma's en mijn curriculum vitae naar uitzendbureaus en werkgevers gegaan maar zonder resultaat. Misschien dat het via uitzendbureaus toch nog een keer zal lukken. Volgens de respondent zou de gemeente werkgevers moeten verplichten om meer allochtonen in dienst te nemen en ervoor te zorgen dat de werkgevers minder discrimineren op cultuur en huidskleur en meer op de kwaliteiten van allochtonen gaan letten. De gemeente moet meer scholingsprogramma's aanbieden waardoor de positie van minderheden op de arbeidsmarkt vergroot wordt.

HUISVESTING

Percepties

De respondent vindt huisvesting heel belangrijk en zeker nadat zij meegemaakt hebben in de verschillende asielzoekerscentra. Geen privacy, veel ruzie met andere mensen, veel ziektes en geen ruimte om bepaalde rituelen die voor ons heel gewoon zijn uit te voeren. "Ik woon op dit moment in Tilburg-Zuid, in de buurt van het St. Elizabeth ziekenhuis". Volgens de respondent is het niet belangrijk waar hij precies in Tilburg woont, als er maar goede faciliteiten zijn in de wijk waar hij woont. "Ik vind de samenstelling van de bewoners in mijn wijk niet belangrijk. Mijn burens zijn overwegend Nederlanders en Turken. De wijk waar wij wonen is goed voor de integratie in Tilburg. Wij hebben goede faciliteiten in de wijk en kunnen goed omgaan met de burens. De respondent vindt het huis waarin zij wonen een goed huis. "Al is het huis niet goed dan vind ik het toch goed, ik heb al zoveel problemen aan mijn hoofd". Hij vindt het huis duur en geeft aan dat hij geen huursubsidie heeft omdat het huis particulier is. Hij heeft voor dit huis gekozen omdat hij zeker twee jaar moest wachten voordat hij een groot huis kon krijgen van de gemeente.

(Beleids)visies

De wijk waar ik woon, is goed en voor mij hoeft er niets veranderd te worden. Door al de problemen die ik heb, weet ik niet meer wat goed of niet goed is. De gemeente kan en wil niets voor ons doen.

ONDERWIJS

Percepties

De respondent vindt onderwijs heel belangrijk. "Door middel van het volgen van onderwijs, kan ik de Nederlandse taal leren en een opleiding volgen. Onderwijs leidt tot het kunnen krijgen van een baan en wij worden dan ook geaccepteerd en maken een betere kans om te integratie in deze samenleving". Hij twijfelt of dit wel waar is. "Ik ken zoveel mensen die de Nederlandse taal goed spreken een opleiding hebben gevolgd maar toch nooit aan een baan zijn gekomen". Op dit moment volgt deze respondent geen cursus of opleiding. "Ik heb het volwasseneducatie-programma afgerond en drie niveaus van de Nederlandse taal behaald. Mijn vrouw volgt nog steeds het volwasseneducatie-programma. Met mijn kinderen gaat het beter dan met ons. Ze zitten allemaal op school. Sommigen zitten op de basisschool, anderen op de middelbare school of ze studeren. Door de vele problemen die wij hebben, vinden wij het niet belangrijk op welke school de kinderen zitten en hoe de samenstelling op die scholen zijn, maar zijn wij allang blij dat ze naar school kunnen gaan. De scholen hier zijn goed. De kinderen doen het over het algemeen goed op school. De kinderen zijn intelligent en wij proberen ze te motiveren tot waar het mogelijk is".

(Beleids)visies

"Voor mij en mijn vrouw is er weinig hoop in dit land, maar wij hopen dat de kinderen het goed blijven doen op school en dat zij uiteindelijk een diploma behalen en werk krijgen.

Wij proberen alles te doen om de kinderen te helpen maar door zoveel problemen lukt het ons niet altijd even goed. Wij hebben thuis vaak ruzies en dit is niet goed voor de kinderen. De gemeente kan ons met niets helpen. Wij zijn degenen met de problemen, bij de gemeente is alles toch goed. Het liefst zou ik zo snel mogelijk terug willen naar mijn eigen land".

RESPONDENT V

<i>Sexe</i>	: <i>man</i>
<i>Status</i>	: <i>genaturaliseerd</i>
<i>Leeftijd</i>	: <i>31</i>
<i>Kinderen</i>	: <i>2</i>
<i>Verblijf in Nederland</i>	: <i>sinds 1989</i>

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondent verstaat onder integratie het kunnen participeren in de Tilburgse samenleving. "Helaas is dit voor ons niet mogelijk, omdat wij geen werk hebben maar alleen problemen en met een bijstand is het heel moeilijk om te kunnen integreren".

ARBEID*Percepties*

"Werk is mijn hobby en mijn leven, werk is zo belangrijk om te kunnen integreren in een samenleving. Ik woon hier al zo lang maar ik heb nooit gewerkt, ik voel me depressief en apathisch". De respondent geeft aan geen werk te hebben en kent niemand in de Somaliëse gemeenschap in Tilburg die een baan heeft. "Ik heb iemand gekend die wel een baan had maar hij ontving een minimumloon". Volgens de respondent worden ze in Tilburg overal waar ze komen gediscrimineerd. "Wij worden door de gemeente en door de werkgevers gediscrimineerd. Ik ga heel vaak naar verschillende uitzendbureaus maar ik krijg te horen dat ik geen werkervaring heb. De werkgevers willen alleen maar jonge Nederlandse mensen in dienst nemen". De respondent geeft aan in zijn eigen land gewerkt te hebben totdat hij moest vluchten.

"De situatie waar mijn vrouw en ik in verkeren is heel triest. Wij slapen al jaren slecht, eten slecht, zijn erg apathisch, voelen ons nutteloos en dromen elke dag van de terugkeer naar ons eigen land. Ik ken heel veel mensen die in drugs terecht komen omdat ze niet meer weten wat ze met hun leven moeten doen".

(Beleids)visies

"Ik weet niet of ik nog een doel heb, ik heb geen zin meer om werk te zoeken. Al zes jaar krijg ik te horen dat ik geen werkervaring heb". Volgens de respondent kan hij niets meer aan zijn situatie doen en hij heeft het dan ook opgegeven. "De gemeente kan en wil niets meer voor ons doen. Ten eerste moet de gemeente en de Nederlandse bevolking ons met respect behandelen en ons een kans geven om onszelf te bewijzen. Er moet niet meer gediscrimineerd worden op ras, huidskleur en geloofsovertuiging maar kijken naar wat wij als mensen kunnen".

HUISVESTING

Percepties

"Huisvesting is het belangrijkste wat voor mijn vrouw, kinderen en mijzelf overblijft. Wij kunnen zelf bepalen wat te eten, wanneer te slapen en wat wij willen doen. Ik kan mij de situaties in de asielzoekerscentra nog herinneren. Op dit moment woon ik in Tilburg-West maar ik ga binnenkort verhuizen naar Waalwijk om te kijken of het daar misschien beter met ons gaat. Ik vind veel niet meer belangrijk in dit leven. De wijk waarin ik woon is goed, er zijn veel faciliteiten en het huis is ook heel goed en betaalbaar met een huursubsidie. De wijk waar wij wonen is goed voor de integratie in Tilburg. Wij hebben veel bureaus die heel goed voor ons zijn. In onze wijk wonen veel Nederlanders maar ook allochtonen".

(Beleids)visies

"Alles is goed in onze wijk en wij vinden dat alles kan blijven zoals het is. Ik heb geen vertrouwen meer in de gemeente Tilburg, die doen echt niets meer voor ons".

ONDERWIJS

Percepties

"Onderwijs is belangrijk en zeker om de taal te leren, een opleiding te volgen, een basis voor de toekomst te vormen en via onderwijs kunnen wij aan een baan komen". De respondent voegt er meteen aan toe dat dit laatste volgens hem nog nooit gebeurd is. Hij kent heel veel mensen die een opleiding hebben gevolgd maar nooit aan een baan zijn gekomen.

Door het volgen van onderwijs leer je volgens de respondent veel mensen kennen en dit is heel goed voor de integratie in een nieuwe samenleving. "Ik volg op dit moment geen cursussen of een opleiding. In het verleden heb ik het volwasseneducatie-programma gevolgd en daarna een opleiding metaalbewerken gedaan. De opleiding vond ik heel goed maar dit heeft nooit geleid tot een baan. Mijn vrouw zit op dit moment nog steeds op school om de Nederlandse taal te leren en het gaat goed met haar. De kinderen zijn te klein om naar school te gaan".

De respondent geeft aan dat hij moe is en geen toekomst meer ziet in dit land en hoopt dat het snel weer goed komt in zijn eigen land.

(Beleids)visies

"Ik ben heel moe en wil absoluut geen cursussen en opleidingen volgen die toch niets opleveren. Ik hoop dat het goed komt met mijn kinderen en dat zij niet hoeven mee te maken wat wij meegemaakt hebben. Ik zal ze - voor zover ik kan - helpen om een betere toekomst te hebben dan wijzelf. Ik weet niet of ik dit wel kan met zoveel problemen aan mijn hoofd. De gemeente doet niets voor ons. Ik hoop dat ik weer snel naar huis kan".

GROEPSGESPREK (zes respondenten)

Sexen	:	: mannen
Statussen	:	: A, B en C
Leeftijden	:	: variërend van 20-49
Kinderen	:	: drie respondenten hadden kinderen
Verblijf in Nederland	:	: variërend van 1988-1992

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondenten verstaan onder integratie het verwerven van dezelfde rechten als Tilburgers, het kunnen participeren in activiteiten en in de maatschappelijke sfeer arbeid.

ARBEID*Percepties*

Arbeid wordt door al de respondenten als zeer belangrijk gezien. Arbeid wordt gezien als de mogelijkheid om je eigen brood te verdienen, om niet afhankelijk te zijn van de sociale dienst en om jezelf een nuttig mens te voelen. Werk is volgens deze respondenten het aller- belangrijkste wat iemand moet hebben in een nieuwe samenleving, wil er sprake zijn van integratie in die maatschappij. De groep respondenten hebben geen van allen een betaalde baan en kennen geen mensen in de eigen omgeving die wel een betaalde baan hebben. Ze geven aan dat ze weleens via het uitzendbureau gewerkt hebben voor een aantal dagen of hooguit een aantal weken. De respondenten zien factoren zoals discriminatie door werkgevers, het aannemen van alleen Nederlanders, hun gebrekkige taalgebruik, de onwil van de gemeente als de oorzaken dat zij niet aan een baan komen. De situatie waarin de respondenten zich verkeren wordt als heel problematisch ervaren. Zij geven aan apathisch te zijn, niet goed te kunnen slapen en eten, in de drugswereld terecht gekomen te zijn, nutteloos te zijn, veel ruzie thuis te maken enzovoorts.

(Beleids)visies

De meeste respondenten hebben de hoop opgegeven om ooit aan een baan te komen. Drie van de respondenten geven aan te blijven hopen op hun geluksdag. Ze denken dat ze door de jaren heen alles hebben gedaan om aan een baan te komen en weten verder niet wat ze nog kunnen doen. Aangegeven wordt dat ze toch zullen blijven proberen - door de verschillende uitzendbureaus dagelijks te bezoeken - om aan werk te komen. Twee respondenten geven aan op vacatures te reageren, maar tot nu toe zonder resultaat. Velen van hen hebben minderwaardigheidsgevoelens en willen niets meer doen aan hun situatie. De gemeente kan volgens hen niet helpen; "dit is geen probleem dat vandaag begonnen is maar duurt al jaren". Ze hebben alle vertrouwen in de hulp van de gemeente opgegeven. Een drietal respondenten geeft aan dat de gemeente meer moet doen om de discriminatie in Tilburg te voorkomen en hun gelijke kansen geven. De gemeente zou ook meer programma's moeten opstarten waardoor zij de mogelijkheid krijgen om zich te bewijzen.

HUISVESTING

Percepties

De respondenten vinden het hebben van een eigen huis heel belangrijk. Meteen wordt verwezen naar de ervaringen die zij hadden in de verschillende opvangcentra of gezamenlijke woningen. In de verschillende opvangcentra of gezamenlijke woningen hadden de respondenten geen privacy, waren ze bang voor ziektes en hadden ze veel ruzies met de medebewoners.

Geen enkel van de respondenten vindt het belangrijk waar ze in Tilburg wonen hebben en hoe de bewoners in de wijken zijn samengesteld. De respondenten zijn overal in Tilburg gehuisvest. Twee respondenten wonen in Tilburg-Noord, een in Tilburg-Zuid, een ander in Tilburg-Oost en twee in Tilburg-West. Alle respondenten ervaren de wijken waar ze woonachtig zijn als goed. Ze spreken over goede faciliteiten en behulpzame burens. Tevens worden de huizen waarin ze wonen als goed gekarakteriseerd en als betaalbaar ervaren met een huursubsidie. Twee respondenten geven aan dat ze graag een huis met een centrale verwarming willen, aangezien ze het in de winter in een huidige huis niet warm genoeg kunnen krijgen. Over het algemeen geven de respondenten aan dat ze veelvuldig contact hebben met de burens en dat ze dit als een voorwaarde voor integratie in de Tilburgse samenleving zien. Drie respondenten geven aan dat de Nederlanders in hun wijken niet de moeite nemen om hen beter te leren kennen, maar hen als vreemde wezen zien. De meeste respondenten hebben hun huis aangewezen gekregen in verband met het afvloeiingssysteem van de regeling opvang asielzoekers.

(Beleids)visies

De respondenten zijn over het algemeen zeer tevreden met de huisvesting in Tilburg. Zij hebben nauwelijks of geen woonwensen en vinden allerlei kleine zaken die misschien wel beter kunnen niet belangrijk in verhouding met al de andere problemen die ze hebben. De gemeente wil volgens hen niets voor deze groep doen. Ze hebben alle hoop in de gemeente opgegeven. Een aantal van de respondenten menen dat de gemeente heel erg bureaucratisch is en doet wat zij vinden dat goed is voor de deze groep.

ONDERWIJS

Percepties

De respondenten geven aan dat onderwijs in ieder leven belangrijk is. Door middel van onderwijs kunnen ze de taal leren en een basis vormen om eventueel een opleiding te vormen. Onderwijs wordt ook gezien als het middel om een positie op de arbeidsmarkt te veroveren. Ze twijfelen echter allen of het volgen van taallessen en opleidingen inderdaad leidt tot een betaalde baan. Twee van de respondenten volgen op dit moment een cursus, maar zij staan niet positief ten opzichte van de mogelijkheden die deze cursussen hen zal bieden op de arbeidsmarkt.

Er wordt verteld dat vluchtelingen die een universitaire opleiding in eigen land genoten hebben, hier allerlei cursussen en opleidingen hebben gevolgd maar zonder positief resultaat.

De respondenten geven aan geen zin meer te hebben in het volgen van allerlei cursussen en opleidingen zonder een kans te maken op de arbeidsmarkt. Over het algemeen zijn de respondenten zeer te spreken over het onderwijs dat ze hier in Tilburg genoten hebben, maar volgens hen heeft het weinig zin.

Ook de respondenten die kinderen hebben, vinden de scholen waar hun kinderen op zitten goede scholen en hopen dat de kinderen het in de toekomst beter zullen hebben dan henzelf.

(Beleids)visies

Ook bij deze sfeer hangt er bij de respondenten een stemming van pessimisme en verslagenheid, met name voor de zo verwachte overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt. Een tweetal respondenten geeft aan te blijven hopen op een goede overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt. De resterende respondenten denken er alles aan gedaan te hebben om een baan te krijgen via het onderwijs.

De respondenten die kinderen hebben, blijven optimistisch ten opzichte van de toekomst van hun kinderen. Zij zullen proberen de kinderen zo veel mogelijk te motiveren om hun opleiding af te ronden en de Nederlandse taal zo goed mogelijk te leren beheersen. Met betrekking tot de vraag wat de gemeente zou kunnen doen om hen via het onderwijs aan een baan te helpen, wordt er een eenduidig antwoord gegeven: niet veel. Twee respondenten hopen dat de gemeente hun kinderen goed onderwijs zal bieden en de kinderen te zijner tijd zo goed mogelijk aan een baan zal helpen.

DE EX-JOEGOSLAVISCHE RESPONDENTEN**RESPONDENT VI**

Sexe : vrouw
Status : A
Leeftijd : 35
Kinderen : 2
Verblijf in Nederland : sinds 1994

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondente verstaat onder integratie het kunnen omgaan met mensen in het nieuwe land.

ARBEID*Percepties*

De respondente geeft aan dat arbeid het belangrijkste is in haar leven. "Een leven zonder werk is niets. Ik heb jarenlang in Bosnië gewerkt. Ik vind arbeid heel belangrijk voor de integratie in een nieuw land, een mens moet in alle aspecten van het land kunnen integreren. Als je thuis bent, dan kan je ook moeilijk integreren". De respondente geeft aan dat ze op dit moment geen baan heeft en niemand in haar omgeving kent die een baan heeft. "Ik denk dat ik geen baan heb omdat ik nog niet klaar ben met mijn opleiding. Ik moet eerlijk zijn dat ik ook niet zo optimistisch ben, aangezien ik zoveel mensen ken die de volwasseneducatie wel hebben afgerond en nog steeds geen baan hebben. Ik ken zelfs mensen die een universitaire diploma hebben en toch niet aan een baan komen". De respondente is van mening dat er een tekort is aan passend werk, over het algemeen veel werklozen zijn, Nederlandse arbeidskrachten de voorkeur krijgen boven allochtonen en de diploma's hier in Nederland ondergewaardeerd worden. "De situatie waar ik nu in verkeer, leidt tot zeer moeilijke tijden voor mijn familie en voor mijzelf. Ik ben bang dat al deze problemen zullen leiden tot een slechte integratie in de Tilburgse samenleving, geen goede opleiding voor mijn kinderen omdat ik ze niet goed genoeg kan helpen, afhankelijkheid van uitkering en niet kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van deze samenleving".

(Beleids)visies

"Ik zou heel graag na de volwasseneducatie een baan op mijn eigen niveau willen krijgen". De respondente denkt dat ze door het volgen van meerdere cursussen zich beter kan voorbereiden op de toetreding van de arbeidsmarkt. "Ik zou ook kunnen aanbellen bij verschillende instanties of bedrijven om te kijken of ze een baan voor me hebben, contact kunnen opnemen met arbeidsconsulenten, arbeids- en uitzendbureaus bezoeken en alle andere mogelijkheden uitzoeken.

De gemeente zou volgens mij bedrijven strenger moeten aansporen om allochtonen in dienst te nemen, goede en passende banen moeten creëren die aansluiten op de cursussen en opleidingen die de gemeente hen biedt".

HUISVESTING

Percepties

De respondente geeft aan dat een eigen huis heel veel voor haar betekent. "Een eigen huis is veel beter dan in een asielzoekerscentrum wonen, daar heb je geen privacy". De respondente woont op dit moment in Tilburg-Zuid en geeft aan dat ze het heel belangrijk vindt waar ze in Tilburg woont. "Ik ken Tilburg niet goed maar ik zou bijvoorbeeld niet in Tilburg-Noord willen wonen. Van kennissen die daar wonen, hoor je alleen maar slechte dingen. Het is voor mij van belang dat ik dicht bij het centrum woon, waar ik goede faciliteiten in de buurt heb. Ik moet snel bij de sociale dienst kunnen komen, winkels in de buurt hebben die niet al te duur zijn. Het is ook van belang hoe de bewoners in mijn wijk zijn samengesteld. De meeste bewoners van mijn wijk zijn Nederlanders. Dit vind ik goed want dan kan ik sneller de Nederlandse taal en de gewoonten leren. Ik ben tevreden met de wijk waar mijn familie en ik wonen. Ik vind onze wijk een goede wijk om in Tilburg te integreren, wij hebben behulpzame burens en de kinderen hebben het naar hun zin. Het huis waarin ik woon, vind ik een goed huis, alleen de kamers en het toilet kunnen een beetje groter zijn. Het huis is met een huursubsidie goed betaalbaar. In verband met de afvloeiing van de regeling opvang asielzoekers hebben wij het huis waarin we wonen aangewezen gekregen. Het huis en de wijk waarin wij wonen is goed voor mijn kinderen en voor mijzelf".

(Beleids)visies

De respondente heeft weinig woonwensen. Zij zou graag wat meer speelaangelegenheden in haar wijk willen hebben voor de kinderen. "Voor de rest ben ik heel tevreden met het huis en de wijk waarin wij wonen. Ik zou zelf door een actie met de burens te voeren misschien meer speelaangelegenheden kunnen krijgen in de buurt waar wij wonen".

De gemeente zou voor meer speelaangelegenheden kunnen zorgen door na te gaan wat de behoeften van de bewoners in deze wijk zijn.

ONDERWIJS

Percepties

Onderwijs is voor de respondente heel belangrijk. "Door middel van het volgen van onderwijs kan een mens zich verder ontplooiën. Door het volgen van de basiseducatie kan een asielzoeker later een opleiding volgen. Ik vind onderwijs belangrijk voor de integratie in een nieuwe samenleving, je kan de taal van een nieuw land leren spreken. Dit is een voorwaarde voor communicatie met andere mensen in dat land". Op het moment van interview volgt de respondente het volwasseneducatie-programma. Haar kinderen zitten in groep zeven en acht van de basisschool.

"Met mijn kinderen gaat het goed op school en de school waarop ze zitten is een goede school. Over het algemeen zijn er meer Nederlanders dan allochtonen op de school waar mijn kinderen op zitten. Dit vind ik goed omdat de kinderen dan sneller de Nederlandse taal leren. Het gaat goed met de kinderen op school en met mij gaat het ook redelijk. Ik studeer hard ondanks al de problemen die wij thuis hebben.

De respondente geeft aan dat ze in Bosnië het hoger beroepsonderwijs heeft gevolgd en dat dit het veel moeilijker maakt om geen baan te hebben. "Ik ben bang dat als ik straks klaar ben met het volwasseneducatie-programma ik toch niet aan een baan kom. Mijn leeftijd is hoog en ik zal nooit de taal goed kunnen beheersen. De kinderen hebben volgens de respondente een betere toekomst in deze samenleving; zij beheersen de taal heel goed en kunnen later gaan studeren en aan een goede baan komen. De komende generatie zal het beter hebben dan hun ouders.

(Beleids)visies

De respondente zou graag na de volwasseneducatie een bijscholingsprogramma willen volgen om aan betaald werk te komen. "Ik ben optimistisch voor de toekomst van mijn kinderen en ik hoop dat ze een opleiding kunnen volgen en aan een goede baan zullen komen". Door de kinderen te helpen met hun huiswerk en ze te motiveren denkt de respondente dat zij haar kinderen kan helpen met het bereiken van een goede toekomst in deze samenleving.

De respondente denkt dat door informatie te zoeken omtrent cursussen en opleidingen ze haar doelen kan bereiken. De gemeente moet de gemotiveerde en gezonde mensen helpen om na hun opleiding of bijscholing aan een baan te komen en zoveel mogelijk opleidingen proberen te creëren om de kinderen verschillende keuzemogelijkheden te geven. De gemeente moet inzien dat het hier om meer gaat dan alleen eten en drinken.

RESPONDENT VII

Sexe : *man*
Status : *A*
Leeftijd : *39*
Kinderen : *2*
Verblijf in Nederland : *sinds 1994*

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondent verstaat onder integratie dat hij zich tevreden voelt in de Tilburgse samenleving, de kans krijgt om onderwijs te volgen, Nederlandse vrienden maakt en contact heeft met de bureaus.

ARBEID*Percepties*

De respondent beschouwt arbeid als het allerbelangrijkste. "Arbeid behoort volgens mij bij een normaal leven. Ik heb zelf in Bosnië gewerkt en kan me nu niet een leven zonder arbeid voorstellen. Door het verrichten van arbeid kan ik een bijdrage leveren aan de Tilburgse gemeenschap. Ik wil niet van een uitkering leven. Ik ken niemand uit de ex-Joegoslavische gemeenschap die een baan heeft en ik heb zelf ook geen baan. Persoonlijk denk ik dat ik nog geen baan heb omdat ik nog bezig ben met het volgen van het volwasseneducatie-programma. Verder denk ik dat de werkloosheidsproblematiek universeel is en de overheden van de verschillende landen niet veel doen om de situatie te verbeteren. De ex-Joegoslaven hebben trouwens verschillende statussen en dit leidt tot een deel dat wel kan werken en anderen niet. Het feit dat ik geen werk heb is heel moeilijk voor mij en zeker aangezien ik in Bosnië heb gewerkt om mijn familie te onderhouden en nu genoodzaakt ben om van een uitkering te leven. Dit leidt tot veel spanning thuis".

(Beleids)visies

"Ik zou heel graag aan een baan willen komen op mijn eigen niveau. Door naar vacatures te zoeken, veel met andere mensen hierover te praten, actief te zoeken via arbeids- en uitzendbureaus en zeker niet thuis te blijven zitten hoop ik aan een baan te komen.

"De gemeente zou volgens mij meer projecten moeten opstarten zoals Melkertbanen en Banen Pool, meer gesprekken moeten voeren met allochtonen en meer adviezen aan allochtonen moeten geven omtrent de werking van de Tilburgse arbeidsmarkt.

HUISVESTING

Percepties

De respondent vindt huisvesting heel belangrijk. "Een eigen huis betekent voor mij een stukje zelfstandigheid en een nieuw leven na een periode in een opvangcentrum te hebben doorgebracht. De respondent woont op het moment van het interview in Tilburg-Zuid.

"Ik vind het heel belangrijk waar ik in Tilburg aangezien ik geen auto heb en afhankelijk ben van de fiets en het openbaar vervoer. In de wijk waar ik woon moeten er goede faciliteiten aanwezig zijn en de wijk moet niet te ver van het centrum zijn". De respondent geeft aan dat hij het heel belangrijk vindt hoe de bewonersamenstelling in zijn wijk is. Het liefst zou hij veel Nederlanders in zijn wijk willen hebben om zo de Nederlandse taal en de gewoonten beter en sneller te kunnen leren. "De wijk waar wij wonen is goed voor de integratie in Tilburg, wij hebben veel Nederlanders in de wijk en de burens helpen ons met heel veel. Het huis waarin wij wonen vind ik een heel goed huis en goed betaalbaar met een huursubsidie en wij hebben dit huis aanwezen gekregen". De respondent geeft aan dat hij zich goed voelt in de wijk waar ze wonen. Dit leidt tot een zorg minder en de kinderen hebben het naar hun zin.

(Beleids)visies

De wijk en het huis waar de respondent woont, worden over het algemeen als positief ervaren. Ik zou graag willen dat er minder fietsen in de wijk waar ik woon gestolen zouden worden en dat er meer speelaangelegenheden voor de kinderen aanwezig zouden zijn". De respondent denkt dat hij weinig kan doen om deze wensen gerealiseerd te krijgen. "Het enige wat ik kan doen als ik een diefstal zie, is dit bij de politie melden. De gemeente zou de criminelen strenger moeten aanpakken en zorgen voor de speelaangelegenheden".

ONDERWIJS

Percepties

"Onderwijs is voor mij heel belangrijk. Door het volgen van onderwijs kan ik later aan een baan komen. Voor de integratie in een nieuwe samenleving is onderwijs heel belangrijk, je leert dan in de nieuwe taal hoe je met anderen kunt communiceren". De respondent volgt op het moment van interview de volwasseneducatie. "Voordat de oorlog in mijn land aanbrak, was ik laatste jaars student sociologie. Ik vind dat het goed met mij gaat op school. Ik doe mijn best om zo snel mogelijk de Nederlandse taal te leren spreken. Met mijn kinderen gaat het ook goed op school, die zitten in groep zeven en acht van de basisschool. De kinderen zijn intelligent en spreken de Nederlandse taal al vrij goed. Alhoewel ik denk dat ik na het afronden van de volwasseneducatie aan een baan zal komen, twijfel ik toch aangezien veel kennissen van ons die artsen, rechters en architecten zijn, nog niet aan een baan zijn gekomen".

(Beleids)visies

"Na de afronding van het volwasseneducatie-programma zou ik heel graag als machinebankwerker aan de slag willen. Als zie ik wat de mensen om mij heen allemaal meemaken, dan blijf ik hopen dat ik wel aan baan kom. Ik zou ook nog een aantal cursussen willen volgen om mijn kennis aan te vullen en mijn studie sociologie willen afronden. Ik hoop dat mijn kinderen het verder brengen dan mijn vrouw en ikzelf. Door mijn kinderen met hun huiswerk te helpen en ze te motiveren om later een opleiding te volgen denk ik ze te kunnen helpen aan een goede toekomst te werken".

De respondent vindt dat de gemeente meer kan doen als ze het echt zou willen. De gemeente zou meer nadruk moeten leggen op de rechten van erkende asielzoekers én niet alleen op hun plichten en meer informatie moeten verlenen omtrent mogelijkheden op het onderwijsgebied.

RESPONDENT VII

Sexe : *man*
Status : *A*
Leeftijd : *40*
Kinderen : *3*
Verblijf in Nederland : *sinds 1993*

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondent verstaat onder integratie dat iedereen in een samenleving dezelfde rechten en plichten moet hebben. Integratie is een voorwaarde om goed en een normaal leven te kunnen leiden.

ARBEID*Percepties*

"Arbeid is heel belangrijk in een mensenleven. Vroeger heb ik veel en hard gewerkt om mijn gezin te onderhouden. Ik ben op het moment ziek en kan waarschijnlijk niet meer werken". Arbeid is volgens de respondent heel belangrijk om te kunnen integreren in een nieuwe samenleving. Als iemand werk heeft dan kan hij beter voor zijn rechten opkomen. De respondent geeft aan dat hij geen werk heeft en dit zou hoogstwaarschijnlijk ook zo blijven omdat hij afgekeurd is wegens ziekte. "Ik zou toch heel graag willen werken. Ik ken niemand uit de ex-Joegoslavische gemeenschap die op dit moment werk heeft. De meeste ex-Joegoslaven hebben volgens mij geen werk omdat velen nog het volwasseneducatie-programma moeten afronden en de taal nog niet goed genoeg beheersen om aan werk te komen. De situatie waarin mijn familie en ik nu verkeren is heel lastig. Ik heb een uitkering en kan hoogstwaarschijnlijk door mijn ziekte niet meer werken. Wij zijn afhankelijk van een uitkering en kunnen heel veel niet doen. De kinderen willen graag sporten maar dat kunnen wij niet betalen".

(Beleids)visies

"Ik kan zelf weinig doen om aan een baan te komen, aangezien ik ziek ben. Ik heb me toch ingeschreven bij het arbeidsbureau. De gemeente zou bijvoorbeeld een soort proeftijd moeten invoeren om na te gaan of mensen aan de gestelde eisen om te werken voldoen. Zo niet dan moet de gemeente bijscholingsprogramma's invoeren om de mensen zo goed mogelijk voor te bereiden op een baan".

HUISVESTING

Percepties

Huisvesting is voor de respondent heel belangrijk. "Een eigen woning komt voor mij op de eerste plaats. Voor mijn familie en mezelf betekent dit privacy die we voorheen niet hadden in het opvanghuis. Ik ben zo blij dat wij nu ons eigen huis hebben en ik vind het niet belangrijk waar we in Tilburg wonen en hoe de samenstelling van de bewoners in de wijk is". De respondent vindt het belangrijk dat er goede faciliteiten in de wijk zijn waar hij woont. "Ik vind dat het huis in de buurt van de school van de kinderen moet staan en aangezien wij geen auto hebben, moeten er winkels in de buurt aanwezig zijn". De respondent woont in Tilburg-Oost. De wijk is gemengd, er wonen zowel Nederlanders als allochtonen hier. "Ik heb niet zoveel contact met mijn burens, maar het zijn goede mensen. Het huis waarin wij wonen is een goed huis wel een beetje duur maar met een huursubsidie is het wel betaalbaar. De slaapkamers kunnen iets groter zijn. Wij hebben dit huis aangewezen gekregen in verband met de regeling opvang asielzoekers. Ik ben tevreden hier en wij wonen heel rustig en er zijn goede faciliteiten in de buurt".

(Beleids)visies

De respondent is heel tevreden met het huis waarin hij woont en heeft verder geen woonwensen.

ONDERWIJS

Percepties

"Onderwijs is heel belangrijk voor een goede toekomst en vooral voor de kinderen. Onderwijs is een voorwaarde om aan werk te komen en om de taal te leren. Op dit moment volg ik geen onderwijs in verband met mijn ziekte maar ik zou wel heel graag onderwijs willen volgen al is het te laat om de Nederlandse taal te leren spreken. Mijn kinderen doen het goed op school. De twee jongste kinderen zitten op de basisschool en de oudste op de VBO/MAVO. De scholen zijn gemengd, er zijn zowel Nederlandse als buitenlandse kinderen op de scholen. Ik denk dat de scholen waarop mijn kinderen zitten goede scholen zijn, alhoewel ik het Nederlandse onderwijssysteem niet zo goed snap".

(Beleids)visies

"Ik zou graag als mijn gezondheid het toestaat het volwasseneducatie-programma willen volgen om de Nederlandse taal te leren spreken. Ik hoop dat de kinderen het goed op school blijven doen en dat ze morgen een goede toekomst hebben. Ik probeer mijn kinderen zo goed mogelijk te motiveren en advies te geven zodat zij morgen een goede opleiding hebben en aan een baan komen.

De gemeente moet volgens de respondent geen onderscheid maken tussen Nederlandse en allochtone kinderen, maar kijken naar wat ze presteren. Door meer banen te creëren kan de gemeente mensen stimuleren om zoveel mogelijk te leren.

RESPONDENT IX

Sexe : vrouw
Status : A
Leeftijd : 38
Kinderen : 3
Verblijf in Nederland : sinds 1993

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondente verstaat onder integratie dezelfde rechten en plichten hebben als de Nederlanders. Het is een voorwaarde om zich in de nieuwe samenleving thuis te voelen.

ARBEID*Percepties*

Onderwijs is volgens de respondente heel belangrijk. Het geeft een mens zekerheid en de mogelijkheid om veel dingen te doen. "Door te werken leer je veel mensen kennen en dit is heel belangrijk voor mij als ik goed in deze samenleving wil integreren. Ik werk op dit moment niet en ik ken ook geen bekenden en familieleden die een baan hebben. Doordat veel ex-Joegoslaven de Nederlandse taal niet goed beheersen en er weinig banen zijn die goed aansluiten op de kennis van de mensen, hebben veel mensen uit ex-Joegoslavië geen werk. Het feit dat ik geen baan heb, maakt ons totaal afhankelijk van een uitkering en daardoor kunnen wij niet mee doen aan verschillende activiteiten. Wij hadden in ex-Joegoslavië een restaurant en een auto-wasserij en waren dus altijd druk bezig. Nu zitten we thuis en hebben niets te doen".

(Beleids)visies

"Ik wens heel snel de Nederlandse taal te leren en daarna een baan te vinden waar ik met kinderen kan werken. Ik heb me bij het arbeidsbureau ingeschreven en zal mijn best doen om de Nederlandse taal zo snel mogelijk te leren. Daarna zal ik naar andere mogelijkheden kijken om aan een baan te komen. Ik weet dat het niet makkelijk is om aan baan te komen maar ik heb het gevoel dat ik toch aan een baan zal komen.

De gemeente kan ons helpen door goed na te gaan wie graag wil werken en ons in het begin door middel van tijdelijke banen te helpen om aan vast werk te komen.

HUISVESTING

Percepties

De respondente vindt een eigen huis een van de belangrijkste zaken in een mensenleven. Een mens moet een dak boven zijn hoofd hebben en een huis is ook belangrijk voor de privacy van een gezin. "Ik vind het niet zo belangrijk waar ik in Tilburg woon, het moet wel een rustige en leuke omgeving zijn waar ik bijvoorbeeld ook boodschappen kan halen. De bewoners in de wijk waar ik woon, zijn gemengd. Er zijn zowel Nederlanders als buitenlanders hier in de wijk en ik vind dit goed zo. Wij hebben goede burens die ons helpen als wij iets niet weten.

Het huis waarin wij wonen is een goed huis en is niet duur omdat wij een huursubsidie ontvangen. Dit huis hebben wij aangewezen gekregen in verband met de regeling voor de opvang asielzoekers. Ik ben heel erg tevreden met dit huis en deze wijk. Wij hebben goede burens en er zijn veel faciliteiten zoals winkels en de scholen van onze kinderen in de buurt".

(Beleids)visies

Over het algemeen genomen is de respondente tevreden met het huis en de wijk waar ze woont. De woonwensen die de respondente hebben, zijn meer parken in haar wijk en schonere straten. "Ik denk niet dat ikzelf veel aan deze zaken kan doen. De bewoners van een wijk moeten hun wijk schoonhouden door bijvoorbeeld de hondepoep op te ruimen. De gemeente draagt de verantwoordelijkheid voor meer natuur in de wijken van Tilburg en moet nagaan wat de wensen van de bewoners zijn".

ONDERWIJS

Percepties

Onderwijs is heel belangrijk voor de respondente. "Onderwijs biedt mensen een goede toekomst en leidt tot een betere integratie in de samenleving. Op het moment van interview volgt de respondente het volwasseneducatie-programma. Ik ben blij dat ik hier in Tilburg onderwijs kan volgen. Ik leer de taal spreken en schrijven. Dit vergroot mijn kansen op een baan. Met mijn kinderen gaat het goed op school. De jongste twee zitten op de basisschool en de oudste op de VBO/Mavo. De kinderen zijn intelligent en spreken de Nederlandse taal al heel goed. Ik hoop dat de kinderen later een goede opleiding volgen om hun toekomst te verzekeren. De scholen waarop de kinderen zitten, zijn goede scholen en wij zijn blij dat het zo goed met de kinderen gaat. Dit is een probleem minder".

(Beleids)visies

"Ik hoop dat ik na de afronding van de volwasseneducatie, de mogelijkheid krijg om nog een aantal cursussen te volgen en een baan te krijgen waar ik met kinderen kan werken. Het aller- belangrijkste is dat de kinderen hun best blijven doen op school zodat zij een goede toekomst krijgen en een baan krijgen die ze zelf graag willen hebben. Ik zou willen dat mijn kinderen gelijke rechten krijgen als de Nederlanders, bijvoorbeeld dat als ze de politiek in willen dit ook kunnen.

Door de kinderen te motiveren en met hun huiswerk te helpen, hoop ik dat ze bereiken wat mijn man en ik niet meer in dit land kunnen bereiken. De gemeente zou erop moeten letten dat allochtonen eerlijke kansen krijgen en voor goede opleidingen moeten zorgen.

RESPONDENT X

Sexe : man
Status : A
Leeftijd : 38
Kinderen : 2
Verblijf in Nederland : sinds 1994

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondent verstaat onder integratie dezelfde rechten en plichten hebben als de Tilburger, zich aanpassen aan de Nederlandse gewoonten en de taal leren.

ARBEID*Percepties*

Arbeid is volgens de respondent het belangrijkste wat er is in een mensenleven. "Zonder arbeid heb je als mens geen positie in een land en heb je te weinig inkomsten. Je kunt niet veel meer doen dan alleen eten en slapen. Voor de integratie in een andere samenleving is arbeid een noodzaak. Via de sociale dienst kan niemand integreren en zijn ook je kansen bekeken". De respondent geeft aan niemand in zijn omgeving te kennen die een baan heeft en zelf zit hij ook zonder werk. "Ik denk dat het komt door het gebrekkige taalgebruik en het feit dat wij nog op school zitten. Ook is mijn leeftijd te hoog en nemen werkgevers liever een Nederlander in dienst dan een allochtoon". Volgens de respondent zal hij nooit aan een baan op eigen niveau komen. "Ik ken heel veel mensen die goed opgeleid zijn, de Nederlandse taal goed spreken en toch niet aan een baan komen. Om eerlijk te zijn voel ik me in de marge van de samenleving geplaatst, zonder mogelijkheden om te integreren".

(Beleids)visies

"Op dit moment wil ik eerst de Nederlandse taal goed beheersen en daarna mezelf laten omscholen. Ik ben zeer pessimistisch en denk dat dit alles niet tot een baan op mijn niveau zal leiden. Er worden door de werkgevers teveel eisen gesteld en ik ken zoveel mensen die zich overal hebben ingeschreven, solliciteren en toch geen werk hebben. De gemeente zou door middel van verschillende projecten kunnen zorgen voor de mogelijkheid om mensen aan een baan op hun eigen niveau te helpen. Voor wat mij betreft hoeven de salarissen niet hoog te zijn".

HUISVESTING*Percepties*

Huisvesting is voor de respondent heel belangrijk. "Ik vind het hebben van een eigen huis zo belangrijk dat ik het met het hebben van een baan kan vergelijken.

Zonder een huis hebben mensen geen eigen leven". De respondent geeft aan dat het heel belangrijk is waar een asielzoeker in de nieuwe samenleving woont. Ik woon in Tilburg-Noord en ik heb het gevoel dat de gemeente alle allochtonen in Noord wil concentreren. Ik kan moeilijk in de Nederlandse samenleving integreren omdat mijn burens allemaal buitenlanders zijn. Ik heb niemand in de wijk waarmee ik Nederlands kan praten en waarvan ik de Nederlandse gewoonten kan leren. Tilburg-Noord heeft geen faciliteiten; geen scholen, het openbaar vervoer is slecht geregeld, geen winkels in de wijk waar ik woon en is ver weg van alle gemeentelijke instellingen. Deze situatie is ook voor mijn kinderen niet goed. Ze leren de Nederlandse taal en gewoonten veel langzamer dan de kinderen van kennissen en familieleden die ergens anders in Tilburg wonen. De respondent geeft aan dat het huis waarin hij woont op redelijk goed en betaalbaar is. "Mijn huis is groot en met een huursubsidie goed te betalen".

(Beleids)visies

"Volgens de respondent moet bijna alles in Tilburg-Noord veranderd worden. Er moet meer leven in Tilburg-Noord komen. Zeker in mijn wijk moeten er meer activiteiten komen omdat wij zo geïsoleerd zijn van de rest van Tilburg; meer faciliteiten zoals openbaar vervoer, meer winkels en meer instellingen voor ontspanning en cultuur. Ik denk dat ik helaas niet veel in Tilburg-Noord kan veranderen. Het beste zou zijn als ik daar weg kon. Volgens mij is de gemeente de enige instantie die iets aan dit probleem kan doen. De gemeente moet voor minder concentratie van allochtonen in bepaalde wijken zorgen en niet alle activiteiten en faciliteiten in andere delen van Tilburg concentreren".

ONDERWIJS

Percepties

Onderwijs is heel belangrijk voor de respondent. "Zonder scholing of een opleiding zijn de kansen van een mens in een maatschappij slecht. Het onderwijssysteem is in een land heel belangrijk. Door middel van het volgen van onderwijs leert een asielzoeker de taal te beheersen om te kunnen communiceren in de nieuwe samenleving". De respondent geeft aan dat hij sociologie gestudeerd heeft in zijn eigen land en weet dat hij hier niet als socioloog aan een baan zal komen. Hij ziet als enige mogelijkheid zich via het onderwijs te laten omscholen om misschien later aan een baan te komen.

Op dit moment volgt de respondent het volwasseneducatie-programma en hoopt hierna in de gelegenheid gesteld te worden om een technische opleiding te volgen. "Het gaat met mij redelijk op school. Ik zou graag de taal sneller willen leren om zo snel als het kan de arbeidsmarkt te betreden. Door al de problemen die ik heb, gaat het niet zo snel als verwacht". De kinderen van de respondent zitten op het moment van interview op een internationale school. De respondent is tevreden over de kwaliteit van de school en hoopt dat zijn kinderen hun achterstand snel in kunnen halen.

(Beleids)visies

De respondent hoopt na de voltooiing van de volwasseneducatie en een eventuele omscholing aan een baan te komen. "Dit hoop ik, alhoewel ik vrees dat het misschien niet zal lukken. Ik zal er alles aan doen om deze droom te realiseren. De Nederlandse taal wil ik zo snel mogelijk leren en ondanks mijn problemen wil ik toch proberen om zo hard mogelijk te werken. Ik hoop dat via het onderwijs mijn kinderen zo snel mogelijk hun achterstand inhalen en later via een goede opleiding een betere toekomst zullen hebben dan mijn vrouw en ik. De gemeente kan volgens mij niet veel doen. Het Nederlandse onderwijssysteem is goed geregeld. De gemeente zou alleen voor een studiefinanciering kunnen zorgen".

RESPONDENT XI

Sexe : man
Status : VVTV
Leeftijd : 21
Kinderen : geen
Verblijf in Nederland : sinds 1994

PERCEPTIES EN (BELEIDS)VISIES

De respondent verstaat onder integratie het kunnen participeren in de Tilburgse samenleving en het hebben van gelijke rechten als de Tilburgers.

ARBEID*Perceptie*

De respondent vindt arbeid heel belangrijk. "Een mens moet de mogelijkheid krijgen om zich produktief voor de maatschappij te maken. Voor mij bestaat er geen integratie zonder werk. Ik ken niemand in mijn omgeving die een vaste baan heeft en ik heb op dit moment zelf ook geen baan. Twee vrienden van mij hebben pas een bijbaantje gekregen. Volgens mij speelt de taal een grote rol in het feit dat veel ex-Joegoslaven geen baan hebben. Een ander probleem is dat veel werkgevers sneller een Nederlander in dienst nemen dan een buitenlander". De respondent geeft aan op het moment van interview nog niet te willen werken. "Ik wil mezelf eerst goed bijscholen voordat ik aan het zoeken van werk begin. Als ik nu een baan zou zoeken dan zijn de kansen heel groot dat ik produktiewerk vind en dat wil ik niet doen".

(Beleids)visie

"Ik hoop dat ik na de plannen die ik heb gerealiseerd via het arbeids- en uitzendbureau, door te reageren op vacatures of door bedrijven en instellingen persoonlijk te bezoeken, aan een baan op mijn eigen niveau kan komen. Door mezelf volledig in te zetten en zo hard als het kan te studeren wil ik mijn wensen realiseren. De gemeente zou een bijdrage kunnen leveren door de opleidingen die ze aan erkende asielzoekers bieden, zo goed mogelijk te laten aansluiten op de arbeidsmarkt.

HUISVESTING*Percepties*

"Huisvesting is voor mij heel belangrijk. Ik droom elke dag dat ik een eigen woning heb. Op het moment van interview woont de respondent in een opvanghuis voor asielzoekers in Tilburg-Noord. In het huis waarin ik woon heb ik geen privacy. De mensen waarmee ik samenwoon, hebben allemaal hun eigen problemen en gewoonten.

Dit leidt tot ontzettend veel spanning in huis. Het is niet belangrijk waar ik in Tilburg een huis krijg, als ik maar een eigen woning heb. Wel zou ik het belangrijk vinden dat de bewoners in de wijk gemengd zijn. Waar ik nu woon, wonen er veel buitenlanders en dit heeft geen positieve invloed op mijn integratie in Tilburg. Thuis spreek ik geen Nederlands maar met mijn burens kan dat ook niet. Vaak als ik door Tilburg-Noord loop dan heb ik het idee dat de gemeente buitenlanders ergens apart wil plaatsen. In de wijk waar ik woon, zijn er weinig winkels en geen activiteiten. De enkele Nederlanders die in mijn wijk wonen, hebben ook veel problemen of zijn werkloos. De flat waarin ik woon, is verwaarloosd en slecht onderhouden. Vaak voel ik me geïsoleerd van de Tilburgse samenleving en hoop ik toch niet in Tilburg-Noord een huis te krijgen".

(Beleids)visie

"Ik hoop heel snel aan een huis te komen en het liefst niet in Tilburg-Noord. In Tilburg-Noord moeten er meer activiteiten en faciliteiten komen. De mensen die hier wonen moeten trots op hun wijk zijn". De respondent geeft aan ooit eens de hoop gehad te hebben om via een actie mensen te mobiliseren om wat in Tilburg-Noord te doen. "Ik heb zelf veel problemen en Tilburg-Noord ook, dus de gemeente moet meer doen om de wijken beter te maken. De gemeente moet voor meer faciliteiten zorgen zodat mensen zich kunnen ontspannen en zich trots voelen op hun wijk".

ONDERWIJS

Perceptie

"Voor mij is onderwijs heel belangrijk. Zonder onderwijs kunnen mensen niet vooruit, niet goed leren denken en onafhankelijk zijn. Onderwijs is ook een voorwaarde om aan werk te komen". Integratie zonder onderwijs gaat volgens de respondent heel moeilijk. Op het moment van interview volgt de respondent de volwasseneducatie, en volgt op eigen initiatief ook een cursus engels en wiskunde. Voor het uitbreken van de oorlog in ex-Joegoslavië heeft de respondent de Middelbare Technische School in Bosnië afgerond. "Met mij gaat het nu redelijk op school. Het is wel jammer dat door de vele problemen die ik heb en de mogelijke gedwongen terugkeer naar ex-Joegoslavië mijn prestaties de laatste tijd minder worden". De respondent geeft aan heel tevreden te zijn met het volwasseneducatie-programma die hij volgt.

(Beleids)visies

"Ik droom van de mogelijkheid om na de afronding van de volwasseneducatie te kunnen beginnen aan een studie aan de Hogere Technische School. Ik wil heel graag een goede toekomst en goed geïntegreerd zijn in deze samenleving. Via het onderwijs wil ik ook laten zien dat buitenlanders goed kunnen presteren. Door mijzelf zo goed mogelijk voor te bereiden op de studie aan de HTS probeer ik deze dromen te realiseren. De gemeente moet mensen meer motiveren en zeker niet demotiveren. Van de gemeente kreeg ik te horen dat de HTS hoogstwaarschijnlijk niet zal lukken en dat het beste voor mij is een opleiding op Lager Beroepsonderwijs niveau te volgen. De gemeente zou ook kunnen helpen door voor de financiering van mijn opleiding te zorgen".

BIJLAGE III

INTERVIEW MEDEWERKSTER STICHTING VLUCHTELINGENWERK TILBURG

Zoals vermeld in hoofdstuk vier zou er een gesprek gevoerd worden met een medewerker van de Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg ter controle van de validiteit van het onderzoek. De Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg wordt in dit onderzoek gedefinieerd als een maatschappelijke actor. Tot maatschappelijke actoren worden gerekend organisaties en personen die als een verbindende factor fungeren tussen de gemeente Tilburg en erkende asielzoekers.

In het gevoerde gesprek met een van de medewerkers van de Stichting Vluchtelingenwerk Tilburg op 15 januari 1997 werden de resultaten van het onderzoek naar de percepties en beleidsvisies van de gemeente Tilburg en de erkende asielzoekers gepresenteerd en besproken. De medewerkster kreeg de mogelijkheid om namens de Stichting Vluchtelingenwerk eventuele percepties en beleidsvisies omtrent de integratie van erkende asielzoekers te geven.

De resultaten van het gesprek

Gemeente

De geïnterviewde was het eens met het feit dat de gemeente Tilburg een uitgebreid integratiebeleid van minderheden in Tilburg kent.

Volgens de geïnterviewde dient de gemeente meer aandacht te besteden aan de specifieke groep 'asielzoekers' en zeker omdat deze groep over het algemeen een andere achtergrond heeft dan de andere groepen minderheden in de gemeente Tilburg. Een algemeen minderhedenbeleid hoeft niet perse goed te zijn voor alle groepen minderheden in deze samenleving.

De gemeente zou rekening dienen te houden met het uitgangspunt dat onderwijs tot arbeid leidt. Door deze relatie als uitgangspunt te nemen, raken erkende asielzoekers gefrusteerd als in de praktijk blijkt dat dit niet het geval is.

Met betrekking tot het ontwerpen en de implementatie van beleid voor minderheden zou de gemeente meer leden van de verschillende etnische groeperingen en maatschappelijke organisaties - die op een of ander manier de belangen van deze groeperingen behartigen - moeten verwerven.

De gemeente zou meer oog voor individuele gevallen moeten hebben. Een voorbeeld is dat een verlate inschrijving door een erkende asielzoeker om welke reden dan ook, tot een weigering van verdere deelname van het programma leidt. De gemeente start uiteindelijk toch weer een ander 'integratie programma'. Dit wordt door de geïnterviewde als een korte termijn- visie opgevat.

Erkende asielzoekers

Over het algemeen kan de geïnterviewde zich bevinden in de resultaten inzake de percepties en (beleids)visies van de Somalische en ex-Joegoslavische respondenten door haar ervaring met onder andere deze twee groepen.

Volgens de geïnterviewde dragen de Somalische mannen in hun cultuur veel verantwoordelijkheid en raken ze sneller dan de Somalische vrouwen gedemotiveerd door de situatie waarin ze verkeren in Tilburg. Dit leidt vaak tot echtscheidingen. De Somalische vrouwen zetten vaak door en weten een weg in deze samenleving te vinden ook mede door de verantwoordelijkheid voor hun kinderen. De Somalische mannen vallen vaak terug in de eigen groep en verliezen het contact met de Nederlandse samenleving. Dit leidt tot verwaarlozing van hetgeen wat ze gedurende bijvoorbeeld de cursussen hebben geleerd.

De cultuur van Somaliërs vormt vaak een groot probleem bij de integratie in deze samenleving. Deze groep is niet gewend aan de bureaucratie in deze samenleving en kunnen zich moeilijk aan de vele regels in deze maatschappij houden. De cultuuromslag is heel groot. Dit in tegenstelling tot de ex-Joegoslaven die meer gewend zijn aan bureaucratistische praktijken in hun eigen land. Voor beide groepen (erkende) asielzoekers geldt in het algemeen dat door psychische problemen, leeftijd en analfabetisme het volwasseneducatieprogramma of andere cursussen niet tot goede resultaten leiden.

In tegenstelling tot de kinderen van de ex-Joegoslaven vreest de geïnterviewde voor integratieproblemen voor de kinderen van de Somaliërs. De botsing tussen enerzijds de cultuur die thuis wordt gepraktiseerd en anderzijds de Nederlandse cultuur die in de hele samenleving overheerst zou uit ervaring kunnen leiden tot een gebrekkige integratie in deze samenleving.

BIJLAGE IV

HET NATIONAAL OVERHEIDSBELEID MET BETREKKING TOT VREEMDELINGEN, MINDERHEDEN EN DE ONTSTAANSGESCHIEDENIS VAN HET MINDERHEDENBELEID

Het vreemdelingenbeleid

Het vreemdelingenbeleid geeft de voorwaarden aan waaronder niet-Nederlanders tot Nederland toegelaten worden en daar al dan niet mogen blijven. De Nederlandse overheid tracht sinds jaren de vestiging van vreemdelingen te bemoeilijken en zoveel mogelijk te beperken. Deze doelstelling wordt nagestreefd door een restrictief toelatingsbeleid. Volgens de regering vormt dit een voorwaarde voor de realisering en het succes van haar streven naar de positieverbetering van hier reeds aanwezige immigranten. Ondanks dit beleid kent Nederland al jarenlang een positief migratiesaldo, wat inhoudt dat de immigratie de emigratie in aanzienlijke mate overtreft. Volgens prognoses ziet het er naar uit dat deze ontwikkeling zich zal voortzetten.

De vreemdelingenwet is momenteel het belangrijkste instrument waar de overheid over beschikt bij de beheersing van de immigratie. Door middel van deze wet kan de Nederlandse overheid de toelating, het verblijf en de uitzetting van niet-Nederlanders regelen. De vreemdelingenwet en - meer in het algemeen - het vreemdelingenbeleid zorgen ervoor dat niet elke vreemdeling zich zomaar in Nederland kan vestigen. Dit (im)migratiebeleid geldt niet alleen voor Nederland, maar voor alle landen. Overal ter wereld hebben overheden de bevoegdheid te bepalen wie wel en wie niet tot het grondgebied toegelaten wordt en op welke voorwaarden.

Diverse factoren spelen een rol bij de aard en omvang van de feitelijke migratie naar een bepaald land. Deze factoren kunnen gezocht worden in zowel het land van herkomst als het land van bestemming. Medebepalend zijn de individuele factoren die aan de migrant gebonden zijn. Ondanks al deze factoren bepaalt het land van bestemming wie wel en wie niet toegelaten wordt.

Het wel toelaten van immigranten tot een land is gebaseerd op overwegingen die in vier typen te verdelen zijn. Entzinger en Stijnen (1990: 246) noemen het eerste type overwegingen van *demografische aard*. Een land kan besluiten tot het invoeren van een immigratiebevorderend beleid, wanneer het land een grotere bevolking wenst. Deze wens kan van velerlei aard zijn. Landen zoals Frankrijk, de Verenigde Staten, Canada en Australië staan bekend als landen die een immigratiebevorderend beleid gevoerd hebben. Daarentegen zijn er landen die zich als overbevolkt beschouwen, en de emigratie naar het buitenland willen bevorderen. Nederland kan in dit geval als voorbeeld genomen worden van een land dat in de jaren vijftig een emigratiebeleid heeft gevoerd.

Naast de demografische overwegingen kunnen ook *economische* overwegingen een rol spelen bij de toelating van migranten. Over het algemeen kennen deze een meer kortetermijn karakter dan de demografische overwegingen.

Tekorten in bepaalde sectoren van de arbeidsmarkt kunnen worden opgevuld door immigratie, al dan niet op tijdelijke basis. Nederland en andere Westeuropese landen verkeerden in deze situatie tussen de jaren 1960 en 1973. Met instemming van verschillende regeringen werden vele miljoenen 'gastarbeiders' in het Middellandse-Zeegebied geworven. Het is algemeen bekend, dat een deel van deze 'gastarbeiders' - ondanks de aanvankelijke bedoelingen - zich hier permanent gevestigd hebben. De Nederlandse regering voert momenteel een zeer restrictief toelatingsbeleid voor buitenlandse werknemers.

Een derde type overwegingen dat de auteurs behandelen is van *politieke aard*. Het aangaan van politieke banden van landen met elkaar, kan leiden tot een migratiestroom. De Europese Gemeenschap kan als voorbeeld genomen worden van landen, waar staatsburgers het recht hebben zich in een ander land binnen de gemeenschap te vestigen. Tevens kan het koloniale tijdperk als voorbeeld beschouwd worden. Kolonisten uit het moederland vestigden zich in de koloniën overzee. Rond de dekolonisatie was de stroom net het omgekeerde: toen trokken de ex-gekoloniseerden (Indische Nederlanders, Surinamers en Antillianen) juist naar Nederland. Overigens ging en gaat het in deze gevallen juridisch gezien meestal niet om vreemdelingen, maar om personen met de Nederlandse nationaliteit, die het recht van toegang tot Nederland automatisch bezitten en op wie de vreemdelingenwetgeving niet van toepassing is.

Als laatste kunnen er ook nog overwegingen van *humanitaire aard* zijn op grond waarvan een land migranten toelaat.

Alle westerse landen, inclusief Nederland, hanteren het recht van asiel, waarop mensen die in eigen land vervolgd worden (of mensen die menen dat te worden) een beroep kunnen doen. Wordt het beroep door de regering aanvaard, dan wordt de betrokkene als vluchteling toegelaten.

Overigens kunnen vluchtelingen uitgenodigd worden door de regering; internationaal zijn er hierover afspraken gemaakt. Een toelatingsgrond met een humanitair karakter is ook gezinshereniging. De laatste jaren bestaat een groot deel van de immigranten die zich in Nederland vestigen uit mensen die zich hier bij hun hier reeds woonachtige gezinsleden voegen.

Van de vier behandelde migratietypen zijn de eerste twee voor een land dat immigranten ontvangt veel gemakkelijker te beïnvloeden dan de laatste twee. Uit internationale verdragen vloeit het derde type voort en deze is meestal niet van de ene dag op de andere te wijzigen (Entzinger en Stijnen 1990: 245-247).

Voor het ontvangend land is het vierde type veel moeilijker te beïnvloeden, tenzij rigoureuus wordt ingegrepen in het recht op gezinshereniging of het recht op asiel. Dit is meestal onwenselijk uit humanitair oogpunt, met het gevolg dat veel West-Europese landen waaronder Nederland, ondanks een restrictief toelatingsbeleid toch met een zeer hoge immigratie te maken krijgen.

Het minderhedenbeleid

Het besproken vreemdelingenbeleid kan als een richtlijn beschouwd worden bij de vraag wie wel/niet tot het land worden toegelaten en welke voorwaarden hiervoor gelden. Echter is het zo dat nog niets gezegd wordt over de vraag wat na de toelating met de immigranten gebeurt en welke rol hierbij voor de overheid is weggelegd. Entzinger en Stijnen (1990: 248) zijn van mening dat immigranten vaak in een minderheidspositie belanden. Kenmerkend voor een minderheidspositie is een lage maatschappelijke status en geringe participatiekansen. In plaats van de term minderheid wordt ook de term allochtonen gehanteerd. 'De raad verstaat hieronder iedereen die zich ooit, komend uit het buitenland in Nederland heeft gevestigd, alsmede - onder bepaalde voorwaarden - hun kinderen en kleinkinderen' (WRR, 1989: 61, aangehaald door Entzinger en Stijnen 1990: 249).

Door middel van minderhedenbeleid poogt de overheid met een samenhangend geheel van doelstellingen en instrumenten de maatschappelijke positie van deze groep te verbeteren.

De positieverbetering van minderheden door het minderhedenbeleid kan op verschillende manieren gestalte krijgen. Het van essentieel belang, in welke mate de overheid de betrokken groepen de mogelijkheid wil bieden een eigen groepsidentiteit te laten behouden dan wel te laten ontwikkelen. Een beleid dat poogt nauwelijks of geen ruimte hiervoor te geven, noemen de auteurs *assimilatie*; een beleid dat poogt veel ruimte hiervoor te geven, wordt aangeduid met *pluralistisch*.

Een beleid dat streeft naar *integratie* tussen de twee eerder genoemde vormen, biedt op sommige gebieden wel een zekere ruimte voor het groeps-eigene en op andere niet (Entzinger, 1984: 55-63).

De auteurs Entzinger en Stijnen beschouwen de overgang tussen deze drie typen beleidsdoelstellingen als vloeiend; ze kunnen als volgt geplaatst worden op een continuüm:

<i>assimilatie</i>	<i>integratie</i>	<i>pluralisme</i>
<i>geen ruimte voor groeps-eigene</i>		<i>veel ruimte voor groeps-eigene</i>

Schema 1: Continuüm van drie beleidsdoelstellingen
Bron: Entzinger en Stijnen, 1990.

De ontstaansgeschiedenis van het Nederlandse minderhedenbeleid

Aan het begin van deze eeuw kende Nederland een zeer beperkt aantal immigranten (Lucassen en Penninx, 1985). In die periode was er nauwelijks sprake van een minderhedenbeleid. De Nederlandse overheid kende in die tijd vooral een wetgevende en regelende taak en oefende weinig invloed uit op de maatschappelijke (her)verdelingsprocessen. Tevens bestonden de beleidssectoren die thans zo'n prominente plaats innemen in het minderhedenbeleid - zoals welzijn, sociale zekerheid of gezondheidszorg - nog niet of waren net in opbouw. Pas in de jaren vijftig begon er een verandering in deze situatie te komen. De overheid ging zich op kleine schaal inlaten met de opvang van immigranten, toentertijd afkomstig uit het juist onafhankelijk geworden Indonesië.

De gevolgen van dekolonisatie (1950-1961)

De Nederlandse regering ging over tot het ontwikkelen van een opvangbeleid bij de komst van een kwart miljoen repatrianten en Indische Nederlanders uit Indonesië naar Nederland. Het doel van dit opvangbeleid was de immigranten zo snel mogelijk in de Nederlandse samenleving op te nemen.

De instrumenten die de overheid hanteerde met betrekking tot het opvangbeleid lagen in de sfeer van huisvesting en welzijnswerk. De eerste verantwoordelijkheid werd door het toen net opgerichte Ministerie van Maatschappelijk Werk gedragen.

Het verstrekken van geldleningen aan degenen die hierom vroegen en het aanstellen van speciale bemiddelaars bij de arbeidsbureaus kunnen ook als beleidsmaatregelen beschouwd worden van het toen gevoerde beleid. Volgens Entzinger en Stijnen (1990: 251) zijn alle auteurs die zich met dit beleid bezighielden van mening dat er hier van assimilatie gesproken kan worden. De overheid hield weinig tot geen rekening met bijzondere behoeften en verlangens op cultureel gebied van deze groep. Als gevolg hiervan werd dit beleid binnen tien jaar beëindigd.

Het beleid voor een vrij kleine groep die kort na de onafhankelijkheid van Indonesië hier naar toe kwamen - de Molukkers - verliep totaal anders. Deze groep zou zich tijdelijk in Nederland vestigen, en zo snel mogelijk terugkeren naar het beloofde vrije Republiek der Zuid-Molukken (RMS). Aan deze tijdelijkheid werd vorm gegeven door de Molukkers (oud-KNIL-militairen en hun gezinnen) groepsgewijs in kampen te huisvesten over heel Nederland. Het beleid bestond verder uit een volledige verzorging, inclusief zakgeld.

Verder werd deze groep zelfs verboden om te werken. Dit gevoerde beleid beoogde de groep Molukkers zoveel mogelijk van de Nederlandse samenleving weg te houden, en de integratie te bemoeilijken en het uiteenvallen van de groep te vermijden. Toen bleek dat de beloofde vrije Republiek der Zuid-Molukken op zich zou laten wachten, stapte de overheid vanaf 1959 over tot een ander beleid. De kampen werden geleidelijk opgeheven. Er werden speciaal voor de Molukkers woonwijken gebouwd, die over een zestigtal gemeenten verspreid waren. De speciale verzorgingsregelingen werden afgeschaft. Er mocht normaal gewerkt worden en hun kinderen volgden het Nederlandse onderwijs.

Tijdelijke' immigratie als gevolg van economische groei (1961-1975)

Rond de jaren vijftig was de aandacht van de overheid meer gericht was op de emigratie van Nederlanders die elders hun geluk zochten dan op de immigranten en de opvang van deze nieuwe groep. Volgens Elich (1987, aangehaald door Entzinger en Stijnen 1990: 252) was de dreigende overbevolking de voornaamste oorzaak waardoor de overheid de emigratie stimuleerde. Omstreeks 1961 was een lange periode verstreken waarin de immigratie de emigratie overtrof.

Het aantal Nederlanders die elders hun brood gingen verdienen, nam geleidelijk af en de stroom arbeidsmigranten vanuit het zuiden van Europa nam toe. De rol van de overheid in deze ontwikkeling was toen nog minimaal. Het waren voornamelijk bedrijven die een tekort aan arbeiders hadden die dit initiatief namen. De aangetrokken werknemers verbleven aanvankelijk op tijdelijke basis in Nederland en werden door de bedrijven zelf in pensions gehuisvest.

Kerken en andere particuliere organisatie boden deze overwegend jonge alleenstaande mannen zaken als opvang, maatschappelijke begeleiding en recreatieve voorzieningen. De actieve bemoeienis van de overheid met het verschijnsel 'gastarbeid' begon pas tegen het einde van de jaren zestig. Deze actieve bemoeienis kan beschouwd worden als het gevolg van de aanhoudende economische groei. De overheidsbemoeienis bestond voornamelijk uit het sluiten van wervingsverdragen met een aantal landen rond de Middellandse zee. De overheid stelde hiernaast bepaalde regels met betrekking tot huisvesting en sociale zekerheid ten behoeve van de 'gastarbeiders'. Tevens werd het welzijnswerk steeds meer door de overheid gesubsidieerd. De gedachte die achter dit beleid schuil ging, was het tijdelijk verblijf van deze groep. De Nederlandse overheid voerde het zogenaamde rotatiebeginsel uit, wat inhield dat als het contract verlopen was, de arbeider in beginsel terug zou keren en vervangen zou worden door anderen. Met de hier opgedane kennis, ervaring en spaargelden zouden de 'gastarbeiders' na terugkeer hun land kunnen helpen ontwikkelen. Zoals bekend, is daar weinig van terecht gekomen.

Er kwam aan het einde van deze periode een steeds grotere migratiestroom. Deze migranten waren afkomstig uit Suriname en in veel mindere mate vanuit de Nederlandse Antillen. De vorige groep migranten - 'de gastarbeiders' - hadden meer te maken met de aantrekkelijke conjunctuur op de Nederlandse arbeidsmarkt, terwijl de laatste groep meer aangetrokken werd door de onderwijsmogelijkheden in Nederland en de naderende onafhankelijkheid van Suriname. Aangezien het om Nederlandse staatsburgers ging, kregen ze vrij toegang tot Nederland. Als gevolg hiervan werd er door de Nederlandse overheid geen opvang- of integratiebeleid ontwikkeld: 'Nederlanders hoeft men in Nederland niet te integreren', zo luidde de gedachte (Entzinger en Stijnen, 1990:253).

Het grote probleem met betrekking tot de Surinamers begon zich af te spelen toen bleek dat de migratie uit Suriname op een uittocht uitliep. Ongeacht het Nederlands onderwijssysteem in Suriname bleek dat veel van de migranten nauwelijks vertrouwd waren met de Nederlandse taal en cultuur. De overheid besloot tot het ontwikkelen van een opvangbeleid om minderheidsvorming te voorkomen.

Het ontwikkelde beleid leek veel op het beleid voor de immigranten uit Indonesië in de jaren vijftig. De effectiviteit van het beleid dat voor immigranten uit Indonesië goed was, bleek voor de immigranten uit Suriname niet te werken.

Het falen van dit beleid is te wijten aan het feit dat de overheid over het hoofd heeft gezien dat deze groep zich blijvend zou vestigen in Nederland.

Het mechanisme dat Entzinger en Stijnen (1990: 253) de 'levenslange tijdelijkheid' noemen, is jarenlang door de Nederlandse overheid volledig verloochend.

Pas rond '75 en de daarop volgende jaren werd de Nederlandse overheid zich langzaam bewust van de (mogelijke) gevolgen van het op korte-termijn gerichte migratiebeleid, zoals dat tot dan toe gevoerd werd.

De overgangperiode (1975-1980)

Medio jaren zeventig begonnen de tekenen van een stagnerende Nederlandse economie de kop op te steken. De snelle groei was duidelijk eruit en de grote behoefte van voorheen aan meer buitenlandse werknemers was totaal verdwenen. De 'oprotpremie' die door de regering in het leven geroepen werd, viel niet in goede aarde bij het parlement. Door middel van deze premie - die een bedrag van 5000 gulden bedroeg - werd gepoogd 'gastarbeiders te stimuleren om naar hun land van herkomst terug te keren. Het parlement was van mening dat men niet zo omging met arbeidskrachten die geholpen hadden de economie op te bouwen. Naar aanleiding hiervan financierde de Minister van Ontwikkelingssamenwerking een groot onderzoek om de mogelijkheden te verkennen voor de terugkerende 'gastarbeiders'.

De resultaten van het zogeheten REMPLOT-project waren geheel anders dan de overheid had gehoopt. De economische infrastructuur van de landen van herkomst bleek volstrekt niet toereikend om de massale terugkeer te kunnen verwerken.

De migratiestroom vanuit het Middellandse-Zeegebied ging - ondanks de genomen maatregelen om geen arbeiders meer te verwerven - gestaag verder. Deze ontwikkeling werd verklaard doordat steeds meer 'gastarbeiders' gebruik maakten van het recht op gezinshereniging. Met de komst van vrouwen en kinderen van de buitenlandse werknemers werd de overheid geconfronteerd met een echt dilemma. Deze familiehereniging ging gepaard met onbeantwoorde vragen zoals: 'waar moesten de herenigde gezinnen wonen, en zouden ze juist gespreid of juist geconcentreerd moeten wonen? Hoe moesten de scholen de onverwachte toestroom van zoveel niet-Nederlandstalige kinderen met een vaak geheel andere culturele achtergrond verwerken?' (Entzinger en Stijnen, 1990: 254). De overheid wenste aan de ene kant vast te houden aan het denkbeeld dat het hier om tijdelijke migranten ging, en aan de andere kant zag de overheid ook wel in dat een verzorgingsstaat een deel van zijn ingezetenen niet zomaar aan hun lot kon overlaten.

De overheid ontwikkelde in de tweede helft van de jaren zeventig een zogenoemde *tweesporenbeleid*. Dit beleid was gericht op integratie van migranten met behoud van eigen identiteit. Ondanks het tijdelijk verblijf van de migranten, moeten ze niet constant buiten het spel gehouden worden. Identiteitsbehoud werd als een noodzaak beschouwd om te voorkomen dat de migranten na terugkeer totaal vervreemd zouden zijn van eigen land en cultuur. Om dit laatste punt te verwezenlijken, werd er onderwijs in eigen taal en cultuur ingevoerd, en werden er eigen welzijnsvoorzieningen voor de migranten mogelijk gemaakt verschaft.

Rond de andere migrantengroepen dienden zich vergelijkbare dilemma's aan. Het werd de Nederlandse overheid steeds duidelijker dat de terugkeer van Surinamers steeds onwaarschijnlijker werd. Door ontevredenheid en teleurstelling rond ontwikkelingen in het inmiddels onafhankelijke Suriname, was de stroom migranten richting het voormalige moederland weer stijgend.

Een tweede generatie Molukkers laat door middel van dramatische acties hun ontevredenheid blijken. Tegen de achtergrond van een steeds tijdelijk bedoelde aanwezigheid van steeds grotere aantallen migranten, kwam de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) in juni 1979 met een rapport voor de regering. Het rapport, 'Etnische minderheden' genaamd, adviseerde de raad om de gedachte van tijdelijk verblijf voor alle migranten op te geven. Om te voorkomen dat de migrantengroepen zich tot de etnische minderheden zouden ontwikkelen, adviseerde de WRR de regering om een integratiegericht beleid uit te stippelen (Entzinger en Stijnen, 1990: 255). Volgens de WRR moest de ingeslagen weg van het restrictief toelatingsbeleid gehandhaafd blijven. De overheid onderschreef de voornaamste aanbevelingen van het WRR-rapport. Nederland werd dan ook officieel een immigratieland. Dit kan beschouwd worden als het officiële begin van het minderhedenbeleid, dat thans nog in ontwikkeling is.

Bibliotheek K. U. Brabant

17 000 01590718 2